

Algemeen ambtsbericht Libië

April 2019

Colofon

Plaats	Den Haag
Opgesteld door	Cluster Ambtsberichten (CAB)

Inhoudsopgave

Colofon	2
Inhoudsopgave	3
Inleiding.....	5
1 Landeninformatie	6
1.1 Achtergrond bij het conflict in Libië	6
1.2 Recente politieke ontwikkelingen	7
1.2.1 Internationale relaties, bijeenkomsten en vredesbesprekingen	9
1.3 Veiligheidssituatie	12
1.3.1 Algemeen	12
1.3.2 Slachtoffers als gevolg van gevechten	14
1.3.3 Controlegebieden	16
1.3.4 Veiligheidssituatie per provincie en de belangrijkste steden	19
1.3.5 Situatie met betrekking tot de vliegvelden, havens en grenscontroleposten	31
1.4 ISIS.....	32
1.4.1 De slag om Sirte	32
1.4.2 Andere ontwikkelingen met betrekking tot ISIS' aanwezigheid in Libië	32
1.4.3 Leefregels en positie van vrouwen en minderheden	33
1.4.4 Allianties, netwerken en tegenstanders van ISIS	33
1.4.5 Aanslagen gepleegd door ISIS	34
1.5 Derna Mujahideen Shura Council	35
1.6 Documenten en registratie.....	36
1.6.1 Identiteitsdocumenten	36
1.6.2 Reisdocumenten.....	38
1.6.3 Documentfraude, biometrie en centrale database	39
1.6.4 National Identity Number System	39
2 Mensenrechten	41
2.1 Juridische context.....	41
2.1.1 Verdragen	41
2.1.2 Grondwet en Constitution Drafting Assembly.....	41
2.1.3 Overige nationale wetgeving	42
2.2 Toezicht en rechtsbescherming	45
2.2.1 Algemeen	45
2.2.2 Aangiftes en de rol van politie	45
2.2.3 National Council for Civil Liberties and Human Rights (NCCLHR)	47
2.2.4 Office of Human Rights Affairs.....	48
2.3 Nalevingen en schendingen.....	48
2.3.1 Vrijheid van meningsuiting	48
2.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering	50
2.3.3 Vrijheid van godsdienst en levensovertuiging	51
2.3.4 Bewegingsvrijheid	54
2.3.5 Rechtsgang.....	55
2.3.6 Arrestaties bewaring en detenties.....	56
2.3.7 Mishandeling en foltering.....	58
2.3.8 Verdwijningen en ontvoeringen	59
2.3.9 Buitengerechtelijke executies en moorden	60
2.3.10 Doodstraf	60
2.3.11 Bloed- en erekwesies	61

2.4	Positie van specifieke groepen.....	61
2.4.1	Leden van het justitieel apparaat en werknemers van ngo's.....	61
2.4.2	Leden van oppositiepartijen en politieke activisten.....	62
2.4.3	Etnische minderheden en stammen	64
2.4.4	Palestijnen en Syriërs	67
2.4.5	Vrouwen.....	68
2.4.6	Lesbiennes, Homoseksuelen, Biseksuelen, Transgenders en Interseksuelen (LHBTI)	70
2.4.7	Alleenstaande minderjarigen	71
2.4.8	Dienstplichtweigeraars en deserteurs	72
3	Vluchtelingen en ontheemden	73
3.1	Vluchtelingen- en ontheemdenstroom	73
3.2	Binnenlandse ontheemden.....	73
3.3	Vluchtelingen, asielzoekers en migranten	74
3.4	Opvang in de regio	77
3.5	Activiteiten van internationale organisaties	78
3.5.1	United Nations Support Mission in Libya (UNSMIL).....	78
3.5.2	United Nations Development Programme (UNDP)	78
3.5.3	United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR)	78
3.5.4	United Nations Children's Fund (UNICEF).....	79
3.5.5	International Organization for Migration (IOM)	79
3.5.6	International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC)	79
3.5.7	Médecins sans Frontières (MSF)	79
3.6	Terugkeer.....	79
4	Bijlagen	81
4.1	Gebruikte openbare bronnen.....	81
4.2	Lijst met afkortingen.....	97
4.3	Kaart van Libië.....	98

Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de huidige situatie in Libië beschreven voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen die afkomstig zijn uit dit land en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Libische asielzoekers. Het ambtsbericht is een actualisering van het in mei 2016 verschenen ambtsbericht over Libië en beslaat de periode van mei 2016 tot en met maart 2019.¹

Dit ambtsbericht is gebaseerd op informatie uit openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties zoals de Verenigde Naties (VN) en niet-gouvernementele organisaties (ngo's), alsmede van vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Daarnaast liggen vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordiging in Tripoli en op vertrouwelijke basis in Tunis en Tripoli ingewonnen informatie aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag. In het algemeen ambtsbericht wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daarnaast wordt de tekst in sommige gevallen (ook) ondersteund door informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk een wordt ingegaan op de achtergrond bij het Libische conflict en de recente politieke ontwikkelingen en (pogingen tot) staatsinrichting in Libië. Daarna wordt een schets gegeven van de ontwikkelingen met betrekking tot de veiligheidssituatie in de verschillende gebiedsdelen van Libië. Ten slotte wordt een overzicht gegeven van de in Libië gebruikte identiteits- en reisdocumenten.

Hoofdstuk twee beschrijft de mensenrechtensituatie in Libië. Na een uiteenzetting van de nationale wetgeving en internationale verdragen waarbij Libië partij is, komen de mogelijkheden van toezicht op de naleving van de mensenrechten aan de orde. Voorts volgt een beschrijving van de naleving dan wel schending van enkele klassieke mensenrechten en wordt de positie van bijzondere en kwetsbare groepen in de Libische context uiteen gezet, onder wie etnische minderheden, vrouwen, minderjarigen en homoseksuelen.

In hoofdstuk drie komen de opvang van binnenlands ontheemden en activiteiten van internationale organisaties, waaronder UNHCR, aan bod.

¹ Voor Tripoli is de veiligheidssituatie beschreven tot aan het verschijnen van het ambtsbericht op 12 april 2019.

1 Landeninformatie

1.1 Achtergrond bij het conflict in Libië²

Gedurende en in de nasleep van het gewapende conflict in Libië in 2011, waarbij de voormalige dictator en langzittende heerser Muammar Qadhafi ten val kwam en werd gedood, ontstond in Libië een machtsvacuüm waarin diverse gewapende groeperingen en milities elkaar bevochten om macht en controle over grote delen van het land. Opeenvolgende (interim)regeringen slaagden er sinds de val van Qadhafi niet in om eenheid en stabilisatie in Libië te bewerkstelligen en om de vele gewapende groepen te ontwapenen of te integreren in de staatsveiligheidsstructuur. In juni 2014 wonnen de liberale partijen de verkiezingen en kregen het mandaat om een centrale regering te formeren. De op dat moment zittende coalitie, het *General National Congress* (GNC), weigerde echter de macht over te dragen en uit Tripoli te vertrekken. Hierdoor ontstonden twee tegenover elkaar staande machtsblokken, elk afzonderlijk gesteund door verschillende gewapende milities. De winnaars van de verkiezingen, verenigd in een liberale coalitie, het *House of Representatives* (HoR) weken uit naar de oostelijk gelegen plaatsen Tobruk en al-Bayda.³

In mei 2014 was de inmiddels gepensioneerd generaal en voormalig commandant onder Qadhafi, Khalifa Haftar, een militaire campagne begonnen om naar eigen zeggen alle extremistische en islamistische elementen uit Libië te verdrijven ('Operatie Waardigheid', *Amaliyyat al-Kerama*). In reactie op de verkiezingsnederlaag van juni 2014 en op de campagne van Haftar veroverde een coalitie van islamistische milities onder de noemer 'Operatie Libische Dageraad' (*Amaliyyat Fajr Libya*) vervolgens de hoofdstad Tripoli en sloot zich aan bij het in Tripoli zetelende (voortgezette) GNC. Haftar sloot zich met zijn milities aan bij het HoR in Tobruk.⁴

Het HoR riep de coalitie van milities onder Haftars aanvoering in 2015 uit tot 'nationaal leger' (*Libyan National Army*, LNA)⁵, maar deze had en heeft door de gouvernementele patstelling geen officieel erkende status.⁶

In oktober 2015 werd door de toenmalige VN-gezant en hoofd van de VN ondersteuningsmissie in Libië (*United Nations Support Mission in Libya*, UNSMIL), Bernardino de León, een voorstel ingediend voor kandidaten van de te vormen *Presidential Council* (PC). Deze PC zou het sturende orgaan moeten vormen van een nieuwe eenheidsregering (*Government of National Accord*, GNA). Faiez al-Serraj, een lid van het HoR, werd voorgesteld als beoogde premier en hoofd van de PC. Diezelfde maand verliep het regeringsmandaat van het HoR, verkregen door de verkiezingswinst. Het HoR had echter het mandaat vlak voor het verstrijken van de

² Voor een uitgebreide beschrijving van de ontwikkelingen in Libië sinds de val van Qadhafi zie ook het algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, paragraaf 2.1, p.7-17 (<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/ambtsberichten/2016/05/20/libie-2016-05-20-ambtsbericht>).

³ Ambtsbericht Libië van mei 2016, paragraaf 2.1.1, p.7.

⁴ Het GNC had de periode ervoor als interim-regering gezeteld in Tripoli.

⁵ De benaming *Libyan National Army* werd door Haftar ook al gehanteerd om de dissidente troepen mee aan te duiden die onder zijn leiding stonden aan het einde van de oorlog tussen Libië en Tsjaad (1978-1987). Haftar had zich aan het einde van dit conflict als Libische legeraanvoerder afgekeerd van Qadhafi, nadat de laatste zijn handen van hem had afgetrokken toen Haftar in 1987 door het Tsjadische leger was gevangengenomen en vastgezet. Wehrey, Frederic, *The Burning Shores. Inside the battle for the new Libya*, 2018, p.32.

⁶ Ambtsbericht Libië van mei 2016, paragraaf 2.1.1.1., p.8.

termijn eenzijdig verlengd en weigerde akkoord te geven aan de door de VN bemiddelde politieke route richting een nieuwe eenheidsregering.⁷

Onder auspiciën van UNSMIL, werd op 17 december 2015 in het Marokkaanse Shkirat na een lang en moeizaam onderhandelingstraject een politiek akkoord gesloten tussen vertegenwoordigers van het GNC en het HoR, afgevaardigden van gemeenten, politieke partijen en maatschappelijke organisaties. Met dit akkoord (*Libyan Political Agreement*, LPA) verbonden de partijen zich aan de afspraak tot het vormen van een Libische eenheidsregering. Kort na het sluiten van het politieke akkoord ontstond echter onenigheid tussen het GNC en het HoR over de samenstelling van de te vormen GNA. *Hardliners* van zowel het GNC als het HoR hadden zich uitgesproken tegen de LPA en stelden zich niet vertegenwoordigd te voelen door de afgevaardigden in Shkirat.⁸

De (voorlopige) PC onder aanvoering van Al-Serraj zetelde aanvankelijk in de Tunesische hoofdstad Tunis, maar verplaatste zich op 30 maart 2016 naar Tripoli.⁹ Premier Fayeze al-Serraj opereert *de facto* als staatshoofd. Al-Serraj is tevens formeel de hoogste commandant van het Libische leger.¹⁰ Deze laatste positie was in de verslagperiode een theoretische, aangezien er van een officieel nationaal Libisch leger geen sprake was. De rol van politie en leger werd in Tripoli in de praktijk vervuld door een aantal milities die zich nominaal aan de beoogde GNA hebben verbonden (zie ook paragraaf 1.3.4). Al-Serraj oefende in de praktijk echter geen gezag uit over deze milities.¹¹ De aan de GNA verbonden milities behartigden nadrukkelijk hun eigen (economische en politieke) belangen en opereerden veelal op een harde en gewelddadige wijze in een klimaat van nagenoeg totale straffeloosheid (zie hiervoor ook paragraaf 1.3, Veiligheidssituatie).¹² Kort na het arriveren van de PC herstelden de VN, onder leiding van toenmalig VN-gezant Martin Kobler¹³, ook hun vertegenwoordiging in Libië, na een afwezigheid van twee jaar.¹⁴

1.2 Recente politieke ontwikkelingen

Gedurende de huidige verslagperiode bleef de sinds enkele jaren bestaande patstelling tussen het HoR in Tobruk en de op basis van de LPA in Tripoli zetelende GNA voortduren. Hierdoor bleven het vormen van een centrale regering waarin een representatieve vertegenwoordiging van alle partijen is gewaarborgd en het vormen een centrale militaire structuur een grote bron van zorg.¹⁵ Ook bleven er verschillen van mening bestaan tussen de *High State Council* (HSC, zie hieronder), HoR en de zittende PC over door te voeren (personele) hervormingen van de PC.¹⁶

In april 2016 erkende een meerderheid van het GNC in Tripoli de LPA, waarna het GNC werd ontbonden en aansluitend een *High State Council* (HSC) werd geformeerd die onderdeel van de nieuwe eenheidsregering moest gaan uitmaken. De

⁷ Ambtsbericht Libië van mei 2016, paragraaf 2.1.2.1., p.9.

⁸ Ambtsbericht Libië van 2016, paragraaf 2.1.2.3, p.11 e.v.

⁹ De PC was genoodzaakt in het geheim per boot naar Tripoli te reizen aangezien tegenstanders van de GNA in Libië het luchtruim hadden geblokkeerd.

¹⁰ UNHCR, *UNHCR position on returns to Libya – update II*, p.2, september 2018.

¹¹ Oxford Analytica, *Libyan violence will increase despite foreign efforts*, 2 oktober 2018.

¹² Small Arms Survey, *Capital of militias. Tripoli's armed groups capture the Libyan state*, juni 2018;

¹³ Kobler, een ervaren Duitse diplomaat die in meerdere hoedanigheden functies binnen de VN had vervuld, was Bernardino de León op 4 november 2015 opgevolgd als VN-gezant.

¹⁴ BBC, *Libya Profile – timeline*, geraadpleegd op 9 november 2018.

¹⁵ UNHCR, *UNHCR position on returns to Libya – update II*, p.2, september 2018.

¹⁶ Vertrouwelijke bron, Den Haag 8 november 2018.

meerderheid van de leden van de GNC nam zitting in de HSC.¹⁷ Kort daarvoor werden door de EU economische sancties opgelegd aan de hoofden van het HoR en het GNC, respectievelijk Ageela Salah en Khalifa al-Ghwell, en aan de premier van het GNC, Nuri Abu Sahmain, vanwege het onophoudelijk dwarsbomen van de ontwikkelingen rondom de formering van de GNA. De sancties hielden in dat de tegoeden van de betrokkenen in de EU werden bevroren en dat zij geen visa konden verkrijgen voor reizen naar de EU.¹⁸ De HSC, waarvan de formatie is voorzien in de LPA, werd niet erkend door het HoR omdat dit orgaan vooral bestond uit voormalige GNC-leden. Abdulrahman Sewehli, een politicus uit Misrata, werd tot voorzitter verkozen. Op 8 april 2018 werd hij opgevolgd door Ahmed Mishri, een lid van de islamistische *Justice and Construction Party* (JCP).¹⁹

Op 14 oktober 2016 werd in Tripoli een politieke coup tegen de GNA en haar presidentiële raad gepleegd door leden van het voormalige GNC, met het toenmalige hoofd ervan, Khalifa al-Ghwell, aan het roer. De groep voormalige GNC-leden bezetten het Rixos complex in Tripoli, dat toebehoorde aan de kort daarvoor geformeerde HSC. Ghwell kondigde aan dat volgens het GNC de huidige GNA en de presidentiële raad van de GNA (PC) vooral onmacht hadden gedemonstreerd en verklaarde zijn eigen *Government of National Salvation* (GNS)²⁰ als de legitieme regering. Ghwell riep het HoR in Tobruk op om zich bij hem aan te sluiten en een nieuwe eenheidsregering te vormen. Ghwell slaagde er echter niet in om belangrijke ministeries en staatsinstituties onder controle te krijgen. Wel verklaarde de aan het GNA verbonden nieuw geformeerde *Presidential Guard*²¹ in een televisie-uitzending dat zij de coup steunden en zich aansloten bij Al-Ghwell. In de daaropvolgende maanden braken diverse gevechten uit tussen aan het GNC gelieerde en aan de GNA gelieerde milities in de omgeving van het Rixos-complex. In maart 2017 werden de aan de GNS/GNC verbonden milities uit het Rixos-complex verdreven door de GNA-gezinde Abu Salim-brigade (zie paragraaf 1.3.4). In september 2017 werden de aan de GNS/GNC gelieerde milities uiteindelijk uit Tripoli verdreven door de Kani-brigade. Deze gewapende groep was tot kort daarvoor verbonden aan de GNC-coalitie, maar sloot zich aan bij de GNA om de eigen machtspositie te kunnen behouden. De islamistische Kani-brigade staat sinds de overstap ook wel bekend als de *7th Infantry Brigade* van de GNA.²²

Op 22 juli 2017 volgde de Libanese diplomaat Ghassan Salamé Martin Kobler op als speciale vertegenwoordiger voor Libië en hoofd van UNSMIL.²³ Op 20 september 2017 presenteerde Salamé het *UN Actions Plan for Libya* tijdens een bijeenkomst van de VN georganiseerd door secretaris-generaal Antonio Guterres. Het actieplan

¹⁷ De HSC wordt als tegemoetkoming aan het voormalige GNC beschouwd vanwege hun uiteindelijke erkenning van het politieke proces richting de te vormen GNA.

¹⁸ Ambtsbericht Libië van mei 2016, paragraaf 2.1.2.4, p.13.

¹⁹ Libya Herald, *Khaled Mishri appointed new head of High State Council*, 8 april 2018; ambtsbericht Libië van mei 2016, paragraaf 2.1.2.4, p.13.

²⁰ De GNS was de zelfverklaarde regering in Tripoli, ontstaan uit het General National Congress (GNC) nadat deze de verkiezingen van juni 2014 had verloren. Zij zag zichzelf als de legitieme regering en weigerde de macht over te dragen aan de winnaars van de verkiezingen, het House of Representatives (HoR). De GNS werd militair gesteund door de milities van de Libya Dawn-beweging. Het HoR week vervolgens uit naar Tobruk. Zie ook algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016.

²¹ De Presidential Guard werd in mei 2016 door de Presidential Council van de GNA opgericht met als speciale taak het beschermen van overheidsgebouwen en -kopstukken, grensposten en belangrijke gebouwen en installaties in Libië.

²² Vertrouwelijke bron, Den Haag 15 oktober 2016; Libya Analysis, *GNA brokers local solution to East Tripoli tensions*, 10 januari 2018; Bertelsmann Stiftung, *BTI 2018 country report Libya*, 2018, p.4; Libya Herald, *Intense fighting as GNC and Presidency Council force clash*, 26 mei 2017.

²³ Salamé was eerder onder meer werkzaam geweest voor de VN als politiek adviseur in Irak in 2003 (UNAMI) en als senior adviseur van de secretaris-generaal van de VN tussen 2003 en 2007 en in 2012. UNSMIL, *Leadership*, geraadpleegd op 12 november 2018.

was bedoeld om de stagnerende transitie van Libië opnieuw in beweging te krijgen en om toe te zien op naleving van de artikelen uit de LPA uit 2015 of deze waar nodig te amenderen. Het plan beoogt een herstructurering van de Libische regering, het aanmoedigen van een nationale dialoog inzake de opbouw en veiligheid van Libië, het afronden en goedkeuren door alle bij de LPA betrokken partijen van een nieuwe Libische grondwet en, daarmee gepaard gaande, het goedkeuren door alle betrokken partijen van een nieuwe kieswet op basis waarvan nationale verkiezingen kunnen worden gehouden.²⁴

Ook de rol die LNA-leider Haftar in de nieuwe constellatie zou moeten vervullen, was in de verslagperiode een twistpunt. Het HoR en de GNA stonden lijnrecht tegenover elkaar in hun opvattingen over de beoogde militaire commandostructuur onder een eenheidsregering en de plek die Haftar daarin al dan niet zou moeten innemen. Het HoR bleef net als in de vorige verslagperiode Haftar naar voren schuiven als de militaire leider, maar de GNA stond een verenigd professioneel Libisch leger voor, aangestuurd door de PC. Haftar is een verklaard tegenstander van de huidige GNA en verklaarde meerdere malen dat hij van mening is dat een nationaal leger alleen onder een militaire commandostructuur kan opereren en niet onder de PC.²⁵ Enkele milities die zijn verbonden aan de GNA zijn fel gekant tegen een rol voor Haftar in een nationaal Libisch leger.²⁶ Zo verklaarde een commandant van de *Al-Bunyan al-Marsous* (BAM, vrij vertaald met 'stabiele fundering')²⁷, een *operations room*²⁸ voor milities uit Misrata, dat zij nooit een verenigd Libisch leger zouden accepteren waarin Haftar een rol speelt. De commandant verklaarde dat BAM Haftar niet zou accepteren vanwege diens gewelddadige optreden in onder andere Benghazi en vanwege zijn dubbele nationaliteit (zie ook paragraaf 1.2.1).²⁹

Op 9 november 2018 stelde Salamé tijdens een briefing aan de VN Veiligheidsraad dat hij wil aansturen op een door de Libiërs zelf geleide nationale en inclusieve conferentie, waarbij de toekomstplannen voor een Libische eenheidsstaat verder moet worden vormgegeven. Deze nationale conferentie zou aanvankelijk plaats moeten vinden aan het begin van 2019.³⁰

1.2.1 *Internationale relaties, bijeenkomsten en vredesbesprekingen*

En marge van de Algemene Vergadering van de VN in New York in september 2016 ondertekenden 22 landen en vier internationale organisaties een communiqué waarin de steun voor de-escalatie in Libië en voor de eerder dat jaar in Tripoli gearriveerde PC. De verklaring schetst een route naar volledige implementatie van de LPA.³¹

²⁴ The Washington Institute, *The UN Action Plan for Libya: Prospects and challenges*, 17 oktober 2017.

²⁵ Wehrey, Frederic, *The burning shores. Inside the battle for the new Libya*, 17 april 2018, p.265.

²⁶ Dit is deels te verklaren uit de strijd tussen Libya Dawn en Dignity in 2014 waarin milities van Haftar en milities van Dawn die momenteel de GNA steunen tegen elkaar vochten. Sommige van de revolutionaire milities zien in Haftar kenmerken die doen denken aan Muammar Qadhafi.

²⁷ BAM speelde een voorname rol bij de verdrijving van ISIS uit Sirte in 2016 en steunt de GNA militair.

²⁸ Een operations room is een centraal commandocentrum van waaruit meerdere milities worden aangestuurd.

²⁹ Haftar bezit naast de Libische ook de Amerikaanse nationaliteit. Hierdoor rezen bij onder meer de milities uit Misrata twijfels over diens onverdeelde loyaliteit aan de Libische zaak. Libya Observer: *Military official: We reject any initiative to unify Libya's army with Haftar included*, 1 november 2018; The New York Review of Books, *A Minister, a General, & the Militias: Libya's Shifting Balance of Power*, 19 maart 2019.

³⁰ UNSMIL, *Remarks of SRSF Ghassan Salamé to the United Nations Security Council on the situation in Libya*, 9 november 2018.

³¹ European Council on Foreign Relations, *Is the sky falling on Libya?*, 23 september 2016; Farnesina, *Joint Communique on Libya by Algeria, Canada, Chad, China, Egypt, France, Germany, Jordan, Italy, Malta, Morocco, Niger, Qatar, Russia, Saudi Arabia, Spain, Sudan, Tunisia, Turkey, the United Arab Emirates, the United Kingdom, the United States, the European Union, United Nations, the League of Arab States, and the African Union*, 22 september 2016.

Op 25 juli 2017 vond in Parijs onder auspiciën van de Franse president Emmanuel Macron en voorgezeten door VN-gezant Salamé een ontmoeting plaats tussen LNA-leider Khalifa Haftar en de premier van de PC, Faiez al-Serraj. Tijdens de bijeenkomst kwamen de beide rivaliserende kampen een staakt-het-vuren overeen tussen de milities van beide partijen en onderstreepten zij de noodzaak om tot een politieke oplossing te komen. Gewapende groepen loyaal aan de GNA en milities van de LNA raakten in de maanden voor de bijeenkomst enkele keren met elkaar in gevecht vanwege de controle over strategische plaatsen en olievelden. Zo braken er in april 2017 gevechten uit tussen milities van de GNA en het LNA in de omgeving van Sebha, onder meer bij de vliegbasis van Tamanhent, dertig kilometer ten noordoosten van Sebha, en bij het plaatsje Samnu, vijftig kilometer noordoostelijk van Sebha. In mei 2017 was er in Abu Dhabi ook een ontmoeting geweest tussen de beide leiders, maar kwam het niet tot een gezamenlijke verklaring.³² In het najaar van 2018 kondigde Haftar een militaire campagne aan in de zuidelijke provincie Fezzan. Als gevolg hiervan kwam het in februari 2019 hernieuwd tot confrontaties tussen milities loyaal aan de GNA (zoals Tubu-milities) en LNA-strijdkrachten of aan het LNA gelieerde milities (zoals Awlad-Suleiman-milities; zie hiervoor paragraaf 1.3.4, *Fezzan*).

In september 2017 werd in Kaïro, Egypte, een eerste overleg georganiseerd tussen militaire vertegenwoordigers van de GNA en het HoR om de unificatie van het Libische leger te bewerkstelligen. De bijeenkomst werd georganiseerd door de *Egyptian National Committee on Libya* die door president Al-Sisi in het leven was geroepen. Na de zevende bijeenkomst in november 2018 was er nog altijd geen overeenstemming over de vorming van een Libisch eenheidsleger. De facties en milities die deelnamen aan de overleggen in Egypte hadden alle geen klemmende reden om op te gaan in een nationaal leger, aangezien zij hun eigen machtsbases in Libië hebben. Bovendien werden de bijeenkomsten bijgewoond door rivaliserende groepen zoals vertegenwoordigers van Haftars LNA en de BAM-milities die vooral hun eigen belangen behartigden. Het Kaïro-proces geniet de steun van onder meer de Verenigde Arabische Emiraten die een verklaard voorstander zijn van het HoR en het LNA. De besprekingen in Kaïro werden door BAM vooral gezien als onderhandelingen om Haftar als nationale legerleider te installeren en niet als oprechte pogingen om tot een geünificeerde Libische legerstructuur te komen.³³

Op 29 mei 2018 werd in Parijs een Libië-top georganiseerd onder leiding van de Franse president Macron. Bij de vredesbespreking waren Al-Serraj, Haftar, het hoofd van de HSC, Khaled al-Mishri en HoR-hoofd Ageelah Salah aanwezig, alsmede vertegenwoordigers van diverse landen (waaronder Nederland) en organisaties. Tijdens de top kwamen de partijen overeen dat in samenwerking met de VN zou worden gestreefd naar het houden van representatieve en vreedzame verkiezingen op 10 december 2018. In het voortraject zou een aantal juridische hordes moeten worden genomen, zoals het aannemen van een referendumwet en een nieuwe grondwet.³⁴

³² The Guardian, *Libyan rival leaders agree to ceasefire after Macron-hosted talks*, 25 juli 2017; Asharq al-Awsat, *Fierce Clashes Pit LNA, GNA Forces Eyeing Sabha Airbase, Libya*, 12 april 2017; Reuters, *Deadly air strike on Libyan desert base as rival factions clash*, 10 april 2017.

³³ Egypt Today, *Libyan military chooses Egypt as starting point to reunify*, 19 september 2017; Middle East Monitor, *Could Libya ever unite its army?*, 22 november 2018; Libya Herald, *PC Ministry of Defence spokesperson sacked after discrediting Cairo army unification talks*, 20 maart 2018; Libya Observer: *Military official: We reject any initiative to unify Libya's army with Haftar included*, 1 november 2018; Vertrouwelijke bron, Den Haag 8 november 2018.

³⁴ Human Rights Watch, *Paris Summit: Work towards fair elections in Libya*, 29 mei 2018; Reuters, *Libyan factions agree to December 10 elections at Paris talks*, 29 mei 2018.

Op 12 en 13 november 2018 werd in het Italiaanse Palermo een conferentie gehouden over de toekomst van Libië. Bij deze conferentie waren vertegenwoordigers van alle betrokken Libische partijen aanwezig, inclusief Khalifa Haftar, alsmede afgevaardigden uit diverse landen, waaronder Nederland. De conferentie leverde geen noemenswaardige concrete resultaten op. Wel verklaarden de rivaliserende Libische partijen hernieuwd dat zij zich zouden blijven committeren aan een nationaal verzoeningsproces en werd steun verklaard aan de door Salamé een aantal dagen eerder geïntroduceerde nationale conferentie.³⁵

Tegen het einde van de verslagperiode was er echter nog geen sprake van verbetering in de feitelijke situatie in Libië, ondanks de vele pogingen om het vredesproces te bevorderen door middel van de vredesbesprekingen. De strijdende partijen in Libië voelden zich nauwelijks vertegenwoordigd door de afgevaardigden bij de diverse internationale bijeenkomsten. Milities door het hele land bleven opereren zonder enige vorm van verantwoording aan een (centrale) autoriteit en zonder blijk te geven van interesse in een nationale verzoening. Zo meldden media dat op 16 januari 2019 de *7th Infantry Brigade* (Kani-brigade) en de *Tripoli Protection Force* (TPF) in het zuiden van Tripoli met elkaar in gevecht waren geraakt waarbij volgens het Libische ministerie van Gezondheid ten minste zestien personen om het leven kwamen, onder wie een onbekend aantal burgers.³⁶ Beide milities zijn in naam verbonden aan de GNA.³⁷

Op 27 februari 2019 spraken Haftar en Al-Serraj elkaar in Abu Dhabi tijdens een ontmoeting die werd georganiseerd door UNSMIL. De beide leiders kwamen tijdens het gesprek overeen dat nationale verkiezingen en de unificatie van staatsinstellingen noodzakelijk zijn voor een verenigd Libië. Er werd tijdens de bijeenkomst echter geen verkiezingsdatum vastgesteld.³⁸

Op 20 maart 2019 kondigde Salamé aan dat de nationale conferentie van 14 tot 16 april 2019 zou moeten worden gehouden in de westelijke woestijnstad Ghadames, bij de grens met Algerije en Tunesië. Salamé gaf hierbij niet aan wie de genodigden zouden zijn en wat de agendapunten voor de conferentie zouden zijn.³⁹ Echter, door een aanval van het LNA op Tripoli aan het begin van april 2019 werd de conferentie voor onbepaalde tijd uitgesteld (zie paragraaf 1.3.4).

De aanvankelijk voor december 2018 voorziene verkiezingen werden op de lange baan geschoven. De nationale conferentie zou het platform moeten bieden waarop de voorwaarden voor de te houden verkiezingen worden besproken. Aan het einde van de beschreven periode was echter nog niet duidelijk wanneer de verkiezingen gehouden zouden kunnen worden en of het parlementaire dan wel presidentiële verkiezingen of beide zouden moeten zijn. Wel werden eind maart 2019 gemeentelijke verkiezingen gehouden in negen gemeenten in westelijk Libië.⁴⁰ De *Central Commission for Municipal Councils Elections* (CCMCE) stelde dat de rest van

³⁵ Governo.it, *Palermo Conference for and with Libya (12/13 November), conclusions*; Arab News, *Palermo conference tries to tame Libyan factions*, 23 november 2018; Brookings, *The Palermo conference on Libya: A diplomatic test for Italy's new government*, 19 november 2018; Vertrouwelijke bron, Den Haag 8 november 2018.

³⁶ De gevechten braken uit in weerwil van een in September 2018 door UNSMIL bemiddeld staakt-het-vuren.

³⁷ Libya Observer, *Renewed clashes rock Tripoli, Interior Ministry and UNSMIL condemn*, 16 januari 2019; Libya Herald, *UNSMIL warns against resumption of south Tripoli militia fighting*, 16 januari 2019.

³⁸ Reuters, *Libyan rivals agree on need for national election: U.N.*, 28 februari 2019; The Arab Weekly, *Sarraj and Haftar meet in Abu Dhabi, discuss Libya crisis*, 3 maart 2019.

³⁹ Security Council Report, *Chronology of events Libya*, maart 2019.

⁴⁰ Dit waren de gemeentes Wadi Utba, Bent Baya, Zuwara, Batin Al-Jabal, Al-Qalaa, Al-Riyana, Nalut, Al-Hawamid, en Ghadames.

de gemeenten in west-Libië in de daaropvolgende weken verkiezingen zouden houden.⁴¹

Proxy-verhoudingen

Veel deskundigen zijn van mening dat het conflict in Libië niet alleen een conflict is tussen interne Libische actoren, maar dat Libië het toneel is geworden van een internationale 'proxy-oorlog'.⁴² Zo zouden landen die (ideologisch) lijnrecht tegenover elkaar staan de verschillende elkaar bestrijdende partijen in Libië op grote schaal voorzien van wapens en andere middelen. Saoedi-Arabië, de Verenigde Arabische Emiraten en Egypte vonden elkaar in hun afkeer van de Moslimbroederschap en de politieke islam, waardoor zij zich schaarden achter de campagne van generaal Haftar. Qatar daarentegen zou, vaak in alliantie met Turkije, juist de islamistische partijen in Libië steunen. Daarnaast zou Haftar een bondgenoot in Rusland hebben gevonden die zich om strategische (anti-NAVO)redenen in het Libische conflict zou willen mengen. Rusland etaleerde een ambivalente houding door tegelijkertijd diplomatieke steun uit te spreken voor het door de VN-geleide vredesproces in Libië. Deze elkaar conflicterende internationale belangen oefenden in de verslagperiode remmende invloed uit op de veiligheidsontwikkelingen in Libië, de vredesonderhandelingen en de pogingen om een gezaghebbende regering van nationale eenheid van de grond te krijgen.⁴³

1.3 Veiligheidssituatie

1.3.1 Algemeen

De algehele veiligheidssituatie was gedurende de verslagperiode onverminderd slecht en vergelijkbaar met vorige verslagperiodes. Langdurige strijd vond plaats in Sirte (tot december 2016), in Benghazi (tot halverwege 2017 en tegen het einde van dat jaar) en in Derna (gedurende een groot deel van 2017, in de eerste helft van 2018 en in december 2018). Door het hele land vonden uitbarstingen van geweld plaats doordat gewapende groepen om verschillende redenen met elkaar in conflict raakten. Dit gebeurde onder meer in Tripoli, vooral tussen eind augustus en eind september 2018 en begin april 2019, in Sabratha in september en oktober 2017 en in november 2018, in Sebha in februari 2018 en in Murzuq in februari 2018 (zie verder paragraaf 1.3.4).

Het ontbrak in Libië aan een effectief centraal gezag waardoor milities en gewapende groepen in een klimaat van nagenoeg volledige straffeloosheid konden opereren. Door heel Libië was gedurende de beschreven periode een veelvoud aan gewapende groepen actief die enerzijds op lokaal niveau zorgdroegen voor veiligheidsstructuren maar anderzijds zorgden voor verslechtering van de veiligheid door het veelvuldig gebruik van geweld. Doordat deze gewapende groepen hun lokale belangen verdedigden en behartigden, vaak gepaard gaand met geweld, was het land *de facto* opgedeeld in kleinere bestuurlijke en militair gecontroleerde

⁴¹ Business Day, *UN envoy wants Libya elections by June after format is determined*, 12 november 2018; Security Council Report, *Chronology of events Libya*, maart 2019; Vertrouwelijke bron, Den Haag 13 februari 2019; Crisis Group, *Crisis Watch March 2019: Libya*; Libya Observer, *Libya holds municipal elections in 9 areas*, 31 maart 2019.

⁴² Onder een proxy-oorlog (ofwel oorlog bij volmacht) wordt een oorlog verstaan waarbij de belangen van een partij, meestal een grootmacht, worden behartigd door een partij op het eigenlijke strijdtoneel. Het betreft hierbij vaak ideologische en economische belangen. De grootmacht levert vaak ideologische, militaire en economische steun aan de strijdende partij. Naast het Libische conflict kan bijvoorbeeld het conflict in Jemen ook (deels) als een proxy-oorlog worden beschouwd, waarbij de belangen van Saoedi-Arabië en Iran op de grond worden behartigd door respectievelijk regeringsgezinde troepen en de Houthi-rebellen.

⁴³ The Atlantic Council, *Libya: From intervention to proxy war*, juli 2017; Qantara, *The Gulf States' proxy war: Baiting at a distance*, 23 augustus 2017; Egypt Today, *Qatar: The main player in Libya's proxy war*, 22 juli 2017; Young Diplomats, *Libya: another proxy war in Africa*, 16 september 2018.

eenheden.⁴⁴ Veel van de gewapende groepen die controle uitoefenden over delen van Libië waren in naam verbonden aan ofwel de GNA ofwel aan het rivaliserende HoR, maar zij opereerden vaak op zelfstandige wijze, zonder verantwoording af te leggen aan een machthebber. Milities controleerden daarnaast ook de economie doordat zij banken, ministeries, havens, vliegvelden en olievelden onder controle hielden. Hierdoor vloeiende veel geld dat bij de banken in beheer was naar militieleden. De milities bepaalden veelal wanneer en in welke mate burgers geld van de bank konden halen. Personen konden vaak pas geld van hun rekening bij de bank opnemen nadat zij steekpenningen aan een militieleider hadden betaald. Hierdoor floreerde gedurende de verslagperiode de zwarte markt in Libië.⁴⁵

In augustus en september van 2018 leverden rivaliserende milities zware strijd om macht en invloed in de Tripoli en vanaf begin april 2019 voerde het LNA van Khalifa Haftar een offensief uit op de hoofdstad om, naar eigen zeggen, de macht van de dominante milities aldaar te doorbreken. De gevechten vonden bij beide uitbarstingen grotendeels plaats in de zuidelijke delen van de stad. De tol voor de burgerbevolking was hierbij groot. Veel burgers kwamen om, raakten gewond, zagen hun huizen of bezittingen beschadigd of vernield worden of raakten ontheemd door beschietingen met zware wapens zoals granaatwerpers, mortiergranaten, artillerievuur en raketten. Zo kwamen volgens het Libische ministerie van Gezondheid bij de gevechten in de hoofdstad in september 2018 meer dan honderd burgers om het leven. In de eerste dagen van de gevechten die begin april 2019 uitbraken kwamen volgens het ministerie tientallen personen om het leven onder wie burgers.⁴⁶ De gevechten vonden vaak plaats in of in de buurt van woonwijken of andere bewoonde gebieden (zie voor een beschrijving van de aantallen slachtoffers en de gevechten paragrafen 1.3.2. en 1.3.4).⁴⁷

Het *Libyan National Army* (LNA) van Khalifa Haftar streed gedurende het grootste deel van de onderhavige periode tegen moslimextremistische groepen in met name Derna (de *Derna Mujahideen Shura Council*, zie ook paragraaf 1.5) en Benghazi (voornamelijk de *Benghazi Revolutionaries Shura Council*).⁴⁸ Tot in december 2016 werd door met name de *Bunyan al-Marsous*-coalitie uit Misrata hevige strijd geleverd tegen ISIS in Sirte.⁴⁹ Milities die loyaal waren aan de GNA en gewapende groepen vallende onder het LNA raakten met elkaar in gevecht in het zuiden en zuidwesten van Libië vanwege controle over steden, rijkdommen en strategische plaatsen. Ook braken er sporadisch gevechten uit tussen LNA-troepen en zuidelijke stammen inzake de controle over grondgebied en strategische plekken.⁵⁰ Dit droeg bij aan de aanhoudende slechte veiligheidssituatie voor de plaatselijke bevolking (zie verder paragraaf 1.3.4).

⁴⁴ Libië wordt door deskundigen vaak aangeduid als een 'verzameling stadsstaten' met eigen bestuurlijke en economische structuren. Clingendael, *Local security governance in Libya. Perceptions of security in a fragmented country*, p.5, oktober 2018; Small Arms Survey, *Capital of militias. Tripoli's armed groups capture the Libyan state*, juni 2018.

⁴⁵ The New Arab, *Libya's militia culture must be demobilized*, 22 januari 2018; Small Arms Survey, *Capital of militias. Tripoli's armed groups capture the Libyan state*, juni 2018; The New Arab, *Libya – A country controlled by mobster militias*, 27 september 2017; Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018.

⁴⁶ Reuters, *Tripoli clashes leave 115 dead, 383 injured- health ministry*, 23 september 2018; Algemeen Dagblad, *Generaal Haftar rukt op naar Tripoli en eist macht op*, 9 april 2019.

⁴⁷ Libya Herald, *Heavy fighting in south Tripoli as ceasefire breaks down*, 29 augustus 2018; Digital Journal, *Rival militias clash using heavy weapons*, 12 februari 2017.

⁴⁸ The New Arab, *Under Haftar siege, Libya's Derna suffering 'huge human catastrophe'*, 12 januari 2017; The Daily Star, *East Libyan city suffers as Haftar tightens siege*, 8 augustus 2017; Reuters, *Libyan forces suffer casualties as fighting drags on in Benghazi*, 11 december 2017.

⁴⁹ Daily Beast, *The last days of ISIS' Libya stronghold*, 7 mei 2018; Strategic Studies Institute, *Strategic insights: ISIS in Libya: A threat or a dead-end?*, 26 september 2018.

⁵⁰ Asharq al-Awsat, *Fierce Clashes Pit LNA, GNA Forces Eyeing Sabha Airbase, Libya*, 12 april 2017; Eye on ISIS Libya, *LNA-GNA conflict escalates in the south*, 19 april 2017; Reuters, *Civilians killed as armed groups clash in Libyan south*, 28 februari 2018.

In de zuidelijke provincie Fezzan zorgden stammen en etnische groepen (voornamelijk Tuareq, Tubu en Awlad Suleiman) met hun milities voor een onveilige situatie door een gedurende de verslagperiode voortdurende onderlinge rivaliteit en strijd met betrekking tot de controle over territorium, grondstoffen en olievelden. Dit zorgde voor een voor Libische burgers onveilige situatie doordat er ook in bewoonde gebieden en steden werd gevochten, bijvoorbeeld in Sebha en Murzuq (zie paragraaf 1.3.4). Ook beconcurrerden stammen elkaar met betrekking tot de controle over (delen van) de drugs- en mensenhandel, vaak in openlijke gewelddadige confrontaties.⁵¹ In oktober 2018 kondigde LNA-leider Haftar een campagne aan in het Murzuq-bekken om naar eigen zeggen criminelen en terroristen te verdrijven. Het LNA slaagde erin belangrijke plaatsen zoals Sebha, Ubari en Ghat in te nemen, grotendeels zonder gebruik van geweld, mede doordat een aantal plaatsen instemden met een overname door het LNA. Eind februari 2019 braken er wel gevechten uit bij de strijd om de inname van de stad Murzuq (zie hieronder, *Fezzan*).⁵²

De strijdende groepen die door heel Libië actief waren ronselden volgens een bron veel jongeren die veelal in tamelijk kansloze maatschappelijke posities verkeerden, werkloos waren en werden aangesproken door het vooruitzicht op een inkomen, het mogen dragen van een wapen en een zekere mate van macht. Veel van de in het land aanwezige milities bestonden voor een belangrijk deel uit dergelijke jonge mannen.⁵³ Ook ISIS oefende in het zuiden aantrekkingskracht uit op kansarme jongeren. ISIS rekruteerde ook onder jihadisten en huurlingen uit bijvoorbeeld Tsjaad, Sudan en Niger.⁵⁴ Volgens een bron werd er waarschijnlijk op grote schaal gedwongen gerekruteerd door alle strijdende partijen. Hierover bestaat echter veel onduidelijkheid.⁵⁵

Door heel Libië was er gedurende de beschreven periode voorts sprake van ontvoeringen (zie paragraaf 2.3.8). De vele geweldsuitbarstingen in (onder meer) Sebha, Benghazi, Tripoli en Derna veroorzaakten ontheemding onder de bevolking (zie paragraaf 3.2). Criminele bendes en misdadigers die konden opereren in een klimaat van straffeloosheid zorgden daarnaast voor zeer onveilige situaties voor de Libische bevolking. Zo zou er alleen al in de maand juni van 2017 in Tripoli sprake zijn geweest van meer dan tweehonderd gewapende overvallen op onder meer tankstations en winkels. Er zouden in die maand bijna honderddertig lijken in de straat zijn gevonden van omgebrachte personen en er zouden meer dan tachtig ontvoeringen hebben plaatsgevonden.⁵⁶

1.3.2

Slachtoffers als gevolg van gevechten

De gevechten die plaatsvonden door heel Libië veroorzaakten naast een voortdurende slechte veiligheidssituatie ook veel burgerslachtoffers, doordat een aanzienlijk deel van de gevechten plaatsvond in bewoonde gebieden. Hierbij werden dikwijls zware en onnauwkeurige wapens gebruikt zoals mortiergranaten, granaatraketten en artillerievuur. Ook vonden er veel gevechten plaats in bewoonde gebieden waar met geweren werd geschoten, waardoor burgers willekeurig

⁵¹ News 24, *More than 31 killed in Libya tribal clashes this month*, 14 mei 2018; Libya Observer, *Tribal clashes erupt in south Libya*, 22 september 2017.

⁵² Libya Herald, *Haftar launches Murzuq Basin military campaign in south*, 24 oktober 2018; Libya Analysis, *Southern Libya: Security outlook*, 24 oktober 2018.

⁵³ Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018.

⁵⁴ Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018.

⁵⁵ Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018.

⁵⁶ The New Arab, *Libya – A country controlled by mobster militias*, 27 september 2017; Libya Herald, *Nazhuri declares war on Benghazi criminal gangs*, 6 december 2017;

slachtoffers werden. Ook vielen er burgerslachtoffers door zogenaamde *vehicle-borne improvised explosive devices* (VBIED's), door luchtaanvallen waarbij woonwijken werden geraakt en explosieve oorlogsresten zoals landmijnen (zie voor de veiligheidssituatie paragraaf 1.3.4).⁵⁷

Volgens de website *Libya Body Count*⁵⁸ vielen er in 2016 in totaal 1523 dodelijke slachtoffers als gevolg van het geweld.⁵⁹ In Sirte vielen in 2016 de meeste slachtoffers (693) gevolgd door Benghazi (307) en Tripoli (102).⁶⁰

Volgens gegevens van de Verenigde Naties, die sinds januari 2016 het aantal burgerslachtoffers in Libië per maand als gevolg van geweldsuitbarstingen documenteren, waren er in de verslagperiode de onderstaande aantallen slachtoffers te betreuren in 2016, 2017 en 2018 en in januari 2019. UNSMIL stelt hierbij dat de aantallen waarschijnlijk onvolledig zijn en dat de werkelijke aantallen slachtoffers waarschijnlijk veel hoger liggen.⁶¹

In 2016 vielen er naar schatting 419 burgerslachtoffers vanaf de maand mei,⁶² onder wie 163 doden en 256 gewonden. De meeste slachtoffers vielen in Benghazi (119 doden en 197 gewonden), vooral als gevolg van de strijd tussen het LNA van Haftar en de *Benghazi Revolutionaries Shura Council* (BRSC). In Sebha, de hoofdstad van Fezzan, vielen zestien doden en dertien gewonden, in Derna waren elf dodelijke slachtoffers en 22 gewonden te betreuren en in Tripoli vielen twaalf slachtoffers, onder wie tien doden.⁶³

In 2017 vielen er volgens de telling van de VN 337 burgerslachtoffers, onder wie 160 doden en 177 gewonden. Ook in 2017 vielen de meeste slachtoffers in Benghazi, (53 doden en 84 gewonden) met name veroorzaakt door de strijd tussen het LNA en de BRSC. In Tripoli vielen 25 dodelijke slachtoffers en 17 gewonden. Daarnaast waren er tientallen doden en gewonden in onder meer Sebha, Zawiya, Derna en Tarhouna.⁶⁴

In 2018 registreerden de VN 544 burgerslachtoffers, onder wie 188 doden en 356 gewonden. Evenals in de jaren ervoor vielen de meeste slachtoffers in dat jaar in Benghazi (62 doden en 206 gewonden). In Tripoli vonden in totaal 56 burgers de dood en raakten 41 personen gewond, vooral door de gewelddadige confrontaties tussen milities in de stad in de maanden augustus en september. Daarnaast werden gedurende die gevechten nog eens ten minste 57 strijders gedood en vielen er twaalf dodelijke slachtoffers die niet als strijder of burger konden worden geïdentificeerd. Voorts vielen er tientallen burgerslachtoffers in onder meer Sebha (met name veroorzaakt door stammenstrijd) en Derna (met name door de militaire campagne van het LNA).⁶⁵

⁵⁷ UNSMIL, *Human rights report on civilian casualties*, geraadpleegd op 23 januari 2019; [United Nations Human Rights Council. Situation of human rights in Libya, and the effectiveness of technical assistance and capacity-building measures received by the Government of Libya](#).

⁵⁸ De website is per 1 januari 2017 gestopt met het publiceren van aantallen slachtoffers in Libië.

⁵⁹ Dit zijn zowel burgers als strijders.

⁶⁰ Libya Body Count, *Violent deaths by location for year 2016*, geraadpleegd op 23 januari 2019.

⁶¹ UNSMIL stelt dat dit alleen slachtoffers betreft die vielen als direct gevolg van de gewelddadigheden en dus niet als gevolg van bijvoorbeeld gevangenneming, marteling of ontvoering.

⁶² Gerekend vanaf het begin van de huidige verslagperiode.

⁶³ UNSMIL, *Human rights report on civilian casualties May-December 2016*.

⁶⁴ UNSMIL, *Human rights report on civilian casualties January-December 2017*.

⁶⁵ UNSMIL, *Human rights report on civilian casualties January-December 2018*.

In januari 2019⁶⁶ registreerden de VN 21 burgerslachtoffers, onder wie acht doden en dertien gewonden. In Tripoli kwamen zes burgers om het leven en raakten zeven burgers gewond. In Benghazi viel één dodelijk burgerslachtoffer en raakten twee burgers gewond.⁶⁷

1.3.3

Controlegebieden

In de huidige verslagperiode controleerde een veelvoud aan (gewapende) groepen verschillende delen van het land (zie figuur 1 voor de controlegebieden per juli 2018 en figuur 2 voor de situatie per 1 april 2019). De eenheidsregering in Tripoli, de *Government of National Accord* (GNA), gesteund door de VN, controleerde in naam delen van het noordwestelijke deel van Libië, inclusief de steden Tripoli, Misrata, Khoms, Zliten en (het grootste deel van) Zawiya.⁶⁸ De GNA was bij de controle over deze gebieden echter sterk afhankelijk van (lokale) milities, ook in de hoofdstad Tripoli, waardoor het effectieve gezag van de GNA gering was. De milities waren in naam weliswaar loyaal aan de GNA, maar opereerden in de praktijk veelal zelfstandig zonder verantwoording af te leggen aan de centrale autoriteiten in Tripoli (zie ook paragraaf 1.3.1 en 1.3.4).⁶⁹

Het LNA van Khalifa Haftar, verbonden aan het parlement dat zetelt in het oostelijke Tobruk, het *House of Representatives* (HoR), controleerde het noordoosten, inclusief de plaatsen Benghazi, Al-Bayda, Derna, Ajdabiya en Brega. Het LNA controleerde ook delen in centraal-Libië, zoals het gebied in en om de stad Zilah, het gebied in en om de plaatsen Sukna Hun, Al-Waddan en Jufra en ook - verder naar het westen – het gebied in en om de stad Brak. In het westelijke deel van Libië had het LNA de stad Sabratha en een groot deel van het gebied tussen Sabratha en Zintan, inclusief Zintan zelf, onder controle. Het LNA sloot in die steden en gebieden belangrijke allianties met de heersende milities. Vanaf januari 2019 rukte het LNA zuidwestelijk op in de provincie Fezzan. Eind maart 2019 controleerde Haftar grote delen van oostelijk, centraal en zuidwestelijk Libië, waaronder de meeste grensovergangen en veel olievelden, onder meer in het zuidelijke Murzuq-bekken. Door de militaire campagne in Fezzan kwamen onder meer de steden Sebha, Ubari en Ghat onder controle van het LNA te staan. In het zuidoostelijke deel van de provincie Cyrenaica controleerde het LNA de stad Kufra.⁷⁰ Op 4 april 2019 opende Haftar een offensief op de hoofdstad Tripoli, naar eigen zeggen om de dominantie van de overheersende milities aldaar te doorbreken.⁷¹

Tubu-milities beheersten een deel van het gebied ten zuiden van de hoofdstad van Fezzan, Sebha, inclusief de stad Murzuq. Aan het einde van de verslagperiode vond strijd plaats tussen het LNA en Tubu-milities om de controle over Murzuq. Gedurende de eerste maanden van 2019 raakten Tubu-milities een deel van de controle over het gebied ten noorden en oosten van Murzuq en Qatrun kwijt aan het LNA (zie figuur 2).⁷² De Tubu waren loyaal aan de LNA tot aan maart 2018. Tijdens gevechten in Sebha in februari en maart 2018 tussen de *6th Brigade* (vooral bestaande uit leden van de Awlad Suleiman-stam) en Tubu-milities werd de 6th

⁶⁶ Ten tijde van de vaststelling van dit ambtsbericht waren er geen VN-cijfers beschikbaar voor februari 2019.

⁶⁷ UNSMIL, *Human rights report on civilian casualties January 2019*.

⁶⁸ Al-Masdar News, *Nation wide map of Libyan civil war, November update*; Political Geography Now, *Libyan civil war map & timeline* – July 2018.

⁶⁹ Small Arms Survey, *Capital of militias. Tripoli's armed groups capture the Libyan state*, juni 2018; The New Arab, *Libya – A country controlled by mobster militias*, 27 september 2017.

⁷⁰ The Guardian, *Libyan army chief strengthens hand by taking more territory*, 11 maart 2019; Atlantic Council, *General Haftar's Offensive in the Fezzan Region and the Italian-French Competition*, 22 februari 2019; Middle East Monitor, *Now controlling two-thirds of Libya can Haftar take Tripoli?*, 7 maart 2019.

⁷¹ Algemeen Dagblad, *Generaal Haftar rukt op naar Tripoli en eist macht op*, 9 april 2019; NRC, *Dodental strijd Libische hoofdstad Tripoli opgelopen naar 51*, 8 april 2019.

⁷² Political Geography Now, *Libyan civil war map & timeline*, juli 2018 en kaart april 2019.

Brigade gesteund door het LNA, nadat een GNA-loyale commandant was vervangen door een LNA-gezinde aanvoerder. De 6th Brigade werd hiermee loyaal aan het LNA verklaard, waarop de Tubu hun loyaliteit verplaatsten van het LNA naar de GNA.⁷³

Tuareq-milities controleerden een groot deel van de westelijke strook aan de grens met Algerije, landinwaarts tot aan Ubari. De controle over de zuidwestelijke grensstad Ghat werd door de Tuareq eind februari 2019 zonder strijd overgedragen aan het LNA. De Tuareq breidden hun controlegebied uit ten zuiden van Ghat, langs de grens richting de Salvadorpas.⁷⁴ De Awlad Suleiman-stam had een sterke aanwezigheid in het zuidelijke deel van Libië, maar het was onduidelijk welk specifiek gebied zij onder controle hadden. Volgens een bron had de Awlad Suleiman-stam een deel van Sebha onder controle en golden in de verslagperiode aldaar afspraken met de Tubu over de controle over delen van de stad en de smokkelroutes.⁷⁵ Sebha werd echter eind januari 2019 door het LNA ingenomen (zie hierboven).⁷⁶

ISIS controleerde geen omvangrijk gebied meer in de verslagperiode maar had een aanwezigheid in het woestijngebied ten zuiden van de noordelijk gelegen plaatsen Sirte en Abu Grain en ten zuiden van de noordelijke plaatsen Wadi al-Ahmar (deze plaats had de groep ook onder controle) en Harawa. Ook zou ISIS zich ophouden in het onoverzichtelijke zuidelijke woestijngebied van de provincie Fezzan.⁷⁷ Het (voortgezette) GNC van Khalifa al-Ghwell controleerde in de verslagperiode geen grondgebied en bezette ook geen gebouwen meer in Tripoli na hun verdrijving uit het Rixos-complex in 2017 (zie paragraaf 2.1. en 1.3.4).⁷⁸

⁷³ Political Geography Now, *Libyan civil war map & timeline*, juli 2018 en kaart april 2019; Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018.

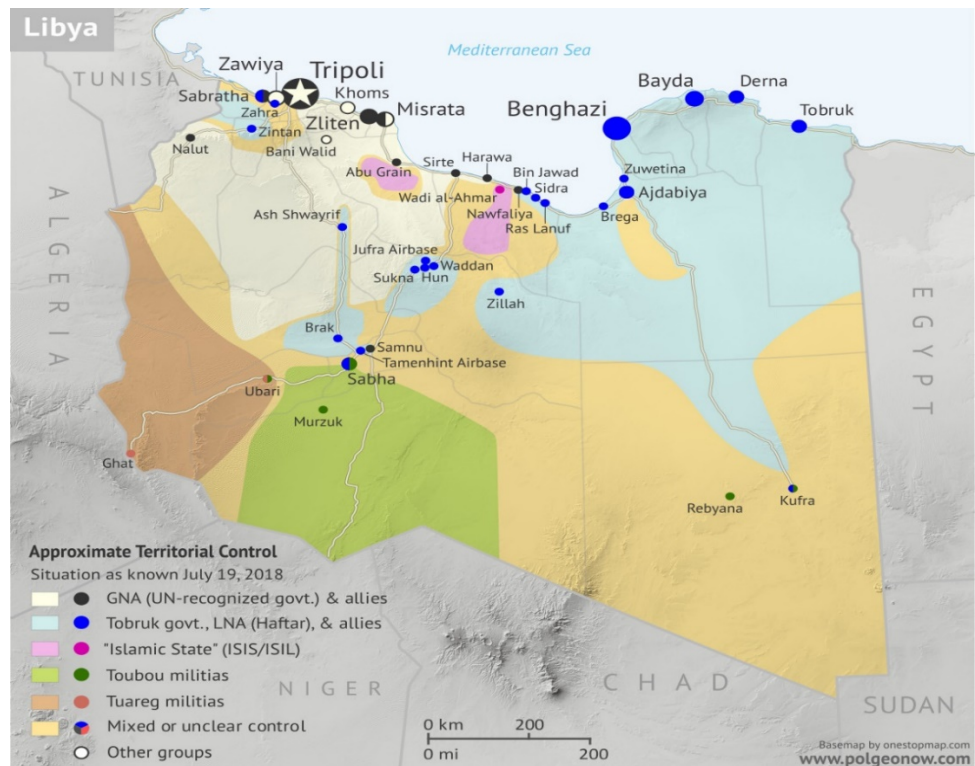
⁷⁴ Political Geography Now, *Libyan civil war map & timeline*, juli 2018 en kaart april 2019.

⁷⁵ Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018.

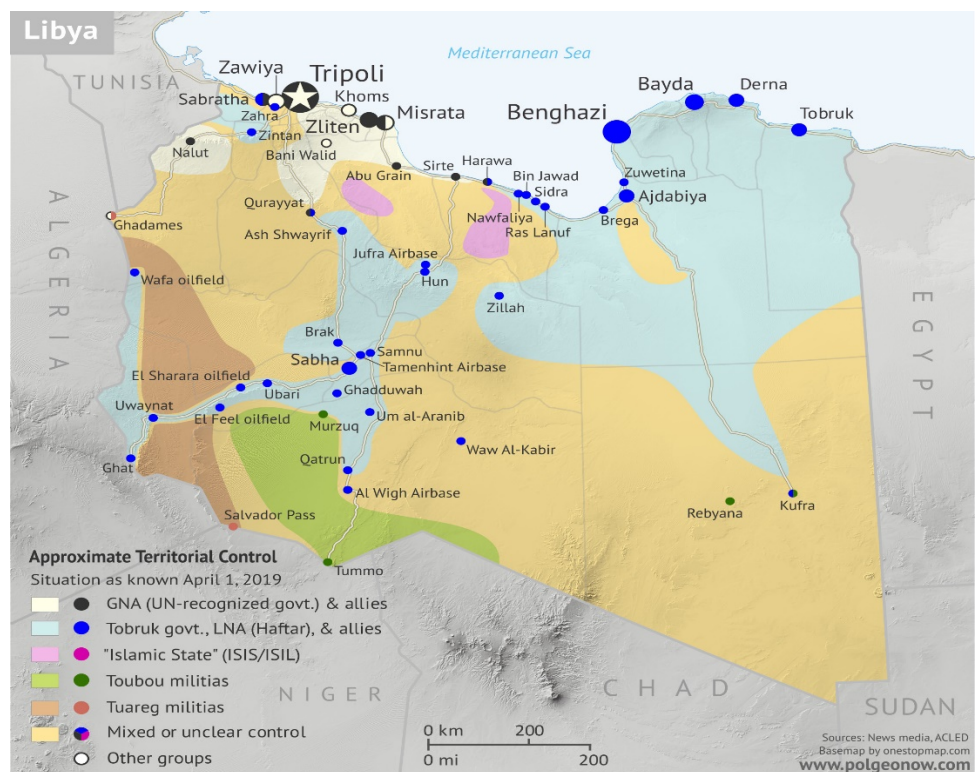
⁷⁶ Al Shahid, *Libya: Haftar's LNA Captures The Southern City Of Sabha*, 29 januari 2019.

⁷⁷ Al-Masdar News, *Nation wide map of Libyan civil war, November 2018 update*; Political Geography Now, *Libyan civil war map & timeline*, juli 2018 en kaart april 2019; The National, *ISIS taking advantage of Libya's porous borders, says UN*, 19 januari 2019.

⁷⁸ UNHCR, *UNHCR Position on Returns to Libya - Update II*, september 2018, p.2.

Figuur 1: Controlegebieden Libië per 19 juli 2018 (bron: Political Geography Now, <https://www.polgeonow.com>)

Figuur 2: Controlegebieden Libië per 1 april 2019 (bron: Political Geography Now)

1.3.4 Veiligheidssituatie per provincie en de belangrijkste steden

Tripolitania

In de westelijke provincie Tripolitania vonden in de verslagperiode sporadische oplevingen plaats van geweld tussen rivaliserende milities in en om de hoofdstad Tripoli. Ook in andere delen van de provincie werd hevige strijd geleverd tussen milities. Zo was de noordwestelijke kuststad Sabratha in het najaar van 2017 het toneel van zware gevechten tussen milities gelieerd aan de GNA en milities behorende tot het LNA van generaal Haftar (zie hieronder, *Sabratha*). Ook vonden er incidentele aanslagen plaats. Zo pleegden islamisten in Misrata in december 2017 een moordaanslag op de burgemeester en pleegde ISIS in 2018 in Tripoli aanslagen op het ministerie van Buitenlandse Zaken (december), op een hoofdkantoor van de nationale oliemaatschappij (september) en op de nationale kiescommissie (mei).⁷⁹

Tripoli

Gedurende de hele verslagperiode was er sprake van uitbarstingen van geweld in en om de hoofdstad Tripoli, veroorzaakt door elkaar bestrijdende milities. Bij deze gevechten werd veel gebruik gemaakt van zware en onnauwkeurige wapens, zoals granaatraketten, artillerievuur en mortiergranaten. Vaak werden deze zware wapens op open trucks en militaire voertuigen gemonteerd zodat milities zich gedurende de gevechten konden verplaatsen. Dit veroorzaakte veel willekeurige (burger)slachtoffers en werden veel huizen en bezittingen van burgers vernield.⁸⁰ Tripoli werd gedurende de verslagperiode gecontroleerd door een zogeheten kartel van vier grote milities (*Tripoli Revolutionaries Brigade*, het *Nawasi Bataillon*, de *Special Deterrence Force* en het *Abu Salim Central Security Directorate*) dat, nominaal opererende onder de eenheidsregering, invloed uitoefende op de regeringsinstituten en voorraden controleerde in de hoofdstad (zie hieronder; *Kartel van milities*).⁸¹

Op 2 december 2016 braken hevige gevechten uit tussen milities verbonden aan de GNA en rivaliserende islamistische milities in de stadsdelen Abu Salim en Hadba. Hierbij zouden ten minste acht personen om het leven zijn gekomen, onder wie burgers. Ook zouden twintig personen gewond zijn geraakt.⁸²

In de nacht van 14 op 15 maart 2017 namen gewapende milities gelieerd aan de GNA,⁸³ het in het Bab bin Ghasir-district gelegen Rixos-hoofdkwartier van de GNS van Khalifa al-Ghwell in met geweld (zie ook paragraaf 1.2). Voorafgaand aan de gevechten bij het Rixos werd in westelijke stadsdelen (onder meer in het district Hay al-Andalus) van Tripoli zware strijd geleverd waarbij met tanks door de straten werd gereden. Een pro-GNS televisiestation (Al-Nabaa) in het Zanata-district werd platgebrand en ook het Khadra ziekenhuis in de buurt van het Rixos-complex werd door beschietingen geraakt. Volgens mediaberichten zouden er ten minste drie personen zijn gedood en zouden er vijf gewond zijn geraakt tijdens de gevechten.

⁷⁹ CNN, *ISIS claims responsibility for deadly assault on foreign ministry in Tripoli*, 26 december 2018; Reuters, *Gunmen assassinate mayor of Libya's biggest port city*, 18 december 2017; Middle East Eye, *Analysis: After Sabratha battle, scramble for western Libya is on*, 25 oktober 2017.

⁸⁰ Reuters, *Tripoli clashes leave 115 dead, 383 injured – health ministry*, 23 september 2018; Middle East Monitor, *Libya: More than 25,000 displaced people due to Tripoli clashes*, 25 september 2018; Libya Observer, *UNSMIL holds meeting for ceasefire committee, diplomats as violence rocks Tripoli*, 20 september 2018; BBC, *Libya: Rival militias in deadly clashes in Tripoli*, 2 december 2016.

⁸¹ Small Arms Survey, *Capital of militias. Tripoli's Armed Groups Capture the Libyan State*, juni 2018; The Atlantic Council, *Finding salvation through the chaos in Libya*, 5 september 2018.

⁸² BBC, *Libya: Rival militias in deadly clashes in Tripoli*, 2 december 2016; Reuters, *Armed groups clash in worst fighting over a year*, 2 december 2016.

⁸³ Het zou volgens mediaberichten gaan om de Abu Salim-brigade onder leiding van commandant Abdulghani Kikli (Ghaniwa Brigade) en de Tripoli Revolutionaries' Brigade van Haithem Tajouri.

Een veertienjarig meisje zou zijn gedood doordat een huis in centraal Tripoli werd geraakt.⁸⁴

Op 9 mei 2017 werd een burger gedood door geweervuur tijdens gevechten op het *Musheer* marktplaats tussen de *Nawasi*-brigade (GNA) en de militaire raad van het oude stadscentrum in Tripoli. De aanleiding was een poging van de *Nawasi*-militie om een lid van de raad te arresteren op verdenking van speculaties op de zwarte markt. Bij de operatie zouden ook drie burgers gewond zijn geraakt.⁸⁵

Op 26 mei 2017 raakten verschillende milities in Tripoli met elkaar in gevecht in de districten Abu Salim, Salehdeen, Swani en Qasr bin Qashir. Hierbij zouden ten minste 52 strijders behorende tot GNA-milities zijn gedood en tientallen zouden gewond zijn geraakt. Gedurende de gevechten zou er sprake zijn geweest van standrechtelijke executies van GNA-strijders, onder meer in de wijk *Al-Akwah* in het Abu Salim-district. De gevechten, waarbij anti-GNA strijdkrachten gelieerd aan het GNC strekten tegen de *Tripoli Revolutionaries Brigade* (TRB) onder aanvoering van commandant Haithem Tajouri, hielden een aantal dagen aan en speelden zich ook af op Airport Road. De pogingen van de anti-GNA facties om delen van zuidelijk Tripoli over te nemen mislukten uiteindelijk. De TRB slaagde er in om de Al-Hadba gevangenis en Abu Salim te veroveren op de anti-GNA milities onder leiding van Salah Badi⁸⁶, een voormalig lid van het GNC en Libya Dawn-militieleider, afkomstig uit Misrata. Zijn *Trots van Libië*-beweging (*Fakhr Libya*, ook wel de Al-Summod brigade, *Liwa al-Summod*) was volgens TRB-commandant Hashem Bishr verantwoordelijk voor de standrechtelijke executies en de moord op 52 GNA-strijders. Het bleef onbekend hoeveel strijders van *Fakhr Libya* uit Misrata omkwamen.⁸⁷ Naast *Fakhr* was ook de *Salah al-Burki* brigade uit Misrata betrokken bij het offensief op de GNA alsmede de Kani-brigade uit Tarhouna.⁸⁸ Deze laatste brigade zou later de 7th Infantry Brigade gaan vormen onder de GNA-vlag.⁸⁹

Het 'kartel' van milities

In de loop van de verslagperiode ontwikkelde zich een situatie in Tripoli waarbij een viertal grote militia (conglomeraten) de controle over de stad voor zich opeisten en effectief gezag uitvoerden over staatsinstellingen en voorraden. De in Tripoli gearriveerde presidentiële raad van de eenheidsregering (PC) schakelde hierop de milities in om als de facto veiligheidsagenten op te treden, bij gebrek aan een effectief staatsveiligheidsapparaat.⁹⁰ In Tripoli bevocht na de val van Qadhafi in 2011 een veelheid aan milities die tijdens de revolutie tegen Qadhafi's troepen hadden gestreden, elkaar om macht en invloed in de hoofdstad.⁹¹ Deze milities waren zowel ontstaan in buurten van Tripoli als afkomstig van naburige steden als Zintan en Misrata.⁹²

De vier milities gelieerd aan de GNA die in de praktijk zorg moesten dragen voor de veiligheid waren de *Tripoli Revolutionaries Brigade* (TRB, geleid door Haithem

⁸⁴ Reuters, *Tripoli armed factions take over rival's compound in heavy fighting*, 15 maart 2017; The Libya Observer, *Situations in Libyan capital of Tripoli are tense*, 15 maart 2017.

⁸⁵ Libya Observer, *Clashes break out at Tripoli's old town, injuries reported*, 9 mei 2017.

⁸⁶ Badi werd op 16 november 2018 door de VN Veiligheidsraad toegevoegd aan sanctielijst van de VN. Hiermee werden zijn tegoeden in het buitenland bevroren en kreeg hij een uireisverbod opgelegd. UN, *Security Council Committee concerning Libya Adds Name to Its Sanctions List*, 16 november 2018.

⁸⁷ Bronnen in Misrata spraken van veertien dodelijke slachtoffers.

⁸⁸ Formeel verbonden aan de Abu Obeida-strijdkrachten uit Zawiya.

⁸⁹ Aljazeera, *Rival factions clash in Libya's Tripoli*, 27 mei 2017; Libya Herald, *Renewed Tripoli clashes*, 27 mei 2017.

⁹⁰ Small Arms Survey, *Capital of militias. Tripoli's Armed Groups Capture the Libyan State*, juni 2018;

⁹¹ Zie hiervoor ook eerdere ambtsberichten over Libië, onder andere van mei 2016 en december 2014.

⁹² Small Arms Survey, *Capital of militias. Tripoli's Armed Groups Capture the Libyan State*, juni 2018.

Tajouri)), het *Nawasi Bataillion* (geleid door de Qaddour-familie), de *Special Deterrence Force* (SDF, ook wel de *Rada Special Deterrence Force* of *Rada Brigade*, geleid door Abd al-Rauf Kara) en het *Abu Salim Central Security Directorate* (ASCSD, geleid door Abdulghani Kikli, ook wel *Ghaniwa* genoemd).⁹³ De PC zette haar basis na aankomst in Tripoli op in de marinebasis van Tripoli en schakelde als eerste de Nawasi-brigade en de SDF in voor de veiligheidsvoorzieningen. De marine viel namelijk binnen het Suq al-Jum'a district waar deze milities hun basis hadden. Tajouri's TRB zich had zich kort voor de komst van de PC naar Tripoli achter de GNA geschaard. De ASCSD van Kikli had eerder steun gezocht bij en gekregen van Tajouri in zijn strijd tegen milities uit Misrata om controle over het Abu Salim-district in Tripoli te krijgen, waardoor Kikli zich eveneens loyaal aan de GNA verklaarde. Deze vier milities hadden medio 2017 een pro-GNA kartel gevormd dat de controle had over het centrale deel van Tripoli.⁹⁴ Hoewel er ook onenigheid en meningsverschillen tussen de vier milities bestonden, vormden zij bij aanvallen van buitenaf (zie ook hieronder) één machtsblok. De TRB controleerde het centrale Ain Zara district, het westelijke Hay al-Andalus district en aan de TRB-gelieerde milities controleerden het oostelijke Tajura-district. De SDF controleerde een deel van het Suq al-Jum'a district, inclusief het gebied rondom het Mitiga vliegveld. De Nawasi-brigade controleerde het andere (westelijke) deel van het Suq al-Jum'a-district. De ASCSD controleerde het Abu Salim-district.⁹⁵

Deze vier grote milities gebruikten hun status en macht als de feitelijke veiligheidsdiensten om controle uit te oefenen over Tripoli en om deze controle aan te wenden voor politieke doeleinden en economisch gewin. Deze machtspositie leidde tot afgunst bij milities die niet tot dit zogenoemde 'kartel' behoorden, hetgeen resulteerde in hevige gevechten tussen de verschillende milities in augustus en september van 2018. De strijd werd vooral gevoerd tussen de *7th Infantry Brigade* uit Tarhouna en de vier 'kartel-milities'.⁹⁶ De veiligheidssituatie in Tripoli verslechterde aanzienlijk tussen het einde van augustus en het einde van september 2018 vanwege geweldsuitbarstingen in met name de zuidelijke buitenwijken van Tripoli, onder meer in Mashroa al-Hadba, Khalit al-Furjan, Wadi Rabea, Fatma Zara, Salah Eddin, Qasr ben Gashir, Ben Aoun, Triq al-Matar en in de buurt van het internationale vliegveld van Tripoli. Hierbij braken gevechten uit tussen milities van buiten Tripoli (vooral uit Tarhouna, Misrata en Zintan) en milities in Tripoli die zijn verbonden aan de GNA.⁹⁷

Op 2 september 2018 kondigde de presidentiële raad van de GNA de noodtoestand af in Tripoli, nadat de dagen ervoor ten minste 39 burgers waren gedood en tientallen gewond raakten tijdens gevechten tussen de rivaliserende milities. Op 4 september 2018 werd daarop onder druk van de VN een akkoord getekend tussen rivaliserende milities uit Tripoli en uit Tarhouna (ten zuidoosten van Tripoli) om een gemeenschappelijke politiemacht te formeren om te voorkomen dat er nog meer

⁹³ Oxford Analytica, *Militia rivalry impedes peace efforts in Libya*, 30 oktober 2018 en *Libyan violence will increase despite foreign efforts*, 2 oktober 2018.

⁹⁴ In het zuiden en het westen onderhielden de vier milities banden met de 301-brigade uit Misrata (zuiden) en de Janzour-militie (westen) die aldaar in controle waren. Deze banden liepen langs allianties die de milities afzonderlijk hadden opgebouwd, niet door allianties van het kartel als geheel. In oostelijk Tripoli was de situatie diffuus, door de gemengde aanwezigheid van pro- en anti-GNA groepen.

⁹⁵ Small Arms Survey, *Capital of militias. Tripoli's Armed Groups Capture the Libyan State*, juni 2018; Atlantic Council, *Tripoli: A kaleidoscope*, 22 juni 2018; Stiftung Wissenschaft und Politik, *Tripoli's militia cartel*, 20 april 2018.

⁹⁶ Oxford Analytica, *Militia rivalry impedes peace efforts in Libya*, 30 oktober 2018; UN Panel of Experts, *Final report of the Panel of Experts on Libya established pursuant to resolution 1973 (2011)*, 5 september 2018; European Council on Foreign Relations, *The Libyan delusion: Violence erupts again*, 6 september 2018.

⁹⁷ Reuters, *Tripoli clashes leave 115 dead, 383 injured – health ministry*, 23 september 2018; Middle East Monitor, *Libya: More than 25,000 displaced people due to Tripoli clashes*, 25 september 2018; IOM Displacement tracking Monitor, *Tripoli flash update*, 21 september 2018.

(burger)slachtoffers zouden vallen en om de weg naar vredesonderhandelingen te heropenen.⁹⁸ Echter, dit voorlopig staakt-het-vuren hield geen stand. Op 20 september 2018 laaide het geweld in Tripoli opnieuw op toen Fakhri Libya in gevecht raakte met de *Ghaniwa*-militie (een onderdeel van de ASCSD-coalitie van Kikli) in de zuidelijke wijk Mashroa al-Hadba. Ook in het zuidelijke deel van het district Ain Zara en in Khalit al-Furjan werd weer gevochten alsmede op de weg naar het vliegveld en bij de Brega-raffinaderij (ten oosten van Tripoli). Een administratiegebouw van de oliemaatschappij zou zijn geraakt door een afgezwaaid raket.⁹⁹

Op 26 september 2018 werd een staakt-het-vuren bemiddeld door UNSMIL op basis van de overeenkomst van 4 september 2018. Het staakt-het-vuren zorgde ervoor dat de gevechten kwamen stil te liggen, maar de veiligheidssituatie bleef ook daarna uiterst instabiel.¹⁰⁰

De confrontaties tussen de elkaar bestrijdende milities die in de zuidelijke (buiten)wijken van Tripoli plaatsvonden, resulteerden in vele doden en gewonden onder de burgerbevolking. Volgens het Libische ministerie van Gezondheid zouden gedurende de periode vanaf eind augustus tot eind september 2018 ten minste 115 personen zijn gedood en zouden ten minste 383 personen gewond zijn geraakt. Ook raakten gezinnen ontheemd doordat er door de milities in woonwijken werd gevochten. Hierdoor werden huizen van bewoners vernield en werden in de wijken Ain Zara, Salah Eddin, Qasr Ben Gashir, Ben Aoun, Khalit al Furjan, Abu Salim, Mashroa al-Hadba, Wadi Rabea en Triq al-Matar veel mensen gedwongen hun huizen te verlaten. Volgens UNICEF raakten door de gevechten in Tripoli meer dan 25.000 mensen ontheemd, van wie meer dan de helft kinderen. De meeste ontheemden trokken naar familie elders in de stad of vonden onderdak in scholen en andere opvanglocaties in andere delen van Tripoli. Milities in Tripoli zouden volgens UNICEF ook onder minderjarigen hebben gerekruteerd.¹⁰¹

Het staakt-het-vuren dat op 26 september 2018 werd ingesteld hield enige maanden stand. In die periode was het relatief rustig in Tripoli en verbeterde de veiligheidssituatie voor de inwoners van de stad. Wel vond begin oktober een aanval plaats op het Mitiga-vliegveld, uitgevoerd door de *Hirab Shabab Tarabulus*-militie (Tripoli Jeugd Beweging) vanwege onvrede over de (vermeende) zelfverrijking van de SDF en haar leider Kara.¹⁰² Op 16 januari 2019 werd er echter opnieuw gevochten tussen milities, wederom in het zuidelijke deel van de stad. Bij deze gevechten, tussen de beide aan de GNA verbonden 7th Infantry Brigade (Kani) en de Tripoli Protection Force (TPF), vielen volgens het Libische ministerie van Gezondheid zestien doden onder wie een onbekend aantal burgers (zie ook paragraaf 1.2). Er zouden ook 65 personen gewond zijn geraakt en meer dan tweehonderd families zouden als gevolg van de gevechten uit Tripoli zijn geëvacueerd. Op 20 januari 2019 werd door bemiddeling van stamoudsten uit het ten zuiden van Tripoli gelegen Bani Walid een (tijdelijk) staakt-het-vuren

⁹⁸ Deutsche Welle, *Libya imposes state of emergency in Tripoli*, 2 september 2018; UN News, *Ceasefire agreement reached in Libyan capital, says UN Mission*, 4 september 2018.

⁹⁹ Libya Observer, *UNSMIL holds meeting for ceasefire committee, diplomats as violence rocks Tripoli*, 20 september 2018;

¹⁰⁰ Oxford Analytica, *Militia rivalry impedes peace efforts in Libya*, 30 oktober 2018; The Defense Post, *Libya reaches new ceasefire with Tripoli militias*, 26 september 2018.

¹⁰¹ Reuters, *Tripoli clashes leave 115 dead, 383 injured – health ministry*, 23 september 2018; Middle East Monitor, *Libya: More than 25,000 displaced people due to Tripoli clashes*, 25 september 2018; IOM Displacement tracking Monitor, *Tripoli flash update*, 21 september 2018.

¹⁰² Libya Observer, *Mitiga airport in Libya's capital resumes flights after brief shutdown*, 2 oktober 2018.

gerealiseerd.¹⁰³ Op 17 januari 2019 bracht de TPF een statement uit waarin zij stelde niet langer meer automatisch orders van het ministerie van Binnenlandse Zaken op te volgen, tenzij daartoe binnen de TPF een unaniem besluit werd genomen. De redenen voor de openlijke breuk met de PC waren de onvrede over het kennelijke onvermogen van de PC om orde te handhaven en de onduidelijke stellingname van de negenkoppige raad met betrekking tot de onrust in de stad.¹⁰⁴

Aanval Haftar op Tripoli

Op 4 april 2019 opende LNA-leider Khalifa Haftar een offensief op Tripoli om naar eigen zeggen de macht van de overheersende milities aldaar te doorbreken. De gevechten die in de zuidelijke (buiten)wijken van de stad (onder meer in Ain Zara, Swani en bij het internationale vliegveld in Qasr bin Ghashir) losbraken tussen de troepen van Haftar en de GNA-gezinde milities hadden volgens het Libische ministerie van Gezondheid (GNA) na een aantal dagen al aan meer dan vijftig mensen het leven gekost, onder wie burgers. Volgens de VN waren op 11 april 2019 al meer dan 9.500 burgers ontheemd geraakt.¹⁰⁵ Veel burgers konden de stad niet ontvluchten doordat door de intensiverende gevechten uitvalswegen geblokkeerd waren geraakt. Op 8 april 2019 voerde een gevechtsvliegtuig van het LNA een aanval uit op het Mitiga-vliegveld in Tripoli. Voor zover bekend vielen er geen slachtoffers, maar het vliegveld werd wel gesloten en aan de passagiers werd gevraagd het vliegveld te verlaten. De dag erna heropende het vliegveld en werden de vluchten hervat.¹⁰⁶ Op 11 april 2019 claimde het LNA dat zij de Yarmouk militaire basis aan de zuidkant van de stad had ingenomen en dat zij op zou stomen naar het centrum van Tripoli. De VN riepen op tot een staakt-het-vuren en waarschuwden voor het risico op een humanitaire catastrofe. Door het uitbreken van het geweld in Tripoli werd de door Ghassan Salamé aangekondigde nationale conferentie, die was gepland van 14 tot 16 april in Ghadames, voor onbepaalde tijd uitgesteld.¹⁰⁷ Ten tijde van het finaliseren van dit ambtsbericht was de strijd om Tripoli tussen het LNA en GNA-gezinde milities nog in gang en was onduidelijk hoe deze zich verder zou ontwikkelen.

Sabratha

In Sabratha, in het noordwesten van Libië, braken in september van 2017 gevechten uit tussen milities die nominaal onder de GNA vielen en milities die waren verbonden aan het LNA van Khalifa Haftar. Sabratha was jarenlang een belangrijk eindpunt van smokkel- en mensenhandelroutes en een verscheepingspunt van migranten richting Italië. Naar verluidt zou geld dat door de Italiaanse overheid aan milities werd betaald om te voorkomen dat migranten zouden inschepen richting Italië, gevechten tussen de milities in de hand werken. De aan de GNA verbonden Brigade 48 en de milite van de lokale Dabbashi-clan (de *Anas al-Dabbashi* brigade, geleid door Ahmed al-Dabbashi ofwel *Al-Ammu*, de oom) profiteerden volgens de LNA-milities onevenredig van de betalingen. Daarop ontstonden gevechten tussen enerzijds deze twee milities en anderzijds de zogenoemde *Anti-ISIS Operations Room* (AIOR), een groep van milities die lokaal de strijd tegen ISIS hadden

¹⁰³ Libya Observer, *Renewed clashes rock Tripoli, Interior Ministry and UNSMIL condemn*, 16 januari 2019; *Libya Herald*, *UNSMIL warns against resumption of south Tripoli militia fighting*, 16 januari 2019; Associated Press, *Rival militias negotiate truce in Libya's Tripoli*, 20 januari 2019.

¹⁰⁴ The Libya Observer, *Tripoli Protection Force disobeys Libya's Presidential Council*, 17 januari 2019.

¹⁰⁵ OCHA, *Libya: Tripoli situation report no. 5*, 11 april 2019.

¹⁰⁶ Aljazeera, *Tripoli's only functional airport hit by air raid as clashes rage*, 8 april 2019; The Guardian, *Libyan crisis escalates as warplane strikes Tripoli airport*, 8 april 2019; New York Times, *Tripoli's Last Civilian Airport Reopens After Militias Mobilize Against Hifter*, 9 april 2019.

¹⁰⁷ Algemeen Dagblad, *Generaal Haftar rukt op naar Tripoli en eist macht op*, 9 april 2019; NRC, *Dodental strijd Libische hoofdstad Tripoli opgelopen naar 51*, 8 april 2019; Arab News, *Battle for Tripoli escalates as UN prepares to meet*, 10 april 2019; Financial Times, *Haftar's attack on Tripoli destroys hopes of a Libyan breakthrough*, 11 april 2019; Anadolu Agency, *Haftar forces 'capture' military camp south of Tripoli*, 11 april 2019.

aangevoerd. Deze laatste militie werd gesteund door een lokale madkhalistisch-salafistische¹⁰⁸ gewapende groep, de *Wadi-brigade*. Deze laatste werd gesteund door Haftar's LNA.¹⁰⁹ Op 6 oktober 2017 claimde de Operations Room de overwinning en stelde dat het Sabratha had veroverd, waarmee Sabratha feitelijk onder invloed van Haftar was komen te staan. De gevechten die drie weken duurden kostten aan tientallen tot honderd mensen het leven en nog eens 150 personen raakten gewond. Ook werden veel huizen en woonwijken beschadigd en werden bekende Romeinse resten die op de lijst van werelderfgoederen staan aangetast.¹¹⁰

Op 4 november 2018 braken gevechten uit in het zuidelijke Jafara district van Sabratha tussen de Wadi-brigade en vermoedelijk de Brigade 48. Mediaberichten noemden echter ook troepen van de militaire (aan de GNA-gelieerde) commandant uit Zintan, Osama al-Juwaili, als degene die achter de aanval zat. Al-Juwaili zou hebben gezworen de salafistische Wadi-brigade uit Sabratha te verdrijven. Volgens commandant Omar Abduljalil van de AIOR was de aanval afgeslagen. Op 5 november 2018 verklaarde AIOR dat zij de situatie onder controle had, maar stelde wel tot nader order een avondklok in van negen uur 's-avonds tot zes uur in de ochtend. De avondklok werd op 3 december 2018 weer opgeheven. Bij de aanval zouden drie aanvallers zijn gedood en vijf aanvallers gewond zijn geraakt. Gedurende de aanval werden alle scholen, winkels en staatsinstellingen gesloten en zou er zijn geschoten in bewoonde gebieden. Er waren geen berichten van burgerslachtoffers.¹¹¹

Misrata

Op 17 december 2017 werd burgemeester Mohamed Eshtewi van de derde grootste stad in Libië, Misrata, vermoord door een groep onbekende gewapende mannen. De auto van de burgemeester werd in de stad in een hinderlaag gelokt, nadat hij vanaf het vliegveld naar huis was gereden. De reden voor de aanslag bleef onbekend. Een paar maanden eerder, in oktober, werd de stad ook al opgeschrikt door een aanslag op het gerechtshof die werd opgeëist door ISIS. Bij deze aanslag kwamen vier mensen om het leven en raakten veertig mensen gewond.¹¹²

Op 19 december 2018 vielen milities van het LNA het Sadada kasteel, gelegen tussen Misrata en Bani Walid, aan en claimden de gelijknamige plaats en het omliggende gebied te hebben veroverd. Er braken gevechten uit tussen LNA-eenheden en strijdkrachten van Ibrahim Jadran (voormalig leider van de *Petroleum Facilities Guard*, PFG) en de *Benghazi Defense Brigade* (BDR)¹¹³ die het kasteel en omliggende gebied controleerden. Het militaire commando in de plaats Sirte stelde dat het LNA zich na de gevechten had teruggetrokken en niet de controle over

¹⁰⁸ Madkhalisme is een ultraconservatieve stroming binnen de soennitische islam, gebaseerd op de geschriften van de Saoedische geestelijke Rabi al-Madkhali.

¹⁰⁹ De 'onlogische' alliantie tussen de madkhalistische Wadi-brigade en Haftar wordt door veel analisten gezien als voorbeeld van Haftar's feitelijke doel: het vergaren van zoveel mogelijk macht en invloed in Libië. Haftar's in 2014 gestarte operatie was namelijk in aanleg bedoeld om alle islamistische en extremistische invloeden uit Libië te verdrijven.

¹¹⁰ Middle East Eye, Analysis: *After Sabratha battle, scramble for western Libya is on*, 25 oktober 2017; Reuters, *Armed forces claim victory in Libyan migrant smuggling hub*, 6 oktober 2017.

¹¹¹ Libya Observer, *Fighting breaks out in Libya's Sabratha*, 4 november 2018; Libya Observer, *Sabratha Security Room declares control over the city*, 5 november 2018; Libya Observer, *Security Room of Sabratha calls off curfew*, 3 december 2018; Asharq al-Awsat, *8 Killed, Injured in Clashes in Libya's Sabratha*, 5 november 2018.

¹¹² Reuters, *Gunmen assassinate mayor of Libya's biggest port city*, 18 december 2017; The Libya Observer, *ISIS attacks Misrata courts complex*, 4 oktober 2017.

¹¹³ BDR is een aan de GNA loyale islamistische militie, oorspronkelijk opgericht in juni 2016 om de Benghazi Revolutionaries Shura Council te ondersteunen in de strijd tegen Haftar.

Sadada had overgenomen. Er viel tijdens de gevechten een onbekend aantal doden en gewonden onder de strijders.¹¹⁴

Overige ontwikkelingen in Tripolitania

Tussen 1 en 7 november 2017 braken gevechten uit in de buurt van de plaats Al-Aziziya tussen milities uit Zintan onder leiding van Osama al-Juwaili en lokale milities uit Warshefana. Al-Juwaili, een commandant verbonden aan de GNA, was naar eigen zeggen een militaire anti-misdaad campagne gestart in de regio. Al-Aziziya werd op 7 november door Al-Juwaili ingenomen. Bij de gevechten raakte volgens UNSMIL een burger gewond.¹¹⁵

Op 5 januari 2018 raakten milities die loyaal waren aan de GNA, onder leiding van Osama al-Juwaili, in gevecht met plaatselijke strijders in *Abu Kammash*, een plaatsje in de buurt van Zuwara. De strijd ging om de controle over de belangrijke grensovergang met Tunesië bij *Ras Ajdir*. Een dag later werd een wapenstilstand overeengekomen. De grensovergang werd enige tijd gesloten vanwege herstelwerkzaamheden. Er zou een dode zijn gevallen gedurende de gevechten en drie anderen zouden gewond zijn geraakt.¹¹⁶

Met regelmaat vonden er geweldsincidenten plaats als gevolg van aanvallen van criminele bendes. Zo braken tegen het einde van februari 2018 gevechten uit tussen een criminele bende en troepen van de presidentiële garde in een bankgebouw in het plaatsje *Al-Maya*, bij Warshefana, dertig kilometer buiten Tripoli. Uiteindelijk zorgde de *Special Deterrence Force* ervoor dat de bende werd opgerold. Bij de gevechten kwam een onbekend aantal benedeleden om het leven, onder wie de benedeleider.¹¹⁷

ISIS werd na een lange en bloedige strijd van meer dan een half jaar in december 2016 verdreven uit Sirte, de stad die de extremistische groep sinds het najaar van 2015 onder controle had en die zij tot Libische hoofdstad van het kalifaat had uitgeroepen (zie paragraaf 1.4).

Cyrenaica

Khalifa Haftar en zijn LNA slaagden er in het oostelijke deel van het land gedurende 2017 en 2018 in om Benghazi en Derna volledig onder controle te krijgen. Hiermee kwam nagenoeg het volledige noordelijke deel van de provincie Cyrenaica (hoofdstad Benghazi) onder controle van het LNA te staan (zie ook paragraaf 1.3.3). Hierdoor verminderde het aantal gevechten en ontstond er vergeleken met eerdere periodes een relatief stabiele situatie voor de burgers. Daarentegen zorgden de vele milities, gewapende groepen en criminele bendes in de oostelijke provincie Cyrenaica – al dan niet opererende onder de vlag van het LNA – voor (nieuwe) onveilige situaties en een angstcultuur doordat zij op grote schaal willekeurig mensen arresteerden, ontvoerden, mishandelden en vermoordden.¹¹⁸ Volgens de VN werden in de verslagperiode in oostelijk Libië duizenden personen willekeurig gedetineerd en langdurig vastgehouden, zonder dat zij contact met hun familie of de

¹¹⁴ Libya Observer, *Haftar's forces attack a town near Libya's Misrata*, 19 december 2018.

¹¹⁵ UNSMIL, Human Rights Report on Civilian Casualties - November 2017, 1 december 2017; Crisis Group, *Crisis watch November 2017: Libya*;

¹¹⁶ Xinhua Net, *Fighting parties in Libya agree on cease-fire*, 7 januari 2018; Libya Express, *Libyan unity government's military bodies fight in Abu Kammash near Tunisia-Libya border*, 6 januari 2018.

¹¹⁷ Xinhua Net, *Clashes erupt between Libyan security and gunmen in western Libya*, 22 februari 2018; Libya Observer, *Special Deterrence Force raids Sahara bank in Al-Maya*, 21 februari 2018.

¹¹⁸ OHCHR, *Abuse Behind Bars: Arbitrary and unlawful detention in Libya*, april 2018; Amnesty International, *Human rights in the Middle East and North Africa: Review of 2018, Libya*, 26 februari 2019.

buitenwereld mochten hebben.¹¹⁹ Willekeurige detenties door LNA-eenheden vonden plaats op basis van politieke profielen, religieuze achtergrond of vanwege losgeld. Zo kon het voorkomen dat personen werden gearresteerd en gedetineerd vanwege loyaliteit aan of banden met rivaliserende groepen van het LNA of vanwege vermeend onislamitisch gedrag volgens de perceptie van lokale (al dan niet aan het LNA-gelieerde) salafistische gewapende groepen. Marteling van gevangengenomen personen kwam hierbij systematisch voor. Het kwam volgens de VN voor dat personen overleden als gevolg van marteling in detentie.¹²⁰

Derna

Gedurende een groot deel van 2017, in de eerste helft van 2018 en vanaf december 2018 zorgde de strijd tussen het LNA van Haftar en de *Derna Mujahideen Shura Council* (DMSC) voor een uiterst onveilige situatie voor de inwoners van de stad Derna. Gevechten vonden veelal plaats in bewoonde gebieden. Naar verluidt voerde het LNA bombardementen uit in woonwijken, met als doel aanwezige cellen van de DMSC te verdrijven. In augustus 2017 verklaarden inwoners van de stad dat er een groot tekort was aan basisvoorzieningen en aan medische hulpgoederen als gevolg van de langdurige belegering van de stad door het LNA. Ook de VN uitten hun bezorgdheid over de slechte mensenrechtensituatie in Derna en het gebrek aan basisvoorzieningen, inclusief levensreddende medische voorraden (zie voor een uitgebreidere beschrijving van de strijd van het LNA tegen de DMSC paragraaf 1.5).¹²¹

Benghazi

Aan het begin van de verslagperiode (mei 2016) controleerde het LNA ongeveer negentig procent van Benghazi na bijna twee jaar nagenoeg voortdurende strijd tegen de *Benghazi Revolutionaries Shura Council* (BRSC).¹²² Aan het einde van 2016 werd er vooral nog strijd geleverd in de districten Ganfouda, Suq al-Hout en Sabri. Volgens Human Rights Watch (HRW) zaten door de strijd tussen het LNA en de BRSC honderden burgers opgesloten in de wijken, waarbij sprake was van tekorten aan voedsel en voorzieningen.¹²³ Volgens HRW veroorzaakten de gevechten in de wijken een onbekend aantal dodelijke burgerslachtoffers en gewonden, door onder meer luchtaanvallen van het LNA en beschietingen in bewoonde gebieden.¹²⁴ Op 5 juli 2017 verklaarde LNA-leider Haftar dat Benghazi was bevrijd van extremisten.¹²⁵ In november 2017, echter, hervatte het LNA na een periode van een aantal maanden het offensief op de in Benghazi overgebleven cellen van de BRSC. De cellen hadden zich naar verluidt teruggetrokken in de wijk Sidi Akribesh van Benghazi, nadat zij eerder door het LNA uit nagenoeg alle andere delen van de stad waren verdreven. Het LNA voerde gedurende de eerste helft van november 2017 luchtaanvallen en grondoffensieven uit op de wijk, in een poging de BRSC de genadeslag toe te brengen. Eind december 2017 verklaarde het LNA, bij monde van het hoofd van de speciale strijdkrachten van het LNA, generaal Wanees Abu Khamada, dat het de volledige controle over Sidi Akribesh had verworven. Hiermee kwam de volledige controle over Benghazi in handen van het LNA en was de stad volgens Khamada volledig bevrijd van extremisten. De strijd tegen de BRSC had in

¹¹⁹ OHCHR, *Abuse Behind Bars: Arbitrary and unlawful detention in Libya*, april 2018.

¹²⁰ UN Panel of Experts, *Final report of the Panel of Experts on Libya established pursuant to resolution 1973 (2011)*, 5 september 2018; OHCHR, *Press briefing note on Libya – escalating risks*, 8 juni 2018; OHCHR, *Abuse Behind Bars: Arbitrary and unlawful detention in Libya*, april 2018.

¹²¹ The New Arab, *Under Haftar siege, Libya's Derna suffering 'huge human catastrophe'*, 12 januari 2017; The Daily Star, *East Libyan city suffers as Haftar tightens siege*, 8 augustus 2017.

¹²² Zie hiervoor algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p.26 e.v.

¹²³ De belegering van Ganfouda duurde al sinds het begin van Haftars campagne in Benghazi in de zomer van 2014.

¹²⁴ Human Rights Watch, *Libya: Civilians Under Siege in Benghazi*, 2 november 2016.

¹²⁵ France24, *Libyan militia leader declares Benghazi 'liberated' of jihadists*, 6 juli 2017.

totaal meer dan vier jaar geduurd. De laatste tientallen BRSC-strijders vluchtten naar het vijftig kilometer verderop gelegen Al-Fawateer, waar zij werden omsingeld door LNA-strijders.¹²⁶ Volgens mediaberichten slaagde een onbekend aantal strijders van de BRSC er gedurende de gevechten in Benghazi in om uit te wijken naar Derna. In april 2018 bracht de familie van BRSC-leider Wissam bin Hamid een statement naar buiten waarin zijn dood werd bevestigd. Het is onduidelijk waar en wanneer Hamid is omgekomen, maar er gingen geruchten dat de leider al in december 2016 tijdens gevechten met het LNA zou zijn gesneuveld.¹²⁷ Het is onduidelijk wat de huidige status is van de BRSC. In februari 2018 bracht de SDF in Tripoli naar buiten dat uit ondervragingen van gevangenen in Mitiga was gebleken dat de *Shuhada Libya al-Hurra* brigade van de BRSC zou hebben geparticipeerd in een aanval op het Mitiga vliegveld in januari 2018. De brigade zelf ontkende bemoeienis met de aanval te hebben gehad.¹²⁸

Kufra

De langlopende vete tussen de Tubu en de Zuwaya-stam in de regio Kufra, in het zuidoosten van Cyrenaica, zorgde ook in deze verslagperiode voor spanningen tussen de beide stammen. De rivaliteit tussen Tubu en Zuwaya's vindt zijn oorsprong in een conflict in de eerste helft van de negentiende eeuw waarbij de Zuwaya-stam bezit nam van de stad Kufra door de Tubu aldaar te verdrijven. Op 20 februari 2018 tekenden afgevaardigden van de beide stammen in Tunis onder auspiciën van UNSMIL een vredesovereenkomst om aan de langlopende vete een einde te maken.¹²⁹ Voor zover bekend vonden nadien geen gewelddadige confrontaties plaats tussen de Tubu en de Zuwaya in Kufra.

De regio rond Kufra was in de verslagperiode zeer onrustig vanwege de aanwezigheid van gewapende groepen uit vooral Tsjaad en Sudan alsmede de milities van de daar aanwezige stammen. Naar verluidt vonden er ontvoeringen plaats op de belangrijkste toegangsweg naar Kufra, de *Kufra-Jalu* weg en in de grensstreken van Libië met Tsjaad en Sudan. Zo werd bekend dat eind maart 2018 vijf door Tsjadische rebellen ontvoerde burgers werden bevrijd door de LNA-loyale salafistische militie *Sobol al-Salam*. De ontvoerde burgers, vier afkomstig uit Kufra en één uit Benghazi, zouden zijn uitgeruild voor gevangen genomen Tsjadische strijders. Dezelfde Tsjadische rebellen hadden daarvoor al dertien burgers ontvoerd van wie er eind maart 2018 acht werden bevrijd door wederom Sobol al-Salam. Eind augustus/begin september 2018 zouden er volgens mediaberichtgeving dertien burgers zijn ontvoerd langs de Kufra-Jalu weg.¹³⁰ Het is onbekend om welke redenen de ontvoeringen plaatsvonden en of de ontvoerde burgers werden bevrijd of vrijgelaten. In december 2018 werd in de media bericht dat ontvoerde burgers uit de stad Kufra zouden zijn bevrijd zonder het betalen van losgeld. Het is niet bekend of dit de hiervoor genoemde ontvoerde burgers betrof. De VN spraken in januari 2019 van een recente toename in ontvoeringen vanwege losgeld in het zuiden.¹³¹ De milities die in de Kufra-regio met elkaar in gevecht raakten waren nominaal

¹²⁶ Political Geography Now, *Libyan civil war map & timeline* – July 2018; The Libya Times, *After four years of fighting Akhreibish falls to the LNA*, 28 december 2017.

¹²⁷ Libya Observer, *Benghazi Shura Council commander Ben Hamid declared dead*, 30 april 2018; Libya Observer, *Fighters of Benghazi Shura Council retreat to Derna*, 30 december 2017; Libya Observer,

¹²⁸ Libya Observer, *Special Deterrent Force accuses Benghazi Shura Council of attack on Mitiga airport, Shura Council denies*, 3 februari 2018.

¹²⁹ UNSMIL, *Representatives from the Tebu and Zway Tribes Reach a Reconciliation Agreement in Kufra*, 23 februari 2018.

¹³⁰ Libya Observer, *Five abductees in southeastern Libya freed in prisoner swap deal with "Chadian rebels"*, 2 april 2018; Mada Masr, *Kidnappings along Kufra-Jalu Road threaten security in southeastern Libya*, 6 september 2018.

¹³¹ UNSMIL, *Report of the Secretary General*, 7 januari 2019; Libya Observer, *Kufra Municipal Council confirms release of city's abductees*, 12 december 2018.

verbonden aan het LNA dan wel aan de GNA, zodat er een proxy-strijd tussen de beide rivaliserende regeringen ontstond. De stad zelf is in handen van het LNA.¹³²

Overige ontwikkelingen in Cyrenaica

Vanaf de maand juni in 2018 braken er gevechten uit tussen het LNA en de militie van Ibrahim Jadran, voornamelijk bestaande uit voormalige leden van zijn PFG¹³³, om de controle over de olieraffinaderijen As-Sidra en Ras Lanuf in de *oil crescent*, gelegen ten oosten van Sirte. Jadran nam in het begin van juni 2018 de beide raffinaderijen met geweld in bezit ten koste van het LNA.¹³⁴ De olieproductie liep door de gewelddadigheden sterk terug met een miljardenverlies voor de *National Oil Corporation* (NOC) tot gevolg. Hierop lanceerde het LNA een aanval op de militie van Jadran en heroverde de raffinaderijen in tien dagen. Jadran zou daarop naar Turkije zijn uitgeweken. Bij de gevechten kwamen veel militieleden om het leven. Op 25 juni 2018 verklaarde Haftar dat hij de raffinaderijen in het oostelijke deel van het land (Benghazi) aan de aldaar gevestigde NOC zou overdragen.¹³⁵ Het NOC in Tripoli verklaarde daarop dat het gerechtelijke procedures zou aanspannen tegen elk bedrijf dat olie zou kopen van de oostelijke rivaliserende machthebbers. De strijd om de olieraffinaderijen zorgde voor een rem op de pogingen van de VN en de PC om de olieproductie, de belangrijkste inkomstenbron in Libië, onder een nationale autoriteit onder te brengen. De VN vaardigde in september 2018 sancties uit tegen Jadran vanwege het ondermijnen van de vrede, veiligheid en stabiliteit van Libië, waarbij tegoeden van hem in het buitenland werden bevroren.¹³⁶

Fezzan

In de zuidelijke provincie Fezzan (met hoofdstad Sebha) kwamen in de verslagperiode net als in vorige periodes gewelddadige confrontaties voor tussen de aldaar dominerende stammen en etnische groepen.¹³⁷ Ook vonden er gevechten plaats tussen milities die nominaal onder het LNA van Haftar vielen en zuidelijke stammen, vanwege de controle over territorium, voorraden en strategische locaties. De situatie in Fezzan kenmerkte zich in de beschreven periode door het totale ontbreken van centraal gezag.¹³⁸ Nominaal stonden delen van het zuiden onder het gezag van het LNA, maar in praktijk bepaalden de onderlinge machtsverhoudingen tussen de dominante stammen en etnische groepen de feitelijke situatie. Wel rukte vanaf begin 2019 het LNA op in het zuidwesten van Libië waardoor aan het einde van de verslagperiode een deel van Fezzan onder controle stond van het LNA (waaronder de steden Sebha, Ghat en Ubari, alsmede een aantal grote olievelden). De GNA oefende in de verslagperiode geen invloed uit in het zuiden volgens bronnen.¹³⁹

¹³² Mada Masr, *Abduction and release of Egyptian intelligence unit points to proxy fighting in south Libya and early meeting in Khartoum*, 2 augustus 2018; Mada Masr, *Kidnapping along Kufra-Jalu road threaten security in southeastern Libya*, 6 september 2018.

¹³³ De leden van deze militie zijn, net als Jadran, vooral afkomstig van de Magharba-stam uit Ajdabiya. Ook zou Jadran gebruik hebben gemaakt van huursoldaten uit Tsjaad.

¹³⁴ Jadran had in de jaren na de revolutie lange tijd de controle over meerdere oliehavens totdat hij door het LNA in september 2016 werd verdreven.

¹³⁵ Hoewel de National Oil Company officieel één nationaal bedrijf is, wordt de NOC in Benghazi beschouwd als een aan het HoR en het LNA loyale oliemaatschappij en dus concurrerend ten opzichte van de NOC in Tripoli.

¹³⁶ International Crisis Group, *Libya's economic reforms fall short*, 25 oktober 2018; Global Research, *Libya Has Reached Its Turning Point. The Battle for Oil, "US-NATO Go Home"*, 1 juli 2018; Middle East Eye, *Battle for Libyan oil ports intensifies as Haftar forces strike back*, 21 juni 2018 (update 10 september 2018); The Libya Observer, *Jadran rejects arrest warrant issued by Libya's attorney general*, 14 januari 2019.

¹³⁷ Zie hiervoor ook algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p.21 e.v.

¹³⁸ International Crisis Group, *How Libya's Fezzan became Europe's new border*, 31 juli 2017; Vertrouwelijke bronnen, Tunis 28 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018.

¹³⁹ Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018; International Crisis Group, *How Libya's Fezzan became Europe's new border*, 31 juli 2017.

Militaire campagne LNA in Fezzan

Op 19 oktober 2018 kondigde Khalifa Haftar een militaire campagne aan in de Fezzan-provincie, naar eigen zeggen om de daar aanwezige bendes, criminelen en terroristen (waaronder gewapende groepen uit Tsjaad en Sudan) te verdrijven en stabiliteit te herstellen. De campagne concentreerde zich voornamelijk op gebieden in het zogenaamde Murzuq-bekken (*Hawd Murzuq*) in het zuidwesten van Libië, waar een aantal grote olievelden zijn gelegen (onder meer de El-Sharara olievelden, zie hieronder bij *Anger of Fezzan*).¹⁴⁰

De feitelijke campagne startte halfweg januari 2019 met het innemen van Sebha, de hoofdstad van Fezzan. Na de inname van Sebha kreeg het LNA versterking van milities van de aan Haftar loyale Awlad Suleiman-stam.¹⁴¹ De campagne verliep gedurende januari en februari 2019 voor een groot deel zonder strijd aangezien veel plaatsen de strijders van het LNA verwelkomden in de hoop op stabiliteit en een einde van het geweld. Tegen het einde van februari 2019 vonden echter wel gevechten plaats tussen LNA-eenheden en lokale Tubu-milities¹⁴² en gewapende groepen uit Tsjaad in en om de zuidwestelijke plaats Murzuq. Naar verluidt zou de LNA-commandant Abdelsalam al-Hassi Sudanese huursoldaten hebben ingezet bij de aanval op de stad Murzuq. Als gevolg van de gewelddadigheden zouden ongeveer twintig burgers zijn omgekomen. Daarnaast zouden tientallen huizen van burgers zijn vernield en raakten tientallen gezinnen ontheemd.¹⁴³ Tegen het einde van de verslagperiode was het LNA er in geslaagd een groot deel van de zuidelijke gebieden onder haar controle te krijgen en zouden Haftar en zijn LNA volgens berichten in de media ongeveer twee derde van Libië controleren. Het LNA trok in de tweede week van maart 2019 weg uit Sebha, waarna chaos uitbrak in de stad en gevallen van gewapende overvallen en een ontvoering van een burger werden gerapporteerd.¹⁴⁴

Sebha

In Sebha, de hoofdstad van Fezzan, vielen tussen 3 en 25 februari 2018 door gewelddadige confrontaties tussen milities van Tubu en de Awlad Suleiman-stam ten minste zes doden en ten minste negen gewonden onder de burgerbevolking, voornamelijk doordat door de strijdende groepen werd geschoten in dichtbevolkte delen van de stad. Volgens de VN werd er door sluipschutters op burgers geschoten en zouden wegen en zelfs een ziekenhuis onder vuur zijn genomen.¹⁴⁵ Begin mei 2018 laaiden de gevechten opnieuw op tussen de beide stammen. Bij die gevechten kwamen volgens mediaberichten meer dan dertig personen om het leven en raakten 121 mensen gewond. Er werd gedurende de gevechten geschoten in bewoonde delen van de stad. Hierdoor kwamen volgens de VN ten minste drie burgers om het leven. Door de gewelddadigheden waren honderden families in Sebha genoodzaakt de stad te verlaten.¹⁴⁶

Overige ontwikkelingen in Fezzan

¹⁴⁰ Libya Herald, *Haftar launches Murzuq Basin military campaign in south*, 24 oktober 2018; Libya Analysis, *Southern Libya: Security outlook*, 24 oktober 2018.

¹⁴¹ Middle East Institute, *General Haftar's southern strategy and the repercussions of the Fezzan campaign*, 7 maart 2019; Bloomberg, *Libya's Haftar plans to Secure Oil Areas in Southern Push*, 15 januari 2019.

¹⁴² De Tubu-milities zijn in de regel loyaal aan de GNA in Tripoli.

¹⁴³ Middle East Monitor, *Now controlling two-thirds of Libya can Haftar take Tripoli?*, 7 maart 2019; Aljazeera, *Haftar forces 'killed civilians' in Libya attack*, 25 februari 2019; Independent, *There's more to Libya's recent show of peace and unity than meets the eye – here's why*, 3 maart 2019.

¹⁴⁴ Middle East Monitor, *Now controlling two-thirds of Libya can Haftar take Tripoli?*, 7 maart 2019; The Guardian, *Libyan army chief strengthens hand by taking more territory*, 11 maart 2019; Crisis Group, *Crisis Watch March 2019: Libya*; Libya Observer, *Chaos in Sabha after withdrawal of pro-Haftar armed groups*, 10 maart 2019.

¹⁴⁵ UNSMIL, *Human rights report on civilian casualties February 2018*, 1 maart 2018.

¹⁴⁶ News24, *More than 31 killed in Libya tribal clashes this month*, 14 mei 2018; Reliefweb, *Libya, Sebha flash update #2 (as of 13 May 2018)*; Libya Observer, *4500 people flee Sabha clashes*, 18 maart 2018.

In de tweede helft van september 2017 braken gevechten uit tussen de Tubu en de Zaghawa-stam in het plaatsje Um al-Aranib (150 kilometer ten zuiden van Sebha) waarbij drie personen werden gedood. De gevechten begonnen naar verluidt omdat gewapende mannen van de Zaghawa's met geweld een controlepost bij Tamsah (230 kilometer ten zuidoosten van Sebha) op de Tubu probeerden te veroveren, waarbij vijf leden van de Tubu werden gedood.¹⁴⁷

In oktober 2018 brachten de VN een statement naar buiten waarin de zorg over de verslechterende veiligheidssituatie in zuidelijk Libië werd geuit. UNSMIL riep de lokale machthebbers in Fezzan in de verklaring op om de centrale regering in Tripoli te ondersteunen en op te treden tegen de misdaden die buitenlandse gewapende groepen plegen op Libisch grondgebied. Voorts uitte UNSMIL haar bezorgdheid over de toegenomen criminaliteit, ontvoeringen en vandalisme ten aanzien van *The Great Man Made River*.¹⁴⁸

In Fezzan was in de verslagperiode een actiegroep, *Anger of Fezzan*, actief die protestbijeenkomsten en demonstraties organiseerde uit onvrede over de slechte veiligheids- en economische situatie in de provincie. De groep, voornamelijk bestaande uit jonge werknemers van olievelden uit Murzuq, Ubari, Sebha, Alshati en Ghat, concentreerde hun protesten rondom de situatie bij de El-Sharara olievelden in Ubari. De El-Sharara velden vormen de grootste olievoorradenbron in Libië. In december 2018 zorgden demonstraties en protestacties van de groep ervoor dat de raffinaderij tot nader order gesloten werd. De groep eiste dat de centrale overheid de situatie met eigen ogen zou komen bekijken en met plannen voor verbeteringen zou komen. Anger of Fezzan werd bij de sluiting van de olievelden naar verluidt gesteund door de Brigade 30-militie onder leiding van Ali al-Hassini, die onderdeel uitmaakt van de PFG van Ibrahim Jadran.¹⁴⁹ De militie zou medewerkers hebben bedreigd bij de sluiting van het complex. Op 19 december 2018 reisde GNA premier Faiez al-Serraj af naar Ubari om met de protestgroep in gesprek te gaan. Hierop werd overeengekomen dat de velden weer in bedrijf zouden gaan op voorwaarde dat de eisen van de betogers zouden worden ingewilligd onder auspiciën van UNSMIL.¹⁵⁰

Begin januari van 2019 waren de El-Sharara olievelden die door de ongeregeldheden en gevechten buiten werking waren gesteld nog niet weer in bedrijf. Eenheden van het LNA voerden luchtaanvallen en andere offensieven uit op raffinaderijen die door strijders bezet werden gehouden. Het LNA verklaarde de raffinaderijen aan de *National Oil Corporation* (NOC) in Tripoli te zullen overdragen nadat hierover de volledige controle was heroverd. Op 12 februari 2019 verklaarde een woordvoerder van het LNA dat de olievelden veilig waren gesteld en dat de olieproductie kon worden hervat. Eind februari lag de productie echter nog altijd stil en was een zogenoemde *force majeure*¹⁵¹ van kracht voor de Sharara-olievelden.¹⁵²

¹⁴⁷ Libya Observer, *Tribal clashes erupt in south Libya*, 22 september 2017.

¹⁴⁸ *The Great Man Made River* is een project dat ten tijde van Qadhafi is gestart om een groot ondergronds zoetwaterreservoir beschikbaar te maken voor consumptie. UNSMIL, *UNSMIL statement on the security situation in southern Libya*, 19 oktober 2018.

¹⁴⁹ Deze militie is een Tuareq-militie en loyaal aan het LNA van Khalifa Haftar.

¹⁵⁰ Fezzan Libya Media Group, *A youth movement in Fezzan to protest bad living conditions in the south*, 9 oktober 2018; The Libya Observer, *Libya's NOC vows to take action against man behind oilfields' shutdown*, 11 december 2018; The Libya Observer, *Sharara oilfield reopens after negotiations between Al-Sirraj and protesters*, 19 december 2018.

¹⁵¹ De force majeure-status werd op 10 december afgekondigd door de NOC in Tripoli en hield in dat de totale productie wegens veiligheidsredenen stil kwam te liggen.

¹⁵² Reuters, *Eastern Libyan forces take over El Sharara oil field*, 6 februari 2019; Bloomberg, *Libya's Haftar Takes Control of Country's Largest Oil Field*, 12 februari 2019; Libya Business News, *NOC lifts Force Majeure at Sharara Oilfield*, 5 maart 2019.

1.3.5

Situatie met betrekking tot de vliegvelden, havens en grenscontroleposten
Mitiga Airport was in de verslagperiode de enige vlieghaven in Tripoli die operationeel was. Het vliegveld werd in de verslagperiode gecontroleerd door de SDF. Mitiga werd gedurende de beschreven periode meerdere malen gesloten vanwege geweldsuitbarstingen tussen elkaar bestrijdende milities. Zo werd het vliegveld op 15 januari 2018 aangevallen door een rivaliserende militie van de SDF in Tripoli. De aanval werd volgens SDF uitgevoerd door de 33rd Brigade uit het Tajoura-district in Tripoli en werd geleid door Bashir Khalfallah (ook wel *al-bugra*, de koe). Bij de aanval, die werd afgeslagen door SDF, kwamen ten minste twintig personen om het leven en raakten tientallen personen gewond.¹⁵³ Op 8 april 2019 voerde een gevechtsvliegtuig van het LNA een aanval uit op het Mitiga-vliegveld in het kader van het offensief van Haftar tegen milities in Tripoli. Voor zover bekend vielen er geen slachtoffers, maar het vliegveld werd wel gesloten en aan de passagiers werd gevraagd het vliegveld te verlaten. De dag erna heropende het vliegveld.¹⁵⁴

Buiten Tripoli werden de vliegvelden, havens en grensposten eveneens gecontroleerd door plaatselijke dominante milities. Zo beheerden de milities uit Misrata het vliegveld in Misrata en controleerden zij de activiteiten in en om de haven en controleposten. Hetzelfde gold voor de vliegvelden en controleposten in Benghazi (gecontroleerd door milities van het LNA van Haftar) en de zuidelijke steden Sebha en Ghat (gecontroleerd door de Tuareq).¹⁵⁵

Op 31 augustus 2018 werd Mitiga gesloten omdat er raketgranaten in de richting van het vliegveld werden afgevuurd. Het uitgaand vliegverkeer werd verplaatst naar het vliegveld van Misrata, ongeveer 190 kilometer ten oosten van Tripoli. Op 2 oktober 2018 werd het vliegveld opnieuw gesloten nadat de gevechten tussen milities waren opgelaaide, slechts zes dagen nadat het vliegveld weer was opengegaan. De aanval begin oktober werd uitgevoerd door de *Hirab Shabab Tarabulus*-militie (Tripoli Jeugd Beweging) vanwege onvrede over de vermeende zelfverrijking van de SDF en haar leider Kara.¹⁵⁶

Het internationale vliegveld in Tripoli is, sinds de gewelddadigheden in het midden van 2014 rondom het vliegveld losbraken, gesloten. Het vliegveld raakte toentertijd zwaar beschadigd.¹⁵⁷ Wel is in juli 2018 begonnen met de reconstructie van het vliegveld.¹⁵⁸

Door heel Libië vonden van tijd tot tijd onlusten plaats in en om vliegvelden en controleposten waardoor deze voor kortere of langere tijd werden gesloten. Zo sloot het vliegveld in Misrata voor enige tijd nadat milities het douanekantoor hadden bestormd en ongeveer twee miljoen euro hadden buitgemaakt.¹⁵⁹ Het ministerie van Binnenlandse Zaken in Tripoli is formeel verantwoordelijk voor de

¹⁵³ Political Geography Now, *Libyan civil war map & timeline* – July 2018; Reuters, *At least 20 dead as clashes shut airport in Libyan capital*, 15 januari 2018; Libya Herald, *RADA arrests 61 connected with Mitiga airport attack*, 22 januari 2018.

¹⁵⁴ Aljazeera, *Tripoli's only functional airport hit by air raid as clashes rage*, 8 april 2019; The Guardian, *Libyan crisis escalates as warplane strikes Tripoli airport*, 8 april 2019; New York Times, *Tripoli's Last Civilian Airport Reopens After Militias Mobilize Against Hifter*, 9 april 2019.

¹⁵⁵ Sebha en Ghat werden in de eerste maanden van 2019 overgenomen door het LNA van Haftar (zie paragraaf 1.3.3). Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018.

¹⁵⁶ Reuters, *Libya closes Tripoli airport after rockets fired*, 31 augustus 2018; Oxford Analytica, *Libyan violence will increase despite foreign efforts*, 2 oktober 2018; Libya Observer, *Mitiga airport in Libya's capital resumes flights after brief shutdown*, 2 oktober 2018.

¹⁵⁷ Zie hiervoor ook ambtsbericht Libië van december 2014, *Security Situation*, p.17.

¹⁵⁸ The Libya Observer, *Libya's Tripoli International Airport reconstruction kicked off*, 12 juli 2018; Libya Herald, *Construction of Tripoli International Airport to commence within days: Minister*, 9 mei 2018.

¹⁵⁹ Libya Herald, *Misrata airport shuts down after militia steals seized Euros*, 18 mei 2018;

landgrenscontroles. Volgens een bron probeerde het ministerie samenwerkingsverbanden aan te gaan met lokale structuren in Libië, zoals buurtschappen en gemeentes. De verantwoordelijkheid die deze lokale structuren hebben met betrekking tot grensovergangen is nieuw voor de Libische situatie en moet volgens de bron nog verder worden ontwikkeld.¹⁶⁰ Maar ook voor lokale overheidsstructuren gold dat zij veelal te maken hadden met milities die effectief gezag uitoefenden in het betreffende deel van Libië. Ook de verschillende lokale afdelingen van de Libische kustwacht, formeel vallend onder het ministerie van Defensie, functioneerden bij de gratie van de ter plekke aanwezige feitelijke heersers en milities. De werking van de kustwacht verschilde dan ook per regio. Zo zou volgens een bron de kustwacht in Zuwara relatief goed functioneren, maar zou de kustwacht in Misrata veel migranten willekeurig in detentie plaatsen.¹⁶¹

1.4 ISIS

1.4.1 *De slag om Sirte*

In december 2016 werd de groep die zichzelf Islamitische Staat in Irak en al-Sham noemt (ISIS) door Libische troepen, gesteund door de Amerikaanse luchtmacht, verdreven uit haar bolwerk in Sirte en uit andere omringende gebieden waar ze een aanwezigheid had. In de strijd tegen ISIS in Sirte speelden militaire eenheden uit Misrata een grote rol. Deze milities opereerden onder de vlag van de GNA en werden in een *operations room* ondergebracht onder de noemer *Al Bunyan al Marsous* (ABAM).¹⁶²

De slag om Sirte duurde bijna zeven maanden (half mei tot begin december 2016) en zorgde voor een uiterst slechte veiligheidssituatie voor de inwoners van de stad. Burgers werden door ISIS als menselijke schilden gebruikt tegen de aanvallen van de GNA-coalitie en zaten veelal ingesloten in hun woonwijken zonder mogelijkheden om te vluchten. ISIS maakte tijdens de laatste periode van de strijd ook veel gebruik van sluipschutters en zelfmoordaanslagplegers. Naar verluidt zouden ook vrouwelijke sluipschutters en zelfmoordenaars zijn ingezet door ISIS; een voor de ultraconservatieve groep hoogst ongebruikelijke zet. Het is niet bekend hoeveel burgers slachtoffer werden van de gewelddadigheden gedurende de bevrijding van de stad. Waarschijnlijk werden tientallen burgers gedood door geweld van de zijde van ISIS, maar ook door instortende huizen als gevolg van de luchtaanvallen van de anti-ISIS coalitie. Onder de dodelijke slachtoffers zouden zich veel vrouwen en kinderen bevinden, ook van gezinnen van ISIS-strijders. ISIS verloor veel slagkracht gedurende de strijd om Sirte. Ook werd een aantal belangrijke kopstukken van de groep gedood, zoals de shariarechter Waleed al-Furjani, een geestelijke uit Benghazi; Fayez al-Bidi en de Egyptenaar Abu Omar al-Muhajir. Volgens ramingen zouden er ongeveer 2.500 ISIS-strijders zijn gedood. Daarnaast verloren ongeveer zevenhonderd GNA-strijders het leven. Duizenden strijders aan beide kanten raakten gewond.¹⁶³

1.4.2 *Andere ontwikkelingen met betrekking tot ISIS' aanwezigheid in Libië*

De groep is, nadat zij werd verslagen aan het eind van 2016, verzwakt en was in de huidige verslagperiode niet in staat controle uit te oefenen over grote gebieden of opnieuw grote en logistiek ingewikkelde aanslagen vanuit Libië in het buitenland te

¹⁶⁰ Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018.

¹⁶¹ Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018.

¹⁶² Vertrouwelijke bron, Den Haag 11 augustus 2016; Daily Beast, *The last days of ISIS' Libya stronghold*, 7 mei 2018; Strategic Studies Institute, *Strategic insights: ISIS in Libya: A threat or a dead-end?*, 26 september 2018.

¹⁶³ Daily Beast, *The last days of ISIS' Libya stronghold*, 7 mei 2018; Strategic Studies Institute, *Strategic insights: ISIS in Libya: A threat or a dead-end?*, 26 september 2018.

coördineren, zoals in 2015 in Tunesië. Wel werd in de loop van de verslagperiode duidelijk dat ISIS een nieuwe machtsbasis tracht op te bouwen in centraal-Libië en bleek zij in staat tijdelijk kleinere dunbevolkte gebieden onder controle te kunnen houden en controleposten te kunnen bemannen, bijvoorbeeld in de ongecontroleerde delen van de kuststrook van Libië in de buurt van Sirte en in de woestijnachtige gebieden ten zuidwesten van Sirte.¹⁶⁴ Volgens een bron is het niet waarschijnlijk dat ISIS momenteel permanente trainingskampen onderhoudt, gezien de sterk afgenomen capaciteit van de groep.¹⁶⁵

In juli 2017 werd ISIS definitief verdreven uit Benghazi in het oosten van Libië, door toedoen van het LNA van Khalifa Haftar. Door eerdere anti-ISIS offensieven was de aanwezigheid van de groep in Benghazi en andere oostelijke steden en gebiedsdelen al sterk verminderd. ISIS bevond zich gedurende de beschreven periode vooral in de uitgestrekte, dunbevolkte en woestijnrijke centrale en zuidelijke delen van Libië en in het woestijnachtige gebied ten zuiden van haar voormalige bolwerk Sirte. De aanhoudende wetteloosheid in Libië zorgde ervoor dat de groep in de gelegenheid werd gesteld zich tot op zekere hoogte te hergroeperen. ISIS opereerde in het machtsvacuüm dat ontstond doordat rivaliserende machtsblokken en milities meer bezig waren met hun eigen machtspolitieke doelen, dan met de veiligheid in en opbouw van de Libische staat.

ISIS rekruteerde voor zover bekend vooral onder gemarginaliseerde groepen en kansarme jongeren in met name het zuiden van Libië. Op welke schaal dit gebeurde is onbekend. Ook zou ISIS nog steeds buitenlandse jihadistische strijders proberen te rekruteren voor de strijd in Libië en versterking hebben gekregen doordat jihadistische krijgers uit bijvoorbeeld Tsjadische en Sudanese milities zich aansloten.¹⁶⁶

1.4.3 *Leefregels en positie van vrouwen en minderheden*

In de gebieden die ISIS controleerde werd de strenge islamitische wetgeving (sharia) ingevoerd zoals die door de groep wordt voorgestaan en werden een gedrags- en zedenpolitie (*hisba*) en shariarechtbanken ingesteld die met harde hand toezagen op de naleving van de sharia. De *hisba* dwong winkeliers hun winkels te sluiten gedurende de vijf dagelijkse gebedstijden. Alcohol, tabak en muziek luisteren en maken waren verboden op straffe van bijvoorbeeld stok- of zweepslagen. Vrouwen dienden hun lichamen volledig te bedekken met dikke, niet doorschijnende gewaden (*niqabs*) en mochten niet zonder begeleiding van een mannelijk familielid over straat. Op het verrichten van homoseksuele handelingen stond in ISIS-gebied de doodstraf.¹⁶⁷

1.4.4 *Allianties, netwerken en tegenstanders van ISIS*

ISIS had in de verslagperiode geen duidelijke bondgenoten of groepen waarmee werd samengewerkt. De extreme doctrine zorgde ervoor dat nagenoeg alle potentiële bondgenoten vervreemd raakten van de groep. ISIS werd door de meeste partijen in Libië als on-Libisch beschouwd. Er zijn voor zover bekend dan ook geen salafistische milities of facties die trouw hebben gezworen aan ISIS in de onderhavige periode. De groep werd daarentegen juist veelal uit steden verdreven door milities met een salafistische of islamistische inslag, zoals de Wadi-brigade in

¹⁶⁴ Critical Threats, *A strategy for success in Libya*, november 2017, p.81; Political Geography Now, *Libya map of control* 1 april 2019, PBS, *Libya's political instability makes room for ISIS to regroup*, 2 maart 2019.

¹⁶⁵ Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018..

¹⁶⁶ Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018; The New Arab, *Under Haftar siege, Libya's Derna suffering 'huge human catastrophe'*, 12 januari 2017.

¹⁶⁷ Ongewijzigd ten opzichte van algemeen ambtsbericht van mei 2016, p.32,33.

Sabratha (zie paragraaf 1.3.3) en de overwegend islamistisch georiënteerde milities uit Misrata (Bunyan al-Marsous).¹⁶⁸

Volgens een bron ondernam ISIS wel pogingen om allianties te smeden met gemarginaliseerde groeperingen, zoals bijvoorbeeld Qadhafi-loyalisten en Tuareq. Ook zou ISIS in enkele gevallen gebruik hebben gemaakt van de logistieke capaciteiten van sommige milities. Daarnaast zou de groep volgens een bron in sommige gevallen aansluiting hebben gevonden bij radicale groepen uit Tsjaad, Niger en Sudan in het zuidelijke woestijngebied van Libië.¹⁶⁹ In welke mate dit voorkwam en welke radicale groepen het betreft is onbekend.

1.4.5

Aanslagen gepleegd door ISIS

ISIS pleegde in de verslagperiode een aantal aanslagen met behulp van *sleeper cells* die zich ophielden in een aantal steden, waaronder Tripoli. Deze aanslagen beoogden een destabiliserende uitwerking van de staatsopbouwprocessen in Libië. Nadat de groep eind 2016 werd verdreven uit Sirte was haar capaciteit om aanslagen te plegen sterk verminderd. In de loop van met name 2018 leek het er echter op dat zij weer aan slagkracht had gewonnen door een toename van het aantal aanslagen ten opzichte van het jaar ervoor. Hieronder worden enkele van deze aanslagen beschreven.

Op 2 mei 2018 blies een zelfmoordenaar zich op in het gebouw van de kiescommissie in Tripoli, nadat een groep terroristen zich na een vuurgevecht toegang tot het gebouw hadden verschaft. Hierbij kwamen ten minste twaalf personen om het leven, onder wie drie leden van de commissie en vier leden van de veiligheidsdiensten. Zeven anderen raakten gewond. Een aantal andere terroristen stak het gebouw van de kiescommissie in brand. ISIS claimde de aanslag via een boodschap op het videokanaal van de groep, *Amaq*.¹⁷⁰

De groep claimde op 25 augustus 2018 een aanslag te hebben gepleegd op een controlepost van de GNA op de weg tussen Zliten en Khoms in het westen van Libië. Bij de aanslag werden zes soldaten van de GNA gedood. Van de drie daders werd er één gedood door GNA-militairen. De twee anderen wisten aanvankelijk te ontkomen, maar werden volgens de minister van Binnenlandse zaken van de GNA, Abdelsalam Ashour, later gearresteerd.¹⁷¹

ISIS claimde eveneens de aanslag die op 10 september 2018 werd gepleegd op het hoofdkantoor van de *National Oil Company* (NOC) in Tripoli, waarbij twee medewerkers werden gedood en tien medewerkers gewond raakten. De drie aanslagplegers werden ook gedood.¹⁷²

Op 30 oktober 2018 pleegde ISIS een aanslag op het woestijnplaatsje Al-Fuqaha, in het Jufra-district. Hierbij vonden ten minste vijf personen de dood en werden tien personen ontvoerd. Onder de dodelijke slachtoffers bevonden zich drie burgers. Een soldaat van het LNA, dat het gebied in Jufra controleert, raakte gewond. ISIS had in augustus 2017 ook een aanslag op een controlepost van het LNA in het Jufra-district uitgevoerd waarbij elf mensen werden gedood.¹⁷³

¹⁶⁸ Strategic Studies Institute, *Strategic insights: ISIS in Libya: A threat or a dead-end?*, 26 september 2018

¹⁶⁹ Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018.

¹⁷⁰ Deutsche Welle, *Libya suicide attack: Militants kill 12 in Tripoli election headquarters bombing*, 2 mei 2018;

¹⁷¹ News24, *ISIS claims deadly Libya checkpoint attack*, 25 augustus 2018.

¹⁷² The National, *ISIS claims Libyan Oil headquarters attack*, 11 september 2018.

¹⁷³ News24, *Five dead in suspected ISIS attack in central Libya*, 30 oktober 2018; Fox News, *ISIS beheads 11 in checkpoint attack, Libyan official says*, 23 augustus 2017 (update 25 september 2017).

Op 25 december 2018 pleegde ISIS een aanslag op het ministerie van Buitenlandse Zaken in Tripoli, waarbij drie gewapende mannen het gebouw bestormden en het vuur openden op het aanwezige personeel. Drie medewerkers van het ministerie kwamen bij de aanslag om het leven. Ook de drie aanslagplegers werden gedood. ISIS claimde de aanslag later via haar eigen nieuwszender *Amaq*.¹⁷⁴

1.5 Derna Mujahideen Shura Council

De *Derna Mujahideen Shura Council* (DMSC, *Majlis Shura al-Mujahideen Derna*) werd in december 2014 geformeerd door leden van de voormalige, aan al-Qaida gelieerde, moslimextremistische groepering *Libyan Islamic Fighting Group* (LIFG). De DMSC werd hoofdzakelijk in het leven geroepen om weerstand te bieden aan de anti-islamisme en -extremisme campagne van Khalifa Haftar en zijn LNA (*Amaliyat al-Kerama*).¹⁷⁵

De DMSC werd opgericht in navolging van de *Benghazi Revolutionaries Shura Council* (BRSC, *Majlis Shura Thuwar Benghazi*) die eveneens in een directe reactie op Haftars campagne in het leven werd geroepen. De groep bestond uit een verzameling van islamistische milities uit Derna en verklaarde de veiligheid in Derna te willen waarborgen en de BRSC waar mogelijk bij te zullen staan. Twee van de voornaamste milities van de DMSC waren de *Abu Salim Martyrs Brigade* (ASMB) en de *al-Noor Brigade*, beide geleid door Afghanistan-veteranen uit de LIFG.¹⁷⁶

De DMSC had ISIS in juni 2015 grotendeels verdreven uit de stad, maar ISIS slaagde erin om een aanwezigheid te blijven houden in de stad in de vorm van kleinere cellen strijders.¹⁷⁷ In de loop van 2016 voerde de DMSC een hevige strijd tegen deze ISIS-cellen, die tot april 2016 nog een aanwezigheid bleven houden in Derna. De DMSC kreeg daarbij bijstand van groepen uit andere delen van de oostelijke provincie Cyrenaica. Zo verliet de Ali Hasan al-Jaber Brigade uit al-Bayda in september 2015 het LNA om zich bij de DMSC aan te sluiten in de strijd tegen ISIS. In oktober 2015 sloten strijders van de *Qataan*-stam uit Tobruk zich aan bij de DMSC in november van dat jaar gevolgd door de *Asait*-stam uit het *Jabal Akhdar*-gebergte bij Derna. De drijvende kracht achter deze allianties was de gemeenschappelijke afkeer van enerzijds het LNA van Haftar en anderzijds de extreme doctrine van ISIS.¹⁷⁸

Nadat ISIS door de DMSC en de bij haar aangesloten facties was verdreven uit Derna begon het LNA van Haftar een langdurige belegering van de stad met als doel de DMSC te verdrijven uit de stad, om zo Derna te ontdoen van terroristische en extremistische elementen. Op 7 mei 2018 kondigde Haftar de lancering van een militaire campagne aan om de DMSC definitief te verslaan. Hierop kondigde de leider van de *Derna Shura Council*, Atiyah al-Shaari, op 12 mei 2018 aan dat de militante groep was ontbonden en dat de activiteiten van de groep zouden worden voortgezet

¹⁷⁴ CNN, *ISIS claims responsibility for deadly assault on foreign ministry in Tripoli*, 26 december 2018.

¹⁷⁵ Truitte, Kevin, *The Derna Mujahideen Shura Council: A revolutionary Islamist coalition in Libya*, in: 'Perspectives on Terrorism', vol.12 issue 5', Leiden Universiteit, oktober 2018.

¹⁷⁶ Truitte, Kevin, *The Derna Mujahideen Shura Council: A revolutionary Islamist coalition in Libya*, in: 'Perspectives on Terrorism', vol.12 issue 5', Leiden Universiteit, oktober 2018.

¹⁷⁷ EUI / Robert Schuman Centre for Advanced Studies, *The crisis in Derna: Reconciliation opportunities in the midst of war?*, December 2017; Zie ook algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p.28.

¹⁷⁸ Truitte, Kevin, *The Derna Mujahideen Shura Council: A revolutionary Islamist coalition in Libya*, in: 'Perspectives on Terrorism', vol.12 issue 5', Leiden Universiteit, oktober 2018; The New Arab, *Under Haftar siege, Libya's Derna suffering 'huge human catastrophe'*, 12 januari 2017;

door een nieuw geformeerde groep onder de naam *Derna Protection Force* (DPF), ook wel bekend als de *Derna Security Force* (DSF).¹⁷⁹

De status van deze nieuw geformeerde eenheid is onduidelijk. Bronnen gaven aan dat het LNA van Khalifa Haftar momenteel de volledige controle heeft over Derna en dat de DSF is gemarginaliseerd.¹⁸⁰ De DSF controleerde voor zover bekend geen grondgebied aan het einde van de verslagperiode. Het LNA verdreef de DSF eind mei 2018 uit al-Fatayeh, een voorstad van Derna, waarbij volgens mediaberichtgeving schade werd toegebracht aan huizen en bezittingen van de bewoners. Het LNA zou een aantal dagen zware luchtaanvallen en artilleriebombardementen hebben uitgevoerd op de voorstad. De DSF zag zich vervolgens genoodzaakt uit te wijken naar het oosten van de stad. Haftar verklaarde in juni 2018 dat het LNA de stad had 'bevrijd' van de DSF en de volledige controle over de stad had genomen. In december 2018 deed de DSF echter weer van zich spreken toen zij een verrassingsaanval uitvoerde op troepen van het LNA in de wijk al-Sooq in het oude stadscentrum van Derna, waar de DSF zich had verschanst. Hierbij zou het tot relatief lichte gevechten zijn gekomen waarbij geen zwaar geschut werd gebruikt. In de maand februari van 2019 voerde het LNA het offensief tegen de DSF op in het oude stadscentrum van Derna. Hierbij kwam het tot hevige gevechten, bijvoorbeeld in de wijken Al-Madina al-Qadimah en Al-Bayasah al-Hamra. Bij de gevechten zouden volgens mediaberichtgeving burgers zijn gedood en verwond. Zo verklaarden de VN op 10 februari 2019 dat ten minste vier vrouwen en drie kinderen zouden zijn omgekomen en zouden volgens media op 11 februari 2019 zeven burgers zijn omgekomen en tientallen burgers gewond zijn geraakt als gevolg van de gewelddadigheden in het oude centrum van Derna. Volgens de VN en Human Rights Watch zaten daarnaast burgers tijdens de gevechten vast in het stadscentrum zonder toegang tot voedsel, water en medische voorzieningen.¹⁸¹ Haftar verklaarde op 14 februari 2019 hernieuwd dat Derna was bevrijd van extremisten.¹⁸² Het is onduidelijk of en in welke stadsdelen er aan het einde van de verslagperiode nog strijders van de DSF aanwezig waren.

1.6 Documenten en registratie

1.6.1 Identiteitsdocumenten

In Libië dient de identiteitskaart als het officiële identiteitsdocument. Vanaf de leeftijd van zestien jaar dienen Libische staatsburgers in het bezit te zijn van een geldige identiteitskaart en zich te kunnen identificeren. In hoeverre de identificatieplicht werd gehandhaafd in de verslagperiode is moeilijk aan te geven, aangezien door de conflictsituatie in Libië de werking en de capaciteit van de reguliere politie op een laag peil stond en wetshandhavingseenheden waren geïnfiltreerd door militieleden. De kaart kan worden aangevraagd bij (een vestiging van) de afdeling voor paspoorten en nationaliteitsaangelegenheden van het

¹⁷⁹ The Libya Observer, *Derna Shura Council dissolves into Derna Security Force*, 12 mei 2018; Truitte, Kevin, *The Derna Mujahideen Shura Council: A revolutionary Islamist coalition in Libya*, in: 'Perspectives on Terrorism, vol.12 issue 5', Leiden Universiteit, oktober 2018; European University Institute / Robert Schuman Centre for Advanced Studies, *The war in Derna: What's happening now and what's next*, juni 2018.

¹⁸⁰ Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 30 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018.

¹⁸¹ Libya Observer, *Fighting continues in Derna's old city neighbourhood*, 19 december 2018; Libya Observer, *Derna Protection Force retreats from al-Fatayeh under heavy shelling and airstrikes*, 29 mei 2018; Middle East Monitor, *Libya: Civilians killed as Haftar prolongs fighting in Derna*, 12 februari 2019; Human Rights Watch, *Libya: Civilians Caught in Tightening Siege*, 22 februari 2019; Reliefweb, *Libya | Derna and Southern Libya Flash Update No.1 (as of 10 February 2019)*, 10 februari 2019.

¹⁸² NewsRep, *Another victory for Libyan National Army in the face of war crime accusations*, 24 februari 2019.

ministerie van Binnenlandse Zaken.¹⁸³ Bij de aanvraag dienen een geboortecertificaat, vier pasfoto's en een ingevuld aanvraagformulier te worden overgelegd. Bij de aanvraag wordt verplicht een vingerafdruk van de aanvrager afgenomen. Een identiteitskaart kan alleen in Libië zelf in persoon worden aangevraagd en opgehaald. Men dient zich onder meer te kunnen identificeren bij politiecontroles, bancaire handelingen en het laten opmaken van aktes bij een notaris.¹⁸⁴ Volgens een bron zijn de wachttijden voor het maken van een afspraak om documenten aan te vragen zeer lang en kan dit oplopen tot een jaar.¹⁸⁵ Volgens een bron is de identiteitskaart voor onbepaalde tijd geldig en staat alleen de afgiftedatum vermeld op de kaart.¹⁸⁶ Vanaf 2009 werd door de Libische autoriteiten een nieuw formaat identiteitskaart afgegeven. Voor zover bekend kunnen oude identiteitskaarten worden vervangen door een nieuwe door middel van het overleggen van de oude kaart, een ingevuld aanvraagformulier en het nationale nummer (NINS, zie hieronder en bij paragraaf 1.6.4).¹⁸⁷

Identiteitskaarten en andere officiële documenten kunnen wettelijk alleen worden aangevraagd indien een persoon staat geregistreerd in het *National Identity Number System* (NINS, zie paragraaf 1.6.4), waarin de verzamelde gegevens van de regionale kantoren van de *Civil Registry Authority* (CRA), de Libische burgerlijke stand, zijn opgenomen. Normaalgesproken wordt een persoon bij geboorte ingeschreven bij een lokaal kantoor van de CRA. Volgens bronnen zijn er echter in Libië nog altijd personen zonder identiteitsdocumenten, bijvoorbeeld onder de zuidelijke stammen (onder meer Tuareq en Tubu) bij de grenzen met Niger, Mali en Tsjad, mede doordat zij veel problemen ondervonden met betrekking tot hun registratie in het NINS.¹⁸⁸ De sociale status van deze personen is lager dan die van personen met een geregistreerde identiteit. Volgens een Libische organisatie gaat het hierbij om personen die geen toegang hebben tot het Libische staatsburgerschap, geen registratie als staatloze bij UNHCR hebben kunnen verkrijgen en zeer beperkt zijn in hun bewegingsvrijheid en mogelijkheden. Naar verluidt ondervinden velen van deze personen (van *Undetermined Legal Status*, ULS) problemen bij het verkrijgen van medische hulp of onderwijs voor hun kinderen. Volgens de organisatie wenden sommigen zich tot illegale en criminele praktijken, zoals bijvoorbeeld mensen- of drugssmokkel, om aan een inkomen te komen.¹⁸⁹

Voorts kunnen een Libisch paspoort en een familieboekje eveneens als identiteitsbewijs worden gebruikt. Volgens informatie verstrekt door de *Immigration and Refugee Board of Canada* in 2013 dient het familieboekje in Libië als belangrijkste bewijs van staatsburgerschap en wordt deze onder andere gebruikt bij aanmeldingen voor universiteiten, sollicitatiegesprekken en het aanvragen van leningen bij een bank. Voor vrouwen gelden wettelijk geen uitzonderingsregels: zij kunnen bijvoorbeeld officieel zelfstandig een identiteitsdocument aanvragen zonder begeleiding door een mannelijk familielid. In de praktijk kwam het in de verslagperiode echter vaak voor dat vrouwen zich bij officiële handelingen moesten

¹⁸³ Volgens een bron worden er, naast door het Libische ministerie van Binnenlandse Zaken in Tripoli, ook documenten afgegeven door rivaliserende instanties, verbonden aan andere plaatselijke autoriteiten. Vertrouwelijke bron, Tunis 29 november 2018.

¹⁸⁴ Zie algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p.17 e.v.; Vertrouwelijke bron, Tunis 29 november 2018.

¹⁸⁵ Vertrouwelijke bron, Tunis 29 november 2018.

¹⁸⁶ De informatie is afkomstig van de persoonlijke identiteitskaart van de bron.

¹⁸⁷ Vertrouwelijke bron, Tripoli 5 april 2019 ; Algemeen ambtsbericht Libië van mei 2012, p.51,

¹⁸⁸ Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018.

¹⁸⁹ Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018; Middle East Eye, *Libya's Touareg find a new home in Amazigh coastal enclave*, 28 november 2018.

laten begeleiden door een mannelijk familielid onder druk van conservatief-religieuze feitelijke machthebbers zoals salafistische groepen en milities.¹⁹⁰

1.6.2

Reisdocumenten

Het Libische nationale paspoort dient als het belangrijkste reisdocument. In Libië zijn twee soorten paspoorten in omloop: het oude model uit de Qadhafi-periode en een nieuw elektronisch paspoort waarin biometrische gegevens van de houder worden opgeslagen. De oude (groene) paspoorten hebben/hadden een geldigheidsduur van acht jaar, verdeeld over een drietal (verlengings)termijnen. Het is onduidelijk of voor het nieuwe (blauwe) model paspoort dezelfde geldigheidsduur geldt. Voor vrouwen gelden wettelijk voor het aanvragen van reisdocumenten geen uitzonderingsregels: zij kunnen officieel zelfstandig een paspoort aanvragen, zonder begeleiding door een mannelijk familielid. Evenals bij aanvragen van identiteitsdocumenten kwam het in de verslagperiode in de praktijk echter veel voor dat vrouwen zich bij officiële handelingen moesten laten begeleiden.¹⁹¹

Sinds 2014 worden in Libië nieuwe blauwe elektronische paspoorten afgegeven door de afdeling voor paspoorten en nationaliteitsaangelegenheden van het ministerie van Binnenlandse Zaken. De oude handgeschreven groene paspoorten uit de Qadhafi-tijd worden sindsdien officieel niet meer verlengd.¹⁹² Volgens een bron dienen de paspoorten in persoon te worden aangevraagd en opgehaald.¹⁹³

Door capaciteitsgebrek en verouderde computersystemen, mede als gevolg van de gewelddadige en (politiek) instabiele situatie in het land die de ontwikkeling van geïnstitutionaliseerde procedures heeft stilgezet, zijn de wachttijden voor de uitgifte van een nieuw paspoort echter zeer lang. Hierdoor zijn veel Libiërs evenals in de vorige verslagperiode nog niet in het bezit van een nieuw elektronisch paspoort. Het is onbekend of de uitzonderingspositie die de *International Civil Aviation Organization* (ICAO), het VN-orgaan dat toezicht houdt op internationale grenscontroleprocedures bij luchthavens, aan Libië verschaft met betrekking tot het internationale gebruik van de oude niet-elektronische paspoorten nog steeds van kracht is.¹⁹⁴ Volgens een bron is het momenteel niet meer toegestaan op de oude groene paspoorten naar het buitenland te reizen.¹⁹⁵ Algerije stelde in september 2016 dat het de oude niet-elektronische Libische paspoorten niet meer erkent, in overeenstemming met de Libische autoriteiten. Het is onduidelijk of er landen zijn (en zo ja, hoeveel) die het groene paspoort nog accepteren bij grensoverschrijdingen van Libiërs. Veel landen accepteren het groene paspoort niet (meer), met name vanwege de fraudegevoeligheid en onbetrouwbaarheid.¹⁹⁶

Het is onduidelijk wat de mogelijkheden zijn voor Libiërs om paspoorten en andere documenten vanuit het buitenland aan te vragen. In theorie kan de aanvraag worden verstuurd vanuit de vertegenwoordigingen van Libië in het buitenland naar Tripoli, waar het document na goedkeuring van de aanvraag wordt vervaardigd. Het paspoort wordt daarop teruggestuurd naar de betrokken vertegenwoordiging in het buitenland en vervolgens verstrekt aan de aanvrager. In hoeverre dit in de

¹⁹⁰ Zie algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p.18 e.v.; US Department of State, *International religious freedom report 2017*, 29 mei 2018; Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018.

¹⁹¹ Zie algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p.18 e.v.; Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018.

¹⁹² Zie algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p.18 e.v.

¹⁹³ Vertrouwelijke bron, Tunis 29 november 2018.

¹⁹⁴ Zie algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p.19.

¹⁹⁵ Vertrouwelijke bron, Tunis 29 november 2018.

¹⁹⁶ Vertrouwelijke bron, Tunis, 29 november 2018; Libya Herald, *Algeria bars Libyans with green passports from entering*, 10 september 2016; Libya Herald, *Libyan embassy in Tunis to again start processing passport applications*, 5 februari 2017.

verslagperiode in praktijk mogelijk was is niet bekend. Volgens een artikel van de *Libya Herald* van 5 februari 2017 accepteerden op dat moment Libische vertegenwoordigingen in Berlijn, Marseille, Kaïro, Kuala Lumpur, Washington en Tunis aanvragen voor Libische paspoorten.¹⁹⁷ In het algemeen kan worden gesteld dat de procedure rondom het aanvragen van documenten doorgaans zeer lang duurt en dat de verwerkingstijd in Tripoli soms maanden of zelfs (langer dan) een jaar kan duren.¹⁹⁸

1.6.3 *Documentfraude, biometrie en centrale database*

Over de oude paspoorten uit de Qadhafi-tijd is bekend dat er gemakkelijk mee gefraudeerd kon worden, aangezien er nauwelijks veiligheidswaarborgen aan dit paspoort verbonden waren en de paspoorten veelal handgeschreven waren.¹⁹⁹ Volgens een bron vindt veel fraude plaats met betrekking tot documenten zoals visa, medische rapporten en uitnodigingsbrieven voor bijvoorbeeld internationale bijeenkomsten of conferenties.²⁰⁰

In de verslagperiode kwam het voor dat er ongeautoriseerd documenten werden afgegeven door medewerkers van lokale kantoren van de CRA. In oktober 2018, bijvoorbeeld, meldde het hoofd van de CRA in Benghazi, Osama al-Dressi, dat er meer dan achthonderd valse identiteitsdocumenten en valse paspoorten waren ontdekt in het kantoor van de CRA. Eerder had Al-Dressi bekend gemaakt dat er meer dan vierduizend buitenlanders in het bezit waren van valse Libische identiteitskaarten.²⁰¹ Op 24 februari 2019 stelde de Libische Centrale Bank dat er ongeveer een miljoen identiteitsdocumenten op basis van valse Libische identiteitsnummerregistraties waren verstrekt. De CRA in Tripoli trok dit in twijfel en meldde dat er een onderzoek naar de valse registraties zou worden gestart.²⁰² Aan het einde van de verslagperiode was over de uitkomst van dit onderzoek nog niets bekend.

Voor zover bekend werden er gedurende de verslagperiode niet standaard biometrische gegevens opgeslagen. Biometrische gegevens zoals vingerafdrukken werden opgeslagen in specifieke gevallen, zoals bij de aanvraag van identiteitsdocumenten en reisdocumenten (zie hierboven). Volgens een bron is er waarschijnlijk een centrale database met vingerafdrukken en pasfoto's, bestemd voor de afgifte van documenten.²⁰³ Deze zou logischerwijs vallen onder de *Civil Registry Authority* (CRA) in Tripoli, dat onderdeel vormt van het ministerie van Binnenlandse Zaken (zie paragraaf 1.6.1). Ook het *National Identity Number System* (NINS), het centrale identificatiesysteem in Libië, fungeert als een centrale database met burgerlijke standgegevens ten behoeve van onder meer het verstrekken van identificatiedocumenten, het registreren van kiesgerechtigden en het betalen van salarissen (zie paragraaf 1.6.4).

1.6.4 *National Identity Number System*

Libische staatsburgers dienen geregistreerd te staan in het nationale identificatie systeem, het *National Identity Number System* (NINS). Dit systeem werd in 2013

¹⁹⁷ *Libya Herald*, *Libyan embassy in Tunis to again start processing passport applications*, 5 februari 2017; *Libya Herald*, *Algeria bars Libyans with green passports from entering*, 10 september 2016.

¹⁹⁸ *Libya Herald*, *Libyan embassy in Tunis to again start processing passport applications*, 5 februari 2017; Vertrouwelijke bron, Tunis 29 november 2018.

¹⁹⁹ Zie algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p.18 e.v.

²⁰⁰ Vertrouwelijke bron, Tunis, 29 november 2018.

²⁰¹ *Libya Observer*, *Over 800 fake Libyan National IDs discovered in Benghazi*, 28 oktober 2018;

²⁰² *Libya Observer*, *Libya's Civil Registry Authority says CBL's national ID fraud claims illogic*, 24 februari 2019; News 218, *Investigation launched into Central Bank's claims of fake national IDs*, 26 februari 2019; News 218, *Central Bank of Libya to cash out \$500 family dollar grant Sunday*, 27 februari 2019.

²⁰³ Vertrouwelijke bron, Tunis, 29 november 2018.

gestart maar ondervond vanaf het begin problemen met betrekking tot de twijfelachtige betrouwbaarheid van de gegevens van de (lokale afdelingen van) de CRA waaruit het is opgebouwd. Het NINS is het centrale registratiesysteem waaruit gegevens worden onttrokken voor onder meer het verstrekken van identificatiedocumenten, het registreren van kiesgerechtigden en het betalen van salarissen. Ook in de huidige periode had de *Libyan National Identification Number Authority* (LNINA), die is belast met het beheer van het NINS, te maken met legitimiteitsproblemen met betrekking tot het systeem. Zo was er grote zorg over dubbele en oneigenlijke registraties in het systeem en fraude met betrekking tot de betaling van toelages en salarissen aan Libiërs door de Centrale Bank, gebaseerd op de NINS-registratie. Zo verklaarde de Centrale Bank in Tripoli in januari 2018 dat er aan bijna zeven miljoen Libiërs een toelage was uitgekeerd, hetgeen 93% van de geregistreerden in het NINS zou vertegenwoordigen. Dit zou betekenen dat in totaal bijna 7,5 miljoen Libiërs geregistreerd zouden staan in het NINS. De totale bevolking van Libië bedroeg volgens algemeen geaccepteerde schattingen van eind 2017 ongeveer 6,5 miljoen personen. Van de totale bevolking heeft een deel, bijvoorbeeld minderheden zoals Tubu, Tuareq en veel Tawerghans, geen registratie in het NINS. De centrale kiescommissie, de HNEC, uitte haar bezorgdheid over de registratie van kiesgerechtigden, welke eveneens via het NINS verloopt, met het oog op de eerstvolgende verkiezingen. De LNINA verklaarde in januari 2018 op de aantijgingen dat er gefraudeerd zou zijn met het systeem dat de registraties zorgvuldig waren gecontroleerd en dat het systeem in betrouwbare handen was.²⁰⁴

²⁰⁴ The Arab Weekly, *Fears of election fraud loom after disclosures of ID numbers*, 28 januari 2018; Libya Herald, *National ID number authority denies that the system has been manipulated*, 25 januari 2018; zie ook algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p.19,20.

2 Mensenrechten

2.1 Juridische context

2.1.1 Verdragen

Volgens de website van het United Nations Office of the *High Commissioner for Human Rights* (OHCHR) heeft Libië de volgende VN-verdragen geratificeerd op het gebied van de mensenrechten:

- Het Internationale Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie (CERD), 3 juli 1968;
- Het Internationale Verdrag inzake burger- en politieke rechten (ICCPR), 15 mei 1970;
- Het Internationale Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (ICESCR), 15 mei 1970;
- Het Verdrag inzake de uitbanning van discriminatie tegen vrouwen (CEDAW), 16 mei 1989;
- Het Verdrag tegen marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling en straffen (CAT), 16 mei 1989;
- Het Verdrag ter voorkoming en bestraffing van genocide (CPPCG), 16 mei 1989;
- Het Verdrag inzake de rechten van het kind (CRC), 15 april 1993;
- Het Internationaal Verdrag inzake de bescherming van de rechten van alle migranten en hun familieleden (CMW), 18 juni 2004;
- Het Optioneel Protocol bij het Verdrag inzake de rechten van het kind betreffende de betrokkenheid van kinderen bij een gewapend conflict (OPCRC-AC), 29 oktober 2004.²⁰⁵

Tevens tekende Libië op regionaal niveau op 19 juli 1986 het Afrikaans Handvest inzake mensenrechten, op 23 september 2000 het Afrikaans Handvest inzake de rechten en het welzijn van het kind, op 23 mei 2004 het Protocol inzake de rechten van vrouwen en op 25 april 1981 het Verdrag van de Afrikaanse Unie (AU) inzake specifieke aspecten van de vluchtelingenproblematiek in Afrika.²⁰⁶

Libië is noch partij bij het VN-vluchtelingenverdrag van 1951 noch bij het Statuut van Rome van het Internationaal Strafhof in Den Haag.²⁰⁷ Libië heeft het Verdrag inzake de rechten van gehandicapten (CRPD) weliswaar getekend op 1 mei 2008, maar niet geratificeerd.²⁰⁸

2.1.2 Grondwet en Constitution Drafting Assembly

Gedurende de verslagperiode bleef de op 3 augustus 2011 door de *National Transitional Council*²⁰⁹ aangenomen interim-grondwet, de *Constitutional Declaration* (CD), in werking als *de facto* grondwet.²¹⁰ Deze grondwet werd in 2014 geamendeerd na de door het HoR gewonnen verkiezingen. Deze gewijzigde CD

²⁰⁵ Zie <http://indicators.ohchr.org/>.

²⁰⁶ Zie <http://www.achpr.org/states/libya/ratifications/>.

²⁰⁷ Zie https://www.icc-cpi.int/en_menus/asp/states%20parties/Pages/the%20states%20parties%20to%20the%20rome%20statute.aspx.

²⁰⁸ Zie <http://indicators.ohchr.org/>.

²⁰⁹ De NTC vormde in 2011 en 2012 de Libische interim-regering na de revolutie van 2011.

²¹⁰ Zie hiervoor algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, paragraaf 2.1.3, pagina 14 e.v. en algemeen ambtsbericht Libië van december 2014, deelrapport *Judiciary and security sector*, p.10.

bevatte het mandaat waarbinnen het HoR diende te opereren. Dit mandaat hield onder meer in dat het HoR een nieuwe grondwet moest voorbereiden via een daartoe ingestelde commissie, de *Constitution Drafting Assembly* (CDA).²¹¹ Nadat een nieuwe grondwet is goedgekeurd, kunnen op basis hiervan verkiezingen worden georganiseerd voor een nieuwe door de Libiërs gekozen regering. Hiermee zou de transitie-fase, waarin het land verkeert sinds de revolutie in 2011, worden beëindigd. Op 29 juli 2017 werd door de CDA de tot dan laatste conceptgrondwet aangenomen. Dit concept moet eerst via een referendum door het Libische volk worden goedgekeurd, alvorens er verkiezingen kunnen worden uitgeschreven.²¹²

Voor een te houden referendum ter goedkeuring van de grondwet is een referendumwet benodigd. Op 29 november 2018 overhandigde het HoR de goedgekeurde nieuwe referendumwet aan de nationale kiescommissie (*High National Election Commission*, HNEC). Binnen het HoR was echter geen unanieme goedkeuring voor de wet. Sommige leden van het HoR, alsmede commentatoren buiten het HoR, twijfelden aan de houdbaarheid van de wet wanneer deze door rechters zou worden getoetst. Een aantal politieke commentatoren stelde zelfs dat het HoR de wet in deze staat opzettelijk zou hebben goedgekeurd, omdat de kans dat deze door een rechter ongeldig zou worden verklaard groot zou zijn. Hiermee zou het grondwetsherzieningsproces en daarmee nieuwe verkiezingen op de lange baan worden geschoven, waardoor het HoR nog geen plaats zou hoeven maken voor een nieuw parlement. UNSMIL had bij monde van gezant Salamé het HoR (als ook de *High State Council*) eerder al beticht van het vertragen van het proces richting nieuwe verkiezingen in een briefing op 9 november 2018 aan de VN Veiligheidsraad.²¹³

2.1.3

Overige nationale wetgeving

In Libië werd gedurende de verslagperiode voor zover bekend geen nieuwe nationale wetgeving aangenomen die van belang is voor elementaire mensenrechten.²¹⁴ De wetten die in dit verband (formeel) in gebruik waren werden alle voor het ontstaan van het conflict aangenomen en in sommige gevallen zelfs in de periode dat Libië een koninkrijk was (1951-1969). Het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering, bijvoorbeeld, traden respectievelijk op 1 januari 1954 en op 28 november 1953 in werking.²¹⁵ De belangrijkste wet op het gebied van familierecht is de Wet inzake de Persoonlijke status van 1984.²¹⁶ Hierin zijn de bepalingen inzake huwelijk en de rechten en plichten met betrekking tot bijvoorbeeld echtscheiding vastgelegd. De wet is gebaseerd op islamitisch recht (*shari'a*).²¹⁷

Het House of Representatives (HoR) in Tobruk maakte soms gebruik van wetgeving die eenzijdig (in eerdere periodes) door die regering werd aangenomen. Zo werd Saif al-Islam al-Qadhafi, de zoon van de voormalige dictator, in juni 2017 vrijgelaten

²¹¹ Zie hiervoor ook het algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, paragraaf 2.1.3, pagina 14 e.v.

²¹² DCAF, Libyan Security Sector Legislation, *2017 proposal of a consolidated draft constitution*, 29 juli 2017.

²¹³ Libya Herald, *HoR hands constitution referendum law to HNEC*, 29 november 2018; UNSMIL, *Remarks of SRSG Ghassan Salamé to the United Nations Security Council on the situation in Libya*, 9 november 2018.

²¹⁴ Bronnen bevestigden dat er voor zover bekend geen wetgeving is ingevoerd in Libië binnen de verslagperiode.

²¹⁵ DCAF, Libyan Security Sector Legislation, *Penal code* en *The code of criminal procedure*, geraadpleegd op 11 januari 2018.

²¹⁶ Wet nummer 10 van 1984, geamendeerd via wet 14 uit 2015. De toenmalige islamistische interimregering, het *General National Congress*, schrapte via deze amendering het recht van vrouwen om getuige te zijn bij het opstellen van het huwelijkscontract.

²¹⁷ Carlisle, Jessica, *Muslim divorce in the Middle East: Contesting gender in the contemporary courts*, p.27, 28 juni 2018; The Legal Agenda, *Women's rights in Libya: Preserving past gains, fearing for the future*, 18 december 2015.

uit detentie door het *Abu Bakr al-Siddiq* bataljon in Zintan, op basis van een in 2015 door het HoR aangenomen amnestiewet.²¹⁸

Nationaliteitswet

Hieronder zullen enkele aspecten van de Libische nationaliteitswetgeving worden toegelicht.

De huidige Libische nationaliteitswet werd op 28 januari 2010 aangenomen. De wet dateert dus van voor het uitbreken van het gewapende conflict in 2011, waarbij Muammar Qadhafi ten val werd gebracht. De wet is sindsdien niet gewijzigd.²¹⁹ Volgens deze wet zijn de onderstaande bepalingen van kracht ten aanzien van de Libische nationaliteit. Hierbij zij opgemerkt dat onbekend is in hoeverre deze bepalingen in de praktijk konden worden gehandhaafd, gezien de staatsrechtelijke onduidelijkheid die momenteel geldt ten aanzien van Libië.

Een persoon verkrijgt van rechtswege de Libische nationaliteit indien:²²⁰

- de persoon voor 1951²²¹ in Libië geboren is;
- de persoon niet in Libië geboren is, maar een ouder heeft die in Libië geboren is en die voor 1951 in Libië woonde;
- de persoon voor oktober 1951 meer dan tien jaar in Libië gewoond heeft, maar daar niet geboren is;
- de persoon (na 1951) in Libië geboren is, en van wie de vader ten tijde van de geboorte de Libische nationaliteit had;
- de persoon (na 1951) buiten Libië is geboren, en van wie de vader ten tijde van de geboorte de Libische nationaliteit had, en van wie de geboorte binnen een jaar is geregistreerd bij de bevoegde Libische autoriteiten. In dit laatste geval moet deze persoon op het moment dat hij meerderjarig wordt kiezen of hij de Libische nationaliteit wil behouden, of dat hij een buitenlandse nationaliteit aanneemt.

De Libische nationaliteit kan daarnaast ook worden verkregen door naturalisatie of registratie. Een persoon kan kiezen voor de Libische nationaliteit in het geval hij van Libische afkomst is, voor 7 oktober 1949 is geboren en op die datum geen inwoner van Libië was. Hierbij geldt dat hij of zelf in Libië is geboren, of dat zijn vader of zijn grootvader (van de kant van de vader) in Libië is geboren.²²²

Krachtens artikel 9 van de Libische nationaliteitswet kan aan personen op verzoek de Libische nationaliteit worden verleend indien:²²³

- hij volledige handelingsbekwaam is;
- hij legaal het land is binnengekomen met geldige documenten die zijn afgegeven door de bevoegde autoriteiten in het herkomstland;

²¹⁸ Amnesty International, *Libya: Saif al-Islam al-Gaddafi must be arrested and surrendered to The Hague*, 13 juni 2017; International Criminal Court (ICC), *Situation in Libya in the case of the Prosecutor vs. Saif al-Islam Gaddafi*, 28 september 2018.

²¹⁹ Een Nederlandstalige versie van de Libische nationaliteitswet is te vinden op de website van VIND Burgerzaken: [https://portal.vindburgerzaken.nl/doc/266989/libie/#Waar kunnen de documenten worden opgevraagd](https://portal.vindburgerzaken.nl/doc/266989/libie/#Waar%20kunnen%20de%20documenten%20worden%20opgevraagd).

²²⁰ Nationaliteitswet van Libië (2010) artikel 2 en 3, geraadpleegd via VIND Burgerzaken ([https://portal.vindburgerzaken.nl/doc/266989/#Verkrijging van nationaliteit van rechtswege](https://portal.vindburgerzaken.nl/doc/266989/#Verkrijging%20van%20nationaliteit%20van%20rechtswege)), 16 november 2018.

²²¹ De datum waarop de Libische grondwet in werking trad, nog voor de onafhankelijkheidsverklaring van Libië op 21 december 1951.

²²² Nationaliteitswet van Libië (2010), artikel 4, geraadpleegd via VIND Burgerzaken, 16 november 2018.

²²³ Nationaliteitswet van Libië (2010), artikel 9, geraadpleegd via VIND Burgerzaken, 16 november 2018.

- hij tien jaar ononderbroken verblijf heeft gehad in Libië voorafgaande aan de aanvraag en daarbij een rechtmatige bron van inkomsten had;
- hij van goede zeden en onbesproken gedrag is en zich nooit schuldig heeft gemaakt aan het plegen van een misdrijf of handelingen tegen de eerbaarheid en veiligheid van Libië;
- hij vrij is van besmettelijke ziektes en ten tijde van het indienen van de aanvraag niet ouder is dan vijftig jaar.

Dit artikel (9) geldt niet voor:²²⁴

- personen die over bijzondere expertise of kwalificaties beschikken die benodigd zijn in Libië;
- vrouwen die met Libische staatsburgers zijn gehuwd, mits het huwelijk niet minder dan twee jaar voor de indiening van de aanvraag is gesloten;
- weduwen van of vrouwen die zijn gescheiden van Libische staatsburgers;
- kinderen die niet zijn ingeschreven in hun vaders bewijs van nationaliteit en de meerderjarige leeftijd bereiken;
- personen die grote verdiensten voor Libië hebben verricht.

Palestijnen kunnen niet naturaliseren tot Libiër, met uitzondering van Palestijnse vrouwen die zijn gehuwd met Libische staatsburgers.²²⁵

Een persoon kan de Libische nationaliteit van rechtswege verliezen doordat hij vrijwillig een andere nationaliteit aanneemt zonder toestemming van de Libische autoriteiten. Daarnaast kan iemand volgens de wet de Libische nationaliteit worden ontnomen als hij politiek asiel verkrijgt in een ander land, afstand doet van de islam, niet terugkeert naar Libië na beëindiging van studie of werk in het buitenland, zijn nationaliteit heeft verkregen door het verstrekken van onjuiste informatie of de Libische belangen schaadt.²²⁶

Artikel 8 van de nationaliteitswet dicteert dat een Libische migrant die door naturalisatie het staatsburgerschap van het land van migratie heeft verkregen, de Libische nationaliteit kan *herkrijgen* door bij de Libische instanties de documentatie te overleggen die de Libische afkomst van de betrokkene bevestigen. Dit suggereert dat een Libiër die in het buitenland een naturalisatieverzoek indient (met instemming van de Libische autoriteiten), aldaar afstand doet (of kan doen) van zijn Libische nationaliteit. In de wet staat echter geen specifieke bepaling over de mogelijkheden tot het afstand doen van de Libische nationaliteit in het buitenland.²²⁷

De wet kent geen specifieke bepalingen aangaande dubbele of meervoudige nationaliteit. De nationaliteitswet biedt de mogelijkheid tot het verkrijgen van een andere nationaliteit naast de Libische, op basis van een goedkeuring van de Libische autoriteiten.²²⁸ Dubbele of meervoudige nationaliteit komt in de praktijk voor in Libië. Wel worden in sommige gevallen restricties verbonden aan de uitoefening van bepaalde (hoge) functies voor personen die naast de Libische nationaliteit over een

²²⁴ Nationaliteitswet van Libië (2010), artikel 10, geraadpleegd via VIND Burgerzaken, 16 november 2018.

²²⁵ Nationaliteitswet van Libië (2010), artikel 9, geraadpleegd via VIND Burgerzaken, 16 november 2018.

²²⁶ VIND Burgerzaken, *Libië, verlies van nationaliteit*, [https://portal.vindburgerzaken.nl/doc/266989/#Verlies van nationaliteit](https://portal.vindburgerzaken.nl/doc/266989/#Verlies%20van%20nationaliteit), geraadpleegd op 16 november 2018; Nationaliteitswet van Libië (2010) artikel 1, 5, 12 en 13, via VIND Burgerzaken, geraadpleegd op 16 november 2018.

²²⁷ Nationaliteitswet van Libië (2010), artikel 8, geraadpleegd via VIND Burgerzaken, 11 januari 2019; zie ook ambtsbericht Libië van december 2014, deelrapport *Nationality, registration and documents*, p.6.

²²⁸ Nationaliteitswet van Libië (2010), artikel 5, geraadpleegd via VIND Burgerzaken, 14 januari 2019; zie ook ambtsbericht Libië van december 2014, deelrapport *Nationality, registration and documents*, p.7.

andere nationaliteit beschikken. Zo deed de *General Law Administration* (GLA) van de Libische Hoge Raad in 2015 een uitspraak²²⁹ waardoor het voor houders van andere nationaliteiten naast de Libische verboden werd om in dienst te treden bij het ministerie van Buitenlandse Zaken.²³⁰

In met name het zuidelijke deel van Libië, maar ook daarbuiten, kwam het voor zover bekend voor dat kinderen die zijn geboren in Libië uit een niet-Libische vader de toegang tot het staatsburgerschap werd onthouden. Ook kinderen die buiten een huwelijksverband werden geboren en (dientengevolge) niet werden erkend bleven verstoken van de Libische nationaliteit. Dit kwam voor zover bekend echter niet veel voor.²³¹

2.2 Toezicht en rechtsbescherming

2.2.1 Algemeen

De gewelddadige en politiek instabiele situatie in Libië zorgde in de verslagperiode voor een nagenoeg volledige afwezigheid van nationaal of lokaal toezicht op de naleving van de mensenrechten. Feitelijke machthebbers in Libië zoals lokale milities hebben niet alleen geen toezicht gehouden op de naleving van mensenrechten, maar in veel gevallen zelf bijgedragen aan een verslechtering van de mensenrechtensituatie door ontvoeringen, geweldpleging en het illegaal gevangennemen van (vermeende) tegenstanders. Gedurende gevechten die door heel Libië plaatsvonden²³² tussen milities onderling en tussen milities en andere (plaatselijke) machthebbers werd gebruik gemaakt van zware wapens zoals bijvoorbeeld mortiergranaten, grad raketten, artillerievuur en mijnen, ook in bewoonde gebieden, waardoor honderden burgers willekeurig slachtoffer werden van het geweld doordat zij klem kwamen te zitten tussen de strijdende partijen die elkaar met gevaar voor de veiligheid van de burgers bestreden.²³³

2.2.2 Aangiftes en de rol van politie

De in de vorige verslagperiode beschreven situatie waarbij kleinere civiele zaken wel met enige kans op succes bij de politie konden worden aangegeven, maar zwaardere vooral criminele zaken niet, bleef voor zover bekend in de onderhavige periode ongewijzigd. Aangiftes bij de politie van criminele zaken dienden vooral als bewijs voor toekomstige onderzoeken door bijvoorbeeld een verantwoordings- of verzoeningscommissie. Hierbij moet ook in ogenschouw worden genomen dat de Libische bevolking weinig vertrouwen heeft in en soms angst heeft voor de politie, veroorzaakt door de repressieve en vaak gewelddadige wijze waarop de politie

²²⁹ Deze wet is gebaseerd op artikel 1 en 5 van de Nationaliteitswet waar vermeld staat dat personen hun Libische nationaliteit verliezen indien zij een vreemde nationaliteit aannemen zonder toestemming van de Libische autoriteiten.

²³⁰ Libya Observer, *Libyans with dual citizenship banned from working in Foreign Ministry*, 15 september 2015; Defender Center for Human Rights, *Dual Citizens in Libya: A New Tool of Political Isolation?*, 23 april 2018.

²³¹ Institute for War & Peace Reporting, *The post-revolution pioneers. Emerging opportunities and implications for Libyan women and civil society*, 2018, p.20; Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018.

²³² De VN noemt in een rapport van 21 februari 2018 specifiek de plaatsen Zawiyah, Tripoli, Sabratha, Derna en Benghazi als voorbeelden waar de gevechten plaatsvonden en waar de genoemde zware wapens werden gebruikt.

²³³ United Nations Human Rights Council, *Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the situation of human rights in Libya, including on the effectiveness of technical assistance and capacity-building measures received by the Government of Libya*, 13 januari 2017; United Nations Human Rights Council, *Situation of human rights in Libya, and the effectiveness of technical assistance and capacity-building measures received by the Government of Libya*, 21 februari 2018; Associated Press, *Libya's latest militia-on-militia fighting leaves 10 dead*, 23 september 2018; Aljazeera, *Libya: ICRC warns of 'desperate' situation as fighting continues*, 21 september 2018.

opereerde in de Qadhafi-tijd.²³⁴ Daarnaast bestond de reguliere politiemacht, met name in Tripoli, naast een aantal getrainde politiemensen voor het grootste deel uit leden van milities die vooral de belangen van hun militie behartigden. Deze militieleden waren ongetraind en hadden doorgaans geen kennis van of oog voor een fatsoenlijke rechtsgang. Burgers waren hierdoor zeer terughoudend met het melden van zaken bij de politie, uit angst voor willekeurig geweld of onheuse bejegening door deze milities.²³⁵ Volgens een bron was er tot 2017 nauwelijks sprake van enige officiële politieactiviteit.²³⁶ Burgers zochten hun bescherming vooral bij lokale structuren zoals stam- en buurtmilities of raden van oudsten.²³⁷

Op 13 december 2018 heropende GNA-premier Al-Serraj een drietal politietrainingscentra in Tripoli om de politiemacht in Libië te versterken en politiepersoneel in opleiding bewust te maken van mensenrechtenkwesies en de positie van kwetsbare groepen. De heropening van de drie centra, met een capaciteit van meer dan 1.800 rekruten, moet bijdragen aan het terugdringen van de macht van milities en het groeien van het vertrouwen onder de bevolking in de reguliere politiemacht en de *judicial police*.²³⁸

Het niveau en de capaciteit van politiestations varieerde evenals in vorige periodes sterk. Aangiftes werden vaak wel in behandeling genomen, maar vooral politiek gevoelige zaken en zwaardere misdrijven werden niet tot nauwelijks onderzocht. In veel gevallen stopte de procedure bij het in behandeling nemen van de klacht door de politie.²³⁹ In het algemeen kon niet worden vastgesteld of personen die een klacht indienden hiervan een schriftelijke bevestiging kregen. Volgens een bron verschilde dit per locatie en per geval. Politiemensen waren doorgaans niet of nauwelijks getraind in het volgen van officiële procedures voor het in behandeling nemen van klachten.²⁴⁰

Door de sterke aanwezigheid van milities in nagenoeg alle veiligheidsstructuren, had het in de verslagperiode weinig zin om bescherming te zoeken bij hogere instanties in het geval een klacht bij de politie geen resultaat opleverde. De openbare aanklaging lag in heel het land nagenoeg stil, met name met betrekking tot zaken die gevoelig lagen voor feitelijke heersers. De openbare aanklagers en de rechters van de in Libië functionerende rechtbanken vreesden veelal voor represailles van de zijde van gewapende groepen indien zij (politiek) gevoelige zaken onderzochten of recht spraken in het nadeel van deze groepen. Hierdoor werden nauwelijks criminele zaken onderzocht. Het centrale gezag was in de verslagperiode dusdanig krachteloos dat burgers nauwelijks mogelijkheden hadden bescherming te krijgen van staatsinstellingen. De officiële instanties, rechtbanken en ministeries stonden gedurende de hele periode onder zware invloed van milities en veel militieleden maakten (formeel of informeel) onderdeel uit van de staatsveiligheidsstructuren.²⁴¹

In Libië waren in de verslagperiode ngo's actief die burgers konden ondersteunen bij juridische procedures, het indienen van klachten bij de politie of het voeren van

²³⁴ Zie algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p.40.

²³⁵ Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018.

²³⁶ Volgens de bron openden vanaf 2017 meer politiestations hun deuren, evenals rechtbanken. Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018.

²³⁷ Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018.

²³⁸ Libya Herald, *18,00 police to be trained in rehabilitated centres*, 13 december 2018; UNDP Libya, *Over 18,00 police and judicial police officers to be trained in newly rehabilitated centres in Tripoli*, 13 december 2018.

²³⁹ Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018.

²⁴⁰ Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018; UNDP Libya, *Over 18,00 police and judicial police officers to be trained in newly rehabilitated centres in Tripoli*, 13 december 2018.

²⁴¹ Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018.

processen bij rechtbanken. Zij opereerden onder zware omstandigheden en liepen risico te maken te krijgen met intimidatie, geweld, bedreiging en ontvoering indien zij zaken behartigden die feitelijke heersers zoals milities als bedreigend ervoeren. Juridische hulpverleners opereerden doorgaans zo onopvallend mogelijk en maakten zich tijdens het behartigen van zaken zo min mogelijk bekend als medewerker van een hulporganisatie of als advocaat. Hiermee probeerden zij het risico om in de negatieve belangstelling van gewapende groepen en plaatselijke autoriteiten te komen zo klein mogelijk te houden.²⁴² Volgens een Libische hulporganisatie kwam het voor dat mensenrechtenadvocaten in de rechtbanken werden bedreigd door plaatselijke autoriteiten terwijl zij een gevoelige zaak behandelden, zoals bijvoorbeeld een moordzaak. Ook werden volgens deze organisatie juridische hulpverleners zoals mensenrechtenadvocaten soms door de bevolking zelf gewantrouwd vanwege vermeende banden met de overheid.²⁴³

Internationale organisaties zoals de Mensenrechtenraad en de Mensenrechtencommissaris (OHCHR) van de Verenigde Naties en UNSMIL hebben in de regel de mogelijkheid om druk uit te oefenen op de officiële instanties en gerechtelijke apparaten in Libië om schendingen aan de kaak te stellen.²⁴⁴ Libische hulporganisaties kunnen assisteren in het aandragen van zaken bij de Mensenrechtenraad of het Internationaal Strafhof in Den Haag.²⁴⁵ Dit lag in de verslagperiode echter zeer gevoelig en was omgeven met grote risico's op intimidaties, geweld, bedreigingen en ontvoeringen van de betrokkenen en hun families door de aangeklaagde militie, gewapende groep of andere feitelijke heerser in een gebied.²⁴⁶

2.2.3

National Council for Civil Liberties and Human Rights (NCCLHR)

De NCCLHR werd in 2011 door de toenmalige interim-regering (de *National Transitional Council*, NTC) geïnstitutionaliseerd als de officiële nationale mensenrechtenraad in Libië.²⁴⁷ In 2013 ondertekende de raad een *Memorandum of Understanding* (MoU) met de *Danish Institute for Human Rights* (DIHR) om de organisatie te helpen adequaat de brugfunctie te vervullen tussen overheid en het maatschappelijk middenveld op het gebied van de eerbiediging van de mensenrechten in Libië.²⁴⁸

Gedurende de vorige verslagperiode stond de organisatie regelmatig op non-actief en moest het haar deuren vaak sluiten vanwege het aanhoudende geweld, vooral in Tripoli waar de NCCLHR was gevestigd. In augustus 2015 meldde de *Libya Herald* dat de NCCLHR niet (meer) als onafhankelijk maar als vallend onder de toenmalige interim-regering (het *General National Congress*, GNC) moest worden beschouwd. In die tijd was er sprake van ontvoeringen en bedreigingen van leden van de NCCLHR door (leden van) gewapende groepen.²⁴⁹

In de huidige verslagperiode zijn geen verdere ontwikkelingen met betrekking tot de NCCLHR bekend geworden. Het is onduidelijk wat de huidige status van de

²⁴² Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018; Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018.

²⁴³ Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018.

²⁴⁴ United Nations Human Rights Council, *Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the situation of human rights in Libya, including on the effectiveness of technical assistance and capacity-building measures received by the Government of Libya*, 13 januari 2017.

²⁴⁵ International Commission of Jurists, *Libya: ICJ engages judges and prosecutors on fair trial guarantees and lawyers on international justice procedures*, 31 oktober 2018.

²⁴⁶ Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018.

²⁴⁷ Zie hiervoor ook *Algemeen ambtsbericht Libië* van mei 2016, paragraaf 4.2.2, p.39.

²⁴⁸ DIHR, *The Danish Institute for Human Rights in Libya*, 2015, geraadpleegd op 3 oktober 2018.

²⁴⁹ Zie hiervoor het *Algemeen Ambtsbericht Libië* van mei 2016, paragraaf 4.2.2, p.39/40.

organisatie is. Voor zover bekend heeft de raad deze periode geen actieve rol gespeeld in het aan de kaak stellen van mensenrechtenschendingen in Libië. Volgens een aantal Libische bronnen bestaat de organisatie nog steeds en houdt zij zich vooral bezig met het verzamelen van informatie over en het documenteren van mensenrechtenschendingen.²⁵⁰

2.2.4 *Office of Human Rights Affairs*

Op 8 november 2018 kondigde het ministerie van Binnenlandse Zaken in Tripoli (GNA) de oprichting aan van een overheidsorgaan dat de naleving van de mensenrechten en het aan de kaak stellen van de schendingen daarvan zal gaan monitoren. Dit zogenoemde *Office of Human Rights Affairs* zal volgens het bericht onderzoeken uitvoeren naar mensenrechtenschendingen, begaan door medewerkers van (de departementen van) het ministerie en andere (overheids)organisaties²⁵¹, door heel Libië.²⁵² Ook zullen meldingen door lokale en internationale organisaties van schendingen worden opgevolgd. Het orgaan zal direct verantwoording afleggen aan de minister van Binnenlandse Zaken.²⁵³

2.3 **Nalevingen en schendingen**

2.3.1 *Vrijheid van meningsuiting Internet*

De Amerikaanse ngo *Freedom House* kwalificeerde het internetgebruik in Libië in mei 2018 als gedeeltelijk vrij. De chaos in Libië, het gebrek aan centraal gezag en het ontbreken van goed functionerende overheidsinstanties zorgden er in de verslagperiode voor dat de elektriciteits- en telecommunicatiesystemen in het land instabiel waren. Dit werd voornamelijk veroorzaakt door schade die werd toegebracht aan installaties en apparatuur gedurende gewelddadige barstingen, een vaak te groot beroep op een wankel ICT-infrastructuur en sabotage en diefstal van apparatuur.²⁵⁴

Aan het begin van 2018 werd *The Libyan Post Telecommunications and Information Technology Company* (LPTIC) herenigd tot één organisatie onder de Presidency Council van de GNA, nadat het gedurende het in 2014 begonnen conflict opgedeeld was geraakt tussen het GNC in Tripoli en het HoR in Tobruk. Door de opdeling was de LPTIC genoodzaakt een hoofdkantoor in Tripoli (onder invloed van het GNC) en een hoofdkantoor op Malta (onder invloed van het HoR) te onderhouden.²⁵⁵

In Libië bestaan geen private internetproviders. Er is een aantal centraal geleide providers waaronder de twee grootste *Al-Madar* en *Libyana* (beide onderdeel van LPTIC).²⁵⁶ De Special Deterrence Force heeft officieel toestemming om het internet namens de overheid (de GNA) te monitoren. Het is onduidelijk hoe en in hoeverre dit machtsmiddel door de milizie wordt gebruikt dan wel misbruikt.²⁵⁷

²⁵⁰ Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018; Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018.

²⁵¹ Uit de berichtgeving blijkt niet duidelijk welke andere instanties dit betreft en of dit ook non-statelijke actoren kunnen zijn.

²⁵² Veel commandanten en medewerkers van het ministerie van Binnenlandse Zaken hadden nauwe banden met of werden aangestuurd door milities. Vertrouwelijke bron, Den Haag 8 november 2018.

²⁵³ Libya Observer, *Ministry of Interior announces establishment of Human Rights Affairs Office*, 8 november 2018; Libya Observer, *Interior Ministry: Office of Human Rights Affairs will protect citizens*, 19 november 2018.

²⁵⁴ Freedom House, *Freedom on the net 2018*, geraadpleegd op 12 november 2018.

²⁵⁵ Freedom House, *Freedom on the net 2018*, geraadpleegd op 12 november 2018; Libya Herald, *LPTIC HQ security transferred from militias to regular forces*, 28 oktober 2018.

²⁵⁶ Internews, UNHCR & Mercy Corps, *Libya information ecosystem assessment*, november 2017.

²⁵⁷ Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018.

Libiërs maakten in de verslagperiode minimaal gebruik van specifieke internetcafés. Het internetgebruik werd hoofdzakelijk gebruikt via mobiele telefoons. Wel was het gebruikelijk dat cafés, restaurants en andere uitgaansgelegenheden gratis wifi-verbindingen aanboden aan hun klanten. Volgens een bron zouden internetcafés in afgelegen streken soms nog wel worden gebruikt omdat daar in het algemeen de verbinding voor privégebruikers slechter is dan in de steden.²⁵⁸ Volgens bronnen gebruikten de uitgaansgelegenheden geen internetfilters en werden deze ook niet door de overheid verplicht gesteld. De toegevoegde waarde zou minimaal zijn aangezien de lijnen van de staat zijn. Voor zover bekend waren ook privé-internetgebruikers niet verplicht om filters te plaatsen.²⁵⁹

De feitelijke autoriteiten zoals milities probeerden in de verslagperiode het internetgebruik en het gebruik van sociale media in het bijzonder in de gaten te houden. Naar verluidt riepen diverse milities aparte afdelingen in het leven binnen hun organisatie die werden belast met de taak om sociale media in de gaten te houden. De sociale media die veelal door Libiërs werden gebruikt zijn Facebook, WhatsApp en *Viber*. De monitoring van het internet werd bemoeilijkt doordat veel internetgebruikers gebruik maakten van de versleuteling van gegevens via 4G-netwerken. Ook gebruikten Libiërs die het zich konden veroorloven en organisaties of (gewapende) groepen *virtual private networks* (VPN) om blokkades te omzeilen. Desondanks kwam het in de verslagperiode veel voor dat personen door milities werden gearresteerd of ontvoerd vanwege uitingen op sociale media. Personen die veel volgers hadden, politieke of kritische berichten plaatsten of berichten plaatsten die waren gekant tegen de ideologie van salafistische brigades liepen het grootste risico op ontvoering, detentie en tegen hen gericht geweld. Het kwam naar verluidt ook voor dat er gevechten tussen milities ontstonden vanwege uitingen van milities die gekant waren tegen oppositionele gewapende groepen. Voor zover bekend monitorde de centrale overheid het internet niet of nauwelijks vanwege capaciteitsgebrek en omdat dit geen prioriteit had voor de GNA.²⁶⁰

Voor zover bekend waren er in de verslagperiode geen specifieke wetten en regels van kracht die het plaatsen van informatie op een weblog of website strafbaar stelden. Er is een aantal (soms oude) wettelijke bepalingen in werking die het plaatsen van specifieke informatie in de media in algemene zin strafbaar stelt. Het gaat hierbij om bijvoorbeeld informatie die gekant is tegen de ideologie van de revolutie van 2011. Zo stelt een amendement uit 2014²⁶¹ van het Wetboek van Strafrecht elke uiting die erop uit is om de revolutie te compromitteren of die beledigend is ten opzichte van de uitvoerende, wetgevende of rechterlijke macht strafbaar met een maximale gevangenisstraf van vijftien jaar. De *Publications Law* van 1972 en wet nummer 15 van 2012 verbieden elke vorm van mediadiscussie over de verklaringen van de *National Council of Islamic Jurisprudence (Dar al-Ifta)*²⁶². Deze en andere (oude) wetten en decreten konden door machthebbers lukraak worden aangewend om personen zoals bijvoorbeeld journalisten te arresteren en te detineren.²⁶³ In hoeverre deze wetgeving in de praktijk werd gebruikt door de facto heersers is onduidelijk. Milities en andere feitelijke

²⁵⁸ Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018.

²⁵⁹ Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018.

²⁶⁰ Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018.

²⁶¹ Wet nummer 5 uit 2014.

²⁶² De National Council of Islamic Jurisprudence is een onafhankelijk islamitisch instituut dat juridische adviezen (*fatwa's*) uitbrengt inzake islamitische kwesties en daarnaast fungeert als een centrum voor islamitisch (shari'a) onderzoek. Het hoofd van de raad is de grootmoefti van Libië, Sadiq al-Ghariani.

²⁶³ Internews, UNHCR & Mercy Corps, *Libya information ecosystem assessment*, november 2017.

autoriteiten konden personen arresteren en detineren zonder enige aanklacht of vorm van wettelijke onderbouwing gezien de nagenoeg totale afwezigheid van een fatsoenlijke rechtsgang in veel delen van het land.²⁶⁴

Volgens bronnen kwam het voor dat de mobiele telefoons van personen die bij controleposten van gewapende groepen en de facto autoriteiten in een gebied staande werden gehouden, werden gecontroleerd. Hierbij kwam het naar verluidt voor dat wachtwoorden van de telefoons en van sociale media accounts moesten worden prijsgegeven.²⁶⁵ Ook de geheime diensten (*mukhabarat*) van de verschillende overheden (bijvoorbeeld van de GNA en van het HoR / LNA) namen bij controlepunten de mobiele telefoons in van personen om ze onder meer te controleren op sociale media-activiteiten. De controles vonden vaak lukraak plaats waarbij gewapende groepen en autoriteiten er op uit waren om gegevens te verzamelen die aanleiding gaven tot arrestaties, zoals informatie over rivaliserende groepen of gegevens of beeldmateriaal die door salafistische groepen als onislamitisch werden bechouwd. Het is onbekend of en in hoeverre mensen werden bevraagd naar of gecontroleerd op wachtwoorden van hun sociale media accounts bij legale binnenkomst in of uitreis uit Libië. Volgens een bron reisden veel personen die in buurlanden als Tunesië verbleven naar Libië met een neutrale simkaart in hun telefoon om zo elk risico te vermijden. Dit gold bijvoorbeeld voor medewerkers van mensenrechtenorganisaties.²⁶⁶

Volgens een bron konden in Libië alleen Libische staatsburgers sim-kaarten voor mobiele telefoons verkrijgen en dienden zij deze bij aanschaf bij bijvoorbeeld een telefoonwinkel te laten registreren op naam. Hiertoe werd het tonen van een identiteitskaart gevraagd. De kaarten werden aan de hand van de persoonsgegevens uit het NINS op persoon geregistreerd.²⁶⁷

2.3.2

Vrijheid van vereniging en vergadering

De voorlopige grondwet van Libië (*Constitutional Declaration*, CD) voorziet in het recht van vereniging en vergadering. De CD voorziet niet in het recht op het organiseren van vakbonden.²⁶⁸

Op 6 november 2012 nam de toenmalige Libische interim-regering, het GNC, een wet aan inzake vreedzame bijeenkomsten en demonstraties.²⁶⁹ Deze wet verplicht demonstranten om de overheid 48 uur van tevoren in te lichten over de te houden bijeenkomst en maakt het voor de overheid mogelijk om de demonstratie tot twaalf uur voor aanvang te verbieden. Evenals in voorgaande periodes is echter ook in de huidige verslagperiode deze wet voor zover bekend niet in werking getreden. De wet zou niet voldoen aan de internationaal geldende normen voor vreedzame vereniging en vergadering en het daarmee nauw samenhangende recht van vrije meningsuiting. In de wet zou een aantal bepalingen staan die het de overheid mogelijk zouden maken deze rechten in te perken.²⁷⁰

²⁶⁴ Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018; Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018; UN Panel of Experts on Libya, *Letter dated 5 September 2018 from the Panel of Experts on Libya established pursuant to resolution 1973 (2011) addressed to the President of the Security Council*, 5 september 2018, p. 11 e.v.

²⁶⁵ Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018.

²⁶⁶ Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018.

²⁶⁷ Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018.

²⁶⁸ Zie algemeen ambtsbericht Libië van 2016, deze situatie is ongewijzigd.

²⁶⁹ Wet nummer 65/12.

²⁷⁰ US Department of State, *Libya 2017 country report on human rights practices*, 20 april 2018; zie ook algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p. 42, 43.

Er vonden in de verslagperiode enkele demonstraties plaats, vooral gericht tegen de slechte leefomstandigheden en tegen de trage voortgang van de ontwikkelingen met betrekking tot de grondwet en de eenheidsregering. Dergelijke bijeenkomsten verliepen doorgaans zonder noemenswaardige incidenten.

Zo organiseerden de organisatiecomités *March 30 Movement* en de *Constitution First Movement* op 30 maart 2018 een demonstratie op het *Martyrs Square* in Tripoli gericht tegen de almaar verslechterende leefomstandigheden. Gedurende de demonstratie werd opgeroepen om het proces rondom de formering van een nieuwe en effectief functionerende eenheidsregering te versnellen en de voortdurende onenigheid tussen rivaliserende regeringen te beëindigen. Ook UNSMIL werd door de betogers bekritiseerd vanwege de suggestie dat een referendum zou kunnen worden overgeslagen en er onmiddellijk op verkiezingen zou kunnen worden gekoerst. Op 3 augustus 2018 gingen in verschillende steden in Libië, waaronder Tripoli, mensen opnieuw de straat op om te demonstreren tegen de steeds slechter wordende leefomstandigheden en tegen de slechte staat van de dienstverlening in het land, waaronder de elektriciteitsvoorziening. Ook riepen de deelnemers aan de diverse protesten op tot het houden van verkiezingen en tot het aftreden van regeringsorganen die zonder effect aanblijven tot ver voorbij hun mandaat.²⁷¹

Demonstraties die waren gekant tegen milities en gewapende groepen verliepen doorgaans minder vreedzaam. Zo werden demonstranten op 18 maart 2017 in Tripoli door geweervuur van onbekende gewapende mannen uiteen gejaagd bij een demonstratie tegen de overheersende aanwezigheid van milities in de hoofdstad. Er werden geen gegevens bekend over eventuele slachtoffers.²⁷²

2.3.3

Vrijheid van godsdienst en levensovertuiging

Volgens de Libische interim-grondwet van 2011 (de *Constitutional Declaration*, CD) is de islam de staatsgodsdienst in Libië en vormt de islamitische wetgeving (shari'a) de basis van de Libische nationale wetgeving. Op basis van de CD hebben niet-moslims het recht op vrije geloofsovertuiging en is het verboden te discrimineren op basis van geloofsovertuiging.²⁷³ Het percentage niet-moslims is zeer beperkt in Libië. Naar schatting 97% van de bevolking is (in naam) soennitisch moslim. De resterende drie procent bestaat uit onder meer ibadi-moslims, ahmadi-moslims, christenen, hindoes, baha'i, boeddhisten en Joden. Een deel van de Amazigh-gemeenschap hangt de ibadi-islam aan. Verreweg de meeste christenen in Libië zijn niet-Libische migranten.²⁷⁴

Religieuze minderheden werden gedurende de verslagperiode in de praktijk sterk onderdrukt in het praktiseren van hun geloofsovertuiging, ondanks de wettelijke vrijheid van godsdienstuitoefening. Met name buiten Tripoli was de positie van religieuze minderheden moeilijk. In Tripoli was de situatie voor bijvoorbeeld christenen volgens een bron relatief veilig, hoewel ook in Tripoli de mogelijkheden tot het openlijk uiten van het christelijk geloof aan beperkingen onderhevig was. Zo konden volgens deze bron christenen kerkdiensten houden maar moesten zij zich onthouden van alle uiterlijk vertoon en symboliek van het christelijk geloof, zoals het dragen van kruisjes, het voeren van (kruis)symbolen op kerkgebouwen en het luiden van kerkklokken. Volgens de bron werden in Libië met name buiten Tripoli veel kerken gesloten, afgebroken of geconfisqueerd door plaatselijke autoriteiten en

²⁷¹ Libya Observer, *Libyans hold demonstration in Tripoli calling for constitution referendum, better living conditions*, 31 maart 2018; Asharq al-Awsat, *Demonstrations in Libya demand elections, improved services*, 5 augustus 2018;

²⁷² News24, *Shooting in Libya's Tripoli during anti-militia demo*, 18 maart 2017.

²⁷³ US Department of State, *International religious freedom report 2017*, 29 mei 2018.

²⁷⁴ US Department of State, *International religious freedom report 2017*, 29 mei 2018.

in gebruik genomen voor andere doeleinden, bijvoorbeeld om als moskee te fungeren.²⁷⁵ Er werd geen verdere informatie gevonden over de uitoefening van het christelijk geloof buiten Tripoli. Volgens het *US State Department* liep het toch al geringe aantal christenen in Libië sinds 2014²⁷⁶ verder terug vanwege het geweld.²⁷⁷

Kerken waren verplicht zich te laten registreren bij de centrale religieuze autoriteit, de *Ministry of Religious Endowments and Islamic Affairs* (MEIA), ook wel *General Authority for Awqaf (Religious Endowment) and Islamic Affairs* (GAAIA). Zonder deze registratie mogen kerkgemeenschappen geen bijeenkomsten houden.²⁷⁸ Het is onbekend of en in hoeverre er kerkgemeenschappen zijn die niet geregistreerd staan en welke mogelijke consequenties het niet geregistreerd staan kan hebben.

Er hebben zich in de verslagperiode voor zover kon worden nagegaan geen noemenswaardige veranderingen voorgedaan in de wijze waarop (de facto) autoriteiten aankijken tegen bekering van moslims naar het christendom. Libië kent geen specifieke wetgeving die afvalligheid (*kufer*) van de islam strafbaar stelt, maar het Wetboek van Strafrecht biedt wel de mogelijkheid een gevangenisstraf van maximaal twee jaar op te leggen voor belediging van het opperwezen, de islam of de profeet.²⁷⁹ Er werden voor zover bekend dan ook geen strafvervolgingen ingezet vanwege afvalligheid van de islam en bekering naar het christendom in het bijzonder. Evenals in vorige verslagperiodes bevond bekering van moslims naar het christelijk geloof zich in een taboesfeer en werd afvalligheid van de islam sociaal niet getolereerd. Libiërs die zich bekeerden tot het christendom, tot een andere religie of anderszins afvallig waren van de soennitische islam, dienden dit verborgen te houden en hier niet mee naar buiten te treden. Personen die zich openlijk uitspraken over hun afvalligheid van de islam liepen groot risico op sociale uitsluiting. Hierbij maakte het voor zover kon worden nagegaan niet uit naar welke religie of stroming zij zich bekeerden. De maatschappelijke problemen die zij mogelijk ondervonden werden vooral veroorzaakt door hun afvalligheid van de islam. De positie van atheïstische Libiërs is (in theorie) iets gemakkelijker omdat mogelijke kerkgang niet verborgen gehouden hoeft te worden. Atheïstische Libiërs ondervinden echter voor zover bekend dezelfde problemen wanneer hun afvalligheid bekend wordt als bekeerlingen naar het christendom of een andere religie of levensbeschouwing.²⁸⁰

Los van sociale uitsluiting riskeerden afvalligen ook intimidatie (bijvoorbeeld via sociale media), bedreiging, (illegale) detentie en geweld van de zijde van salafistische gewapende groepen, al dan niet gelieerd aan een overheid. Salafistische groepen arresteerden en detineerden in de verslagperiode personen op basis van uiteenlopende beschuldigingen zoals 'onethisch gedrag', 'het dragen van extravagante kleding' of vanwege uitingen op sociale media die niet in lijn zouden zijn met de in hun ogen juiste islamitische leer.²⁸¹ In Tripoli was de SDF betrokken bij een aantal arrestaties van en geweldplegingen tegen personen of groepen die in hun ogen de islamitische wet (*shari'a*) schendden. Zo arresteerden zij op 5

²⁷⁵ Vertrouwelijke bron, 2 december 2018 Tripoli.

²⁷⁶ Vanaf het uitbreken van de strijd tussen Libya Dawn en Haftar's Dignity operatie in het voorjaar van 2014, zie ook paragraaf 1.1).

²⁷⁷ US Department of State, *International religious freedom report 2017*, 29 mei 2018.

²⁷⁸ Vertrouwelijke bron, 2 december 2018 Tripoli.

²⁷⁹ Wetboek van Strafrecht (1953), artikel 291, via: Law Library of Congress, *Laws criminalizing apostasy: Libya*, geraadpleegd op 10 januari 2019.

²⁸⁰ Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018; Vertrouwelijke bron, 2 december 2018 Tripoli; Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018; US Department of State, *International religious freedom report 2017*, 29 mei 2018; zie ook algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p.43 e.v.

²⁸¹ Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018; Vertrouwelijke bron, 2 december 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018; US Department of State, *International religious freedom report 2017*, 29 mei 2018; zie ook algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p.43 e.v.

november 2017 ongeveer twintig personen die een stripboekconventie in Tripoli bezochten (*Comic Con*) alsmede vijf van de zes organisatoren. De conventie zelf werd voortijdig werd afgesloten. De gearresteerden werden kort in detentie geplaatst, waarna sommigen verklaarden te zijn mishandeld en te zijn blootgesteld aan religieuze indoctrinatie. De organisatoren werden nog weken vastgehouden en beschuldigd door de SDF van het plegen van een aantal misdaden tegen de islam, waaronder atheïsme, agnosticisme, beïnvloeden van de jeugd en afvalligheid.²⁸²

In juli 2017 vaardigde de *Supreme Fatwa Committee* van de MEIA vallend onder het HoR in Tobruk een religieus besluit (*fatwa*) uit waarin de ibadi-islam tot een afwijkende stroming werd verklaard en de aanhangers ervan als volgers van een doctrine van ongelovigen. De ibadi-islam wordt in Libië door een deel van de Amazigh-gemeenschap aangehangen. Mensenrechtenorganisaties bestempelden de fatwa als een discriminatoir besluit en spraken bezorgdheid uit over mogelijke gewelddadige acties van de zijde van moslimextremistische groepen als gevolg van de uitspraak het comité.²⁸³ Voor zover kon worden nagegaan heeft de fatwa in de verslagperiode niet geleid tot geweld tegen ibadi-moslims.

De positie van soefi's verslechterde in de verslagperiode, vooral door een aantal geweldsincidenten in 2017. De soefi-gemeenschap²⁸⁴ ligt sinds de revolutie van 2011 onder vuur van salafistische en moslim-extremistische groepen die soefi's als ketters beschouwen. Extremisten vernielden in met name 2012 veel soefi-heiligdommen. De vernielingen verminderden weliswaar in de jaren erna, maar kenden in 2017 een opleving. Zo werden op 20 oktober 2017 en op 28 november 2017 in Tripoli twee soefi-moskeeën vernield door extremistische milities. De SDF werd door een soefi geestelijke genoemd als dader van de vernieling op 20 oktober, maar de SDF ontkende dit en stelde de daders van de vernieling te zullen opsporen. Ook was er volgens mediaberichtgeving sprake van ontvoeringen van soefi's in de verslagperiode. Zo werden in de maand augustus van 2017 naar verluidt 21 soefi's ontvoerd in Benghazi, in het oostelijke deel van Libië. Op 16 januari 2018 werd in de media bekend gemaakt dat een bekende soefi-onderwijzer uit al-Bayda, eveneens in het oosten van Libië, na vijf maanden ontvoerd te zijn geweest weer was vrijgelaten. Het is niet bekend door wie de leraar was ontvoerd maar er werden sterke verdenkingen geuit richting aanhangers van het *madkhalisme* (salafistische stroming van de islam) die het in de verslagperiode op soefi's gemunt zouden hebben. Op 26 oktober 2017 werd in al-Abyar, een voorstadje van Benghazi, een massagraf gevonden met ten minste 36 lichamen van geëxecuteerde personen. Onder de slachtoffers zouden zich ook soefi-geestelijken bevinden, onder wie de 71-jarige soefi-sheikh Muftah al-Bakoosh el-Werfalli.²⁸⁵ Er zijn geen incidenten met betrekking tot geweld tegen soefi's of soefi-heiligdommen bekend geworden sinds de vrijlating van de soefi-onderwijzer begin 2018. Op 20 november 2018 kwamen honderden soefi's in Tripoli en Benghazi bij elkaar om de geboortedag van de profeet Mohammed (*mawlid*) te vieren. Naar verluidt was het in beide steden de drukst bezochte viering sinds jaren, aangezien in voorgaande jaren de dreiging van geweld door salafistische groepen grootschalige vieringen verhinderde.²⁸⁶

²⁸² US Department of State, *International religious freedom report 2017*, 29 mei 2018; Libya Herald, *Comic Con organizers: two out of five detained by Rada released*, 20 november 2017.

²⁸³ Human Rights Watch, *Libya: Incitement against religious minority*, 20 juli 2017; US Department of State, *International religious freedom report 2017*, 29 mei 2018; The Arab Weekly, *Fatwa against Ibadi Muslims in Libya risks igniting sectarian strife*, 13 augustus 2017.

²⁸⁴ Het is dezerzijds onbekend hoeveel soefi's er in Libië leven.

²⁸⁵ Human Rights Watch, *Libya: New wave of attacks against Sufi sites*, 7 december 2017; The Libya Observer, *Sufi educator released in Al-Bayda after 5 months of kidnap*, 16 januari 2018; Eye on ISIS in Libya, *Other jihadi actors*, 31 oktober 2017; US Department of State, *International religious freedom report 2017*, 29 mei 2018; Carnegie Middle East Center, *The Sufi-Salafi Rift*, 23 januari 2018.

²⁸⁶ Reuters, *Libyan Sufis celebrate Prophet's birthday despite security fears*, 20 november 2018.

2.3.4

Bewegingsvrijheid

De voorlopige grondwet voorziet in bewegingsvrijheid voor Libische burgers. Voor zover bekend konden Libiërs op vertoon van hun paspoort het land in- en uitreizen en golden voor Libiërs geen speciale procedures om het land in en uit te mogen reizen.²⁸⁷ Volgens bronnen hingen eventuele risico's die personen konden lopen bij terugkeer uit het buitenland af van hun profiel. Bij terugkomst in het land werden mensen in de regel ondervraagd naar de reden van hun reis en hun terugkeer en naar hun (familie- en clan-)achtergrond. De stamachtergrond werd aan de hand van achternamen gecontroleerd. Er bestaat geen duidelijk beeld van categorieën of groepen die verhoogd risico zouden lopen bij terugkeer. De onduidelijke en slechte veiligheidssituatie in het land zorgde er in de verslagperiode voor dat personen om willekeurige redenen konden worden aangehouden, verhoord of gedetineerd. In Tripoli onderhield de SDF naar verluidt een lijst met (categorieën) personen die in de slechte gunst van de groep stonden. Het voorkomen op deze lijst zou tot problemen kunnen leiden bij aankomst op het Mitiga-vliegveld dat door de SDF werd gecontroleerd.²⁸⁸ De SDF beheerde in de verslagperiode een detentiefaciliteit op de Mitiga-vlieghaven. Hierin zouden naar wordt aangenomen meer dan 2.500 mensen gevangen zitten op grond van beschuldigingen die uiteenliepen van diefstal tot terroristische activiteiten.²⁸⁹

Het was voor Libiërs in de verslagperiode erg ingewikkeld om binnenlandse reizen te maken tussen gebieden die onder controle stonden van verschillende de facto machthebbers. Op de grenzen van de verschillende invloedgebieden werd veelvuldig gecontroleerd op identiteitsbewijzen. Het risico op tegenhouden, afpersing of detentie was groot indien iemand de grens wilde passeren tussen twee gebieden die onder de controle stonden van verschillende machthebbers. Dit zou zelfs bij sommige wijken binnen een stad voorkomen. De meeste Libiërs kozen er dan ook voor zo min mogelijk uit hun eigen woongebied weg te gaan, uit angst voor willekeurige ondervragingen of detentie door een militie.²⁹⁰ Daarnaast zorgden gewelddadigheden door het hele land ervoor dat reizen werd bemoeilijkt. Bovendien kwam het geregeld voor dat vliegvelden (tijdelijk) werden gesloten als gevolg van aanslagen of gevechten rondom de vliegvelden (zie ook paragraaf 1.3).²⁹¹ In het oosten van Libië voerde het HoR/LNA in februari 2017 een officiële verplichting in voor mannen en vrouwen in de leeftijd van 18 tot 45 om bij reizen over land, te water of per vliegtuig toestemming te vragen aan de autoriteiten.²⁹²

Voor zover bekend werden er gedurende de verslagperiode geen biometrische gegevens opgeslagen in algemene zin. Biometrische gegevens zoals vingerafdrukken werden opgeslagen bij de aanvraag van identiteitsdocumenten en reisdocumenten (zie paragraaf 1.6). Volgens een bron is er waarschijnlijk een centrale database met vingerafdrukken en pasfoto's, bestemd voor de afgifte van documenten.²⁹³ Deze zou logischerwijs vallen onder de *Civil Registry Authority* (CRA) in Tripoli, welke onderdeel vormt van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Ook het *National Identity Number System* (NINS), het centrale identificatiesysteem in Libië, fungeert

²⁸⁷ De situatie in dit verband is voor zover kon worden nagegaan niet gewijzigd sinds het verschijnen van het vorige ambtsbericht Libië in mei 2016.

²⁸⁸ Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018; Vertrouwelijke bron, 28 november 2018.

²⁸⁹ Middle East Eye, *Torture and arbitrary detention widespread across Libyan prisons: UN*, 10 april 2018.

²⁹⁰ Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018; Freedom House, *Freedom in the world 2018*, geraadpleegd op 2 januari 2019.

²⁹¹ Freedom House, *Freedom in the world 2018*, geraadpleegd op 2 januari 2019.

²⁹² US Department of State, *Libya 2017 country report on human rights practices*, 20 april 2018, p.25 e.v.; IWPR, *The post-revolution pioneers*, 2018, p.19 e.v.; Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018.

²⁹³ Vertrouwelijke bron Tunis, 29 november 2018.

als een centrale database voor allerlei overheidsdiensten en registraties (zie paragraaf 1.6.4).

2.3.5

Rechtsgang

Sinds het verschijnen van het vorige algemeen ambtsbericht over Libië (mei 2016) hebben zich voor zover kon worden nagegaan geen vermeldenswaardige ontwikkelingen in het Libische rechtssysteem voorgedaan. Het gebrek aan een centraal gezag en de (mede als gevolg daarvan) wijdverspreide gewelddadigheden zorgden voor een zeer gebrekkige werking van het justitieel systeem. Rechtszaken werden diensgevolge niet of in een zeer traag tempo afgehandeld, wat tot gevolg had dat gevangenen soms al jaren in voorarrest zaten zonder dat er enige voortgang in hun zaak was. De zaken die door de rechtbanken met enige inachtneming van officiële procedures werden afgehandeld betroffen relatief kleinere vergrijpen zoals diefstal of inbraak, of civielrechtelijke zaken zoals landgeschillen. Zaken die politiek gevoelig lagen voor de facto heersers werden in de regel niet behandeld in rechtbanken. De mogelijkheden om zaken aanhangig te maken bij rechtbanken verschilden per regio. In Tripoli bijvoorbeeld was dit eenvoudiger dan in het zuiden van Libië waar niet tot nauwelijks rechtbanken functioneerden. Volgens het ministerie van Justitie in Tripoli waren er in de verslagperiode negen rechtbanken operationeel in Libië. Deze waren niet evenredig verspreid over het land. In het zuiden was volgens het ministerie geen enkele rechtbank operationeel.²⁹⁴

Volgens het ministerie van Justitie in Tripoli is Libië momenteel nog altijd in de fase van opbouw van het justitieel bestel. Een hervormingsproject dat voor 2011 in samenwerking met het *United Nations Development Programme* (UNDP) werd gestart, is door de revolutie tot stilstand gekomen en moet nog altijd worden afgemaakt. Het beoogde doel van dit project is om het rechtssysteem in Libië op een aanvaardbaar internationaal niveau te brengen.²⁹⁵

In de verslagperiode was het rechtssysteem zeer ontoegankelijk voor burgers. In een klimaat van nagenoeg complete straffeloosheid hadden burgers weinig tot geen mogelijkheden bescherming te krijgen van (lokale) autoriteiten. Gevangenen hadden slechts spaarzaam toegang tot een advocaat, mede doordat advocaten (en andere hulpverleners) het vaak niet aandurften de gevangenen te bezoeken, uit angst voor geweldpleging of intimidatie door gevangenvaarders. In veel gevallen opereerde de leiding van gevangenen nagenoeg autonoom, zonder verantwoordingsplicht naar een autoriteit, waardoor de toegang tot snelle en adequate gerechtelijke procedures voor de meeste gevangenen afgesloten bleef.²⁹⁶

Het indienen van een klacht bij de politie had nagenoeg geen zin. In het uitzonderlijke geval dat de politie een klacht in behandeling nam, bleef een vervolgonderzoek uit. Hierdoor bleven misdaden begaan door overheidsperoneel of andere machthebbers vrijwel volledig onbestraft. Voorts hadden rechters, aanklagers en politieperoneel te maken met tegen hen gericht geweld en bedreigingen van gewapende groepen of personen, waardoor een adequate rechtsgang werd bemoeilijkt (zie paragraaf 2.2.2).²⁹⁷

²⁹⁴ Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018; gesprek bij het Ministerie van Justitie in Tripoli, 3 december 2018.

²⁹⁵ Gesprek bij het Ministerie van Justitie, Tripoli 3 december.

²⁹⁶ OHCHR/UNSMIL, *Abuse behind bars: Arbitrary and unlawful detention in Libya*, april 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018.

²⁹⁷ Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018; Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018; OHCHR/UNSMIL, *Abuse behind bars: Arbitrary and unlawful detention in Libya*, april 2018.

2.3.6 Arrestaties bewaring en detenties

In de beschreven periode kwamen de diverse detentiecentra in Libië steeds meer onder de facto gezag te staan van milities. Dit werd mede veroorzaakt doordat milities in Tripoli binnen de staatsveiligheidsstructuur werden getrokken en in de praktijk de uitvoerende veiligheidstaken voor hun rekening namen. Hierdoor ontstond er in de praktijk een vervaging tussen de detentiecentra die officieel onder het ministerie van Justitie (beheerd door de *Judicial Police*) of het ministerie van Binnenlandse Zaken vielen en de detentiecentra die milities zelf onderhielden.²⁹⁸ Daarnaast beheerde het *Directorate to Combat Illegal Migration* (DCIM, vallende onder het ministerie van Binnenlandse Zaken) detentiecentra die speciaal zijn bedoeld voor migranten en beheerden de vele milities, bendes en andere gewapende groepen in Libië eigen, illegale, gevangenen. De centra van het DCIM werden echter ook vaak (gedeeltelijk) beheerd door militieleden.²⁹⁹ Bronnen stelden dat in de verslagperiode nagenoeg elke gewapende groepering er een eigen detentiefaciliteit op na hield.³⁰⁰ Ook de Libische geheime diensten onderhielden gevangenen en een bron stelde dat soms individuen eigen detentiefaciliteiten beheerden. Zo zou het hoofd van de politie in Tripoli een eigen gevangenis onderhouden.³⁰¹

De Judicial Police zou volgens een bron in totaal 28 gevangenen beheren, maar het exacte aantal functionerende gevangenen dat formeel onder het ministerie van Justitie valt is onduidelijk. In de gevangenen die officieel onder toezicht van de Judicial Police stonden zaten volgens de VN in de beschreven periode naar schatting 6.500 gevangenen.³⁰²

In april 2018 meldde de VN dat het DCIM 33 actieve detentiecentra in beheer had, waarvan er negentien regelmatig konden worden bezocht,³⁰³ vier niet konden worden bezocht en tien onregelmatig konden worden bezocht. De vier ontoegankelijk centra³⁰⁴ lagen alle in het zuidelijke deel van Libië, waar internationale en hulporganisaties, alsmede de officiële overheid om veiligheidsredenen de minste toegang hadden. De Libische overheid stelde medio 2018 dat het DCIM ongeveer zeventienduizend migranten in detentie hield verdeeld over twintig faciliteiten, de meeste in en om Tripoli. VN-organisaties verklaarden dat door toename van het aantal migranten dat door de kustwacht vanaf boten in detentiecentra was geplaatst, het aantal waarschijnlijk eerder in de richting van de tienduizend bedroeg.³⁰⁵

²⁹⁸ Volgens de VN zijn er geen statistische gegevens bekend over gevangenen onder nominale controle van de ministeries van Binnenlandse Zaken (anders dan de DCIM-faciliteiten) en Defensie en die onder controle van gewapende groepen. OHCHR/UNSMIL, *Abuse behind bars: Arbitrary and unlawful detention in Libya*, april 2018.

²⁹⁹ Global Detention Project, *Immigration detention in Libya*, augustus 2018; OHCHR, *Abuse behind bars: Arbitrary and unlawful detention in Libya*, april 2018; Middle East Eye, *Torture and arbitrary detention widespread across Libyan prisons: UN*, 10 april 2018.

³⁰⁰ Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 30 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tripoli 29 november 2018.

³⁰¹ OHCHR, *Abuse behind bars: Arbitrary and unlawful detention in Libya*, april 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 30 november 2018.

³⁰² Middle East Eye, *Torture and arbitrary detention widespread across Libyan prisons: UN*, 10 april 2018; OHCHR, *Abuse behind bars: Arbitrary and unlawful detention in Libya*, april 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 30 november 2018.

³⁰³ Het betrof de detentiecentra in Triq al-Sika, Triq al-Matar, Qasr bin-Ghasheer, Ain Zara, Tajoura, Zwara, Azzinan, Daher al-Jabal, Azzawiya al-Nasr, Janzour, Ghiryan al-Hamra, Al-Khums suq Alkhamis, Zliten, Kararim/Misrata, Al-kufra, Ajdabiya, Ganfouda, Al-Bayda, Tobruk en Shahhat.

³⁰⁴ Het betrof de detentiefaciliteiten in Jufra al-Hun, Shati, Ghat en Al-Qatrun.

³⁰⁵ Global Detention Project, *Immigration detention in Libya*, augustus 2018, p.37,38; Vertrouwelijke bron, Tunis 30 november 2018.

Een van de grootste gevangenissen in Tripoli is de Mitiga-gevangenis. Deze detentiefaciliteit bevindt zich op het terrein van het gelijknamige en enige operationele vliegveld in Tripoli. De gevangenis wordt beheerd door de SDF. Nominaal valt deze gevangenis onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken, maar in de praktijk beheerde de SDF deze gevangenis zelfstandig. De SDF zelf valt officieel eveneens binnen de organisatie van het ministerie van Binnenlandse Zaken, maar opereerde in de verslagperiode als een volledig zelfstandige gewapende groepering, waarbij van enige vorm van rekenschap aan het ministerie geen sprake was. In de Mitiga-gevangenis zaten eind november 2017 ongeveer 2600 gevangenen, onder wie vrouwen en kinderen.³⁰⁶

Andere belangrijke gevangenissen in Libië zijn de Ain Zara gevangenis (Tripoli), de Al-Kuweifiya gevangenis (Benghazi), de Al-Jawiya-gevangenis (Misrata), de Abuhdima militaire gevangenis (Benghazi), de Tomina-gevangenis (Misrata) en de Abu Salim-gevangenis (Tripoli). Volgens een bron waren er in het zuiden van Libië vooral illegale gevangenissen die werden beheerd door criminele bendes, mensensmokkelaars en milities.³⁰⁷ Gedurende de verslagperiode had de door de VN gesteunde GNA volgens diverse bronnen geen invloed op detentieomstandigheden in het zuiden.³⁰⁸ Er is één vrouwengevangenis, de Al-Jdeida-gevangenis in Tripoli.³⁰⁹ Er bestaat geen jeugddetentiefaciliteit in Libië.³¹⁰

Tijdens gevechten tussen verschillende milities in Tripoli in de buurt van de Ain Zara-gevangenis begin september 2018 wisten ongeveer vierhonderd gevangenen uit de gevangenis te ontsnappen. Onder de ontsnapte gevangenen zouden zich diverse vermeende aanhangers van Qadhafi bevinden die al sinds 2011 in detentie werden gehouden en werden beschuldigd van het plegen van misdaden tijdens de opstand in 2011. De Ain Zara-gevangenis staat officieel onder beheer van het ministerie van Justitie (Judicial Police), maar werd gedurende de verslagperiode in praktijk gecontroleerd door de *Ruweimy*-militie.³¹¹

De situatie in de gevangenissen verschilt per detentiefaciliteit maar was gedurende de beschreven periode in het algemeen zeer slecht.³¹² Dit gold voor zowel gevangenissen onder nominale controle van de overheid en gevangenissen die door de facto heersers en gewapende groepen werden beheerd. Er was sprake van overbevolking, slechte hygiëne, slecht sanitair en een slechte kwaliteit voedsel. Gevangenen werden doorgaans slecht behandeld, hadden in de regel nauwelijks toegang tot juridische bijstand en werden vaak zeer lang vastgehouden zonder enige vorm van proces. Kinderen werden vaak in detentie geplaatst tussen de volwassenen. Er is in Libië een gevangenis speciaal voor vrouwen (Al-Jdeida), maar vrouwen werden dikwijls in algemene gevangenissen geplaatst van het ministerie van Justitie of het ministerie van Binnenlandse Zaken. Daar werden zij meestal

³⁰⁶ OHCHR, *Abuse behind bars: Arbitrary and unlawful detention in Libya*, april 2018; Middle East Eye, *Torture and arbitrary detention widespread across Libyan prisons: UN*, 10 april 2018.

³⁰⁷ Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018.

³⁰⁸ Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018.

³⁰⁹ OHCHR, *Abuse behind bars: Arbitrary and unlawful detention in Libya*, april 2018;

³¹⁰ Er is in Libië geen jeugddetentie, dit zou eigenlijk door het ministerie van Sociale Zaken moeten worden gecoördineerd.

³¹¹ Alarabiya, *Hundreds escape Ain Zara prison near Tripoli*, 3 september 2018; Time, *Hundreds of prisoners escape Libya prison amid clashes between armed militias*, 3 september 2018; OHCHR, *Abuse behind bars: Arbitrary and unlawful detention in Libya*, april 2018.

³¹² Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018; Global Detention Project, *Immigration detention in Libya*, augustus 2018; Middle East Eye, *Torture and arbitrary detention widespread across Libyan prisons: UN*, 10 april 2018; OHCHR, *Abuse behind bars: Arbitrary and unlawful detention in Libya*, april 2018.

bewaakt door mannelijke cipiers.³¹³ Seksueel geweld jegens vrouwen gepleegd door mannelijke bewakers kwam veel voor.³¹⁴ Door bronnen werd de situatie in de gevangenissen van milities en andere gewapende groepen slechter ingeschat dan die in de officiële faciliteiten.³¹⁵ Marteling en mishandeling kwam volgens de VN systematisch voor in nagenoeg alle detentiefaciliteiten (zie verder paragraaf 2.3.7).³¹⁶

Op 26 februari 2019 protesteerden ongeveer honderdvijftig migranten die in de Triq al-Sikka gevangenis in Tripoli (DCIM) werden vastgehouden tegen de slechte omstandigheden in het detentiecentrum. Het protest werd met harde hand neergeslagen door de gevangenbewaarders waarbij tientallen gevangen en enkele bewakers gewond zouden zijn geraakt. Volgens mediaberichtgeving zouden tientallen migranten zijn gemarteld in de nasleep van het protest. In de Triq al-Sikka gevangenis zitten voornamelijk migranten uit Eritrea, Ethiopië, Somalië en Sudan.³¹⁷

Net als in vorige verslagperiodes werden in de huidige periode overheidsfunctionarissen of personen die behoorden tot de facto heersers zoals milities en andere gewapende groepen niet of nauwelijks vervolgd voor gepleegde misdaden. Er was sprake van een nagenoeg volledige afwezigheid van een fatsoenlijke rechtsgang. Rechters en ander justitieel personeel liepen groot risico op bedreigingen, intimidaties, geweld, (illegale) detentie of zelfs moord van de zijde van de diverse gewapende groepen in Libië die de controle hadden over delen van het land. De feitelijke (lokale) machthebbers in Libië konden in een klimaat van nagenoeg volledige straffeloosheid opereren. Het centrale gezag in Tripoli en de machthebbers in het oosten van Libië waren aangewezen op een verscheidenheid aan gewapende groepen en milities voor het uitvoeren van veiligheids- en politietaken (zie hiervoor paragraaf 1.3).³¹⁸

2.3.7

Mishandeling en foltering

Mishandeling en foltering kwamen evenals in voorgaande verslagperiodes veelvuldig voor in de beschreven periode. Vooral gevangenen die vanwege hun politieke profiel in detentie zaten, zoals vermeende tegenstanders van milities of andere gewapende groepen, werden blootgesteld aan marteling en mishandeling. Dit gebeurde vaak in de eerste fase van de detentie en gedurende verhoren, veelal om bekentenissen af te dwingen, informatie over rivaliserende groepen te verkrijgen of als straf voor vermeende overtredingen. Gebruikte methoden van marteling waren onder andere het slaan met stokken, metalen voorwerpen of plastic buizen op de voetzolen (*falaqa*), het slaan met stokken, metalen voorwerpen of plastic buizen op het lichaam of hoofd, schoppen, het in onnatuurlijke posities ophangen of laten staan van gevangenen, het voor lange periodes onthouden van slaap aan gevangenen, elektrocutie of het veroorzaken van brandwonden met sigaretten of andere verhitte voorwerpen.³¹⁹ Verscheidene personen stierven na foltering in detentiefaciliteiten van met name de vele gewapende milities. Regelmatig werden gevangenen geëxecuteerd zonder enige vorm van proces. Aan gevangenen werd regelmatig benodigde medicijnen of medische behandeling onthouden.³²⁰

³¹³ Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018.

³¹⁴ OHCHR, *Abuse behind bars: Arbitrary and unlawful detention in Libya*, april 2018.

³¹⁵ Vertrouwelijke bron, Tunis 29 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018.

³¹⁶ OHCHR, *Abuse behind bars: Arbitrary and unlawful detention in Libya*, april 2018, p.28-30.

³¹⁷ UNHCR, *Refugees protest conditions in Libyan detention as resettlement solutions falter*, 5 maart 2019; Aljazeera, *Refugees in Libya 'tortured' for breaking out of detention centre*, 2 maart 2019; IOM, *IOM Condemns Recent Violence in Libyan Detention Centre*, 5 maart 2019.

³¹⁸ OHCHR, *Abuse behind bars: Arbitrary and unlawful detention in Libya*, april 2018; Permanent Mission of France to the UN, *Libya: impunity feeds insecurity and instability*, 8 november 2018.

³¹⁹ OHCHR, *Abuse behind bars: Arbitrary and unlawful detention in Libya*, april 2018.

³²⁰ OHCHR, *Abuse behind bars: Arbitrary and unlawful detention in Libya*, april 2018.

2.3.8

Verdwijningen en ontvoeringen

Verdwijningen en ontvoeringen kwamen net als in de vorige verslagperiode ook in deze periode zeer vaak voor. Door heel Libië vonden ontvoeringen plaats van personen door gewapende bendes en milities, vaak met als doel om losgeld van de familie te eisen. Volgens Amnesty International is het aantal ontvoeringen sinds 2014 toegenomen, met name in het westelijke deel van het land (na het uitbarsten van het gewapende conflict in en om Tripoli). Vooral in Tripoli kwamen ontvoeringen zeer veel voor. Volgens het ministerie van Binnenlandse Zaken in Tripoli zouden er 293 ontvoeringen zijn geweest in de hoofdstad alleen al tussen 15 december 2016 en 31 januari 2017. Dit aantal ligt waarschijnlijk nog hoger omdat veel families bang zijn voor represailles van de zijde van de milities als zij ontvoeringen melden bij de politie. Personen die werden beschouwd als welgesteld liepen in de beschreven periode een verhoogd risico om te maken te krijgen met bedreiging en ontvoering.³²¹

In de verslagperiode vonden ontvoeringen plaats in de regio Kufra, vooral langs de *Kufra-Jalu* weg en in de grensstreken van Libië met Tsjad en Sudan. Zo werd bekend dat eind maart 2018 vijf door Tsjadische rebellen ontvoerde burgers werden bevrijd door de LNA-loyale salafistische militie *Sobol al-Salam*. De ontvoerde burgers, vier afkomstig uit Kufra en één uit Benghazi, zouden zijn uitgeruild voor gevangen genomen Tsjadische strijders. Dezelfde Tsjadische rebellen hadden daarvoor al dertien burgers ontvoerd van wie er eind maart 2018 acht werden bevrijd door wederom Sobol al-Salam. Eind augustus/begin september 2018 zouden er volgens mediaberichtgeving dertien burgers zijn ontvoerd langs de Kufra-Jalu weg.³²² Het is onbekend om welke redenen de ontvoeringen plaatsvonden en of de ontvoerde burgers werden bevrijd of vrijgelaten. In december 2018 werd in de media bericht dat ontvoerde burgers uit de stad Kufra zouden zijn bevrijd zonder het betalen van losgeld. Het is niet bekend of dit de hiervoor genoemde ontvoerde burgers betrof. De VN spraken in januari 2019 van een recente toename in ontvoeringen vanwege losgeld in het zuiden.³²³

Eind maart 2018 werd de burgemeester van Tripoli, Abdulraouf Baitelmal, ontvoerd uit zijn huis door een gewapende groepering. De burgemeester werd een dag later weer vrijgelaten. De reden voor zijn ontvoering bleef onduidelijk.³²⁴

In mei 2018 werd een professor aan de universiteit van Tripoli, Salem Beitelmal, ontvoerd door een onbekende militie. Hij werd 47 dagen vastgehouden alvorens hij weer werd vrijgelaten. Gedurende de dagen dat hij werd vastgehouden, kreeg Beitelmal weinig te eten van zijn ontvoerders en onthielden ze hem veelal de medicijnen die hij dagelijks moet innemen om zijn diabetes onder controle te houden. Het is onduidelijk of er losgeld voor zijn vrijlating is betaald.³²⁵

Naast vanwege het verkrijgen van losgeld of het uitwisselen van gevangenen werden er in de verslagperiode ook mensen ontvoerd met als doel het intimideren

³²¹ Zoals eerder betoogd in dit ambtsbericht wordt de officiële politiemacht (deels) gevormd door militieleden en is het vrijwel onmogelijk om contact met milities te vermijden wanneer men zich wendt tot de veiligheidsautoriteiten. Amnesty International, *Libya: University professor latest in string of victims targeted in epidemic of militia abductions*, 8 mei 2017.

³²² Libya Observer, *Five abductees in southeastern Libya freed in prisoner swap deal with "Chadian rebels"*, 2 april 2018; Mada Masr, *Kidnappings along Kufra-Jalu Road threaten security in southeastern Libya*, 6 september 2018.

³²³ UNSMIL, *Report of the Secretary General*, 7 januari 2019; Libya Observer, *Kufra Municipal Council confirms release of city's abductees*, 12 december 2018.

³²⁴ Reuters, *Mayor of Libyan capital freed after gunpoint abduction: city council*, 29 maart 2018.

³²⁵ Amnesty International, *Libya: University professor latest in string of victims targeted in epidemic of militia abductions*, 8 mei 2017; BBC, *Caught in the middle of Libya's Kidnapping nightmare*, 8 juni 2017; Amnesty International, *Libië door ontvoerders vrijgelaten*, 28 juli 2017.

en monddood maken van journalisten, opposanten en mensenrechtenactivisten die zich kritisch hadden uitgelaten over een gewapende groep. Ook werden personen ontvoerd vanwege hun (vermeende) politieke of tribale affiliatie.³²⁶

In de hoofdstad van de provincie Fezzan, Sebha, nam sinds 2017 het aantal ontvoeringen van medisch personeel toe, hetgeen leidde tot een verzwakking van de toch al broze gezondheidssector in de stad. Zo werd in november 2017 een zekere 'dokter Ahmad', een chirurg van het Sebha Medical Center, ontvoerd. Hierop staakten zijn collega's tien dagen lang alle non-essentiële medische handelingen om een signaal af te geven aan de autoriteiten in Sebha dat er iets moest worden gedaan aan het klimaat van straffeloosheid waarin de ontvoeringen plaatsvonden. Dokter Ahmad werd na twaalf dagen weer vrijgelaten.³²⁷

Eveneens in Sebha werd journalist Mousa Abdul Kareem op 31 juli 2018 ontvoerd door gewapende mannen en later die dag dood aangetroffen. Kareem had voordien al meerdere bedreigingen ontvangen, vermoedelijk naar aanleiding van een artikel over ontvoeringen en berovingen in de stad waarvan hij de coauteur was.³²⁸

Er vonden in de beschreven periode ook veel ontvoeringen plaats van migranten en migrantarbeiders. Zo werden eind december 2018 drie Egyptische migranten, die waren ontvoerd in Bani Walid, door de veiligheidsdiensten bevrijd en overgedragen aan het *Illegal Immigration Agency* in Tripoli. De Egyptenaren verbleven kennelijk illegaal in Libië en waren van plan vanaf de Libische kust de oversteek naar Europa te maken. De ontvoerders hadden 40.000 Libische dinar (een kleine 26.000 euro) geëist voor hun vrijlating. In november 2018 werden zestien Egyptische migrantarbeiders door gewapende mannen ontvoerd in Tobruk nadat er financiële onenigheid was ontstaan tussen de Libische aannemers en hun Egyptische zakenpartner. De Egyptenaren werden enkele dagen na de ontvoering vrijgelaten, naar verluidt omdat het dispuut zou zijn opgelost.³²⁹

2.3.9 *Buitengerechtelijke executies en moorden*

Buitengerechtelijke executies en moorden kwamen veelvuldig voor in de onderhavige periode. Door het ontbreken van een juridisch kader en de daarmee gepaard gaande straffeloosheid, konden milities en brigades executies uitvoeren zonder enig officieel gerechtelijk proces. UNSMIL meldde in een persbericht van 29 november 2018 dat buitengerechtelijke executies als gevolg van persoonlijke afrekeningen in Tripoli toegenomen waren in de weken voorafgaand aan de publicatie van het artikel.³³⁰

2.3.10 *Doodstraf*

De Libische wetgeving voorziet in de doodstraf.³³¹ Door het aanhoudende conflict en de daarmee gepaard gaande stilstand van de rechtsorde, heerst er in Libië sinds enige jaren een *de facto moratorium* op het uitvoeren van de doodstraf. In de beschreven periode werden voor zover bekend dan ook geen doodvonnissen ten

³²⁶ Amnesty International, *Libya: University professor latest in string of victims targeted in epidemic of militia abductions*, 8 mei 2017.

³²⁷ World Health Organization, *Rising health worker abductions in Libya threaten fragile health system*, 21 december 2017.

³²⁸ Committee to Protect Journalists, *Journalist abducted in Libya found bound and shot dead*, 1 augustus 2018.

³²⁹ The Libya Observer, *Anti-Illegal Immigration Agency receives freed Egyptian migrants from security service*, 23 december 2018; Reuters, *Libyan gunmen free Egyptians held over business dispute*, 21 november 2018.

³³⁰ UNSMIL, *UNSMIL statement on extrajudicial killings in Tripoli*, 29 november 2018; Human Rights Watch, *Libya: Mass extra-judicial execution*, 29 november 2017.

³³¹ Zie ook Algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, paragraaf 4.3.9, p.50/51.

uitvoer gebracht.³³² Wel werden personen gerechtelijk veroordeeld tot de doodstraf. Zo werden in augustus 2018 45 leden van milities die gelieerd waren aan Muammar Qadhafi door een rechtbank in Tripoli veroordeeld tot de doodstraf, vanwege hun betrokkenheid bij het doden van demonstranten in Tripoli gedurende de opstanden tegen de voormalige Libische leider in 2011.³³³ Er zouden in Libië momenteel meer dan vijfhonderd personen vastzitten die een gerechtelijk doodvonnis tegen zich hebben horen uitspreken.³³⁴

2.3.11 *Bloed- en erekwesties*

Er zijn weinig gegevens over bloedkwesties en eer-gerelateerd geweld in Libië. Volgens het Libische Wetboek van Strafrecht worden moorden op vrouwen, gepleegd door echtgenoten in geval van buitenechtelijke seksuele relaties van de vrouw, minder zwaar bestraft dan moorden zonder eerwraak-aspecten.³³⁵ Ook wanneer een vrouw lichamelijk letsel oploopt als gevolg van mishandeling met een 'eerwraakmotief' is de wettelijke bestraffing lager dan in gevallen van mishandeling zonder dit motief.³³⁶

De maatschappelijke perceptie van eer-gerelateerd geweld en gender-gerelateerd geweld is in de huidige verslagperiode onveranderd gebleven ten aanzien van vorige periodes. Volgens een bron is het voor vrouwen moeilijker geworden om eer-gerelateerd geweld en gender-gerelateerd geweld bij de autoriteiten aan de orde te stellen vanwege de voortgaande uitholling van het Libische gerechtelijke systeem.³³⁷ De plaatselijke overheden bemoeiden zich doorgaans niet met bloed- en erekwesties. Deze speelden zich af in de beslotenheid van families of stammen en werden in de regel opgelost via stameigen mechanismen.³³⁸

Bloedvetes komen voor zover bekend voor in Libië maar worden door (lokale) autoriteiten eveneens als privéaangelegenheden gezien, die opgelost moeten worden tussen de betrokken families of tribale en etnische gemeenschappen. Naar verluidt is het aantal bloedvetes in Libië toegenomen sinds het uitbreken van de burgeroorlog in 2011. Dit zou vooral worden veroorzaakt door oploeiende tribale conflicten en tegenstellingen als gevolg van het ontstane machtsvacuüm na de val van Qadhafi.³³⁹ Ten aanzien van de beschreven periode is verder geen aanvullende informatie over bloedvetes en eer-gerelateerd geweld gevonden.

2.4 **Positie van specifieke groepen**

2.4.1 *Leden van het justitieel apparaat en werknemers van ngo's*

De positie van leden van het justitieel apparaat in Libië was in de verslagperiode zeer moeilijk. Zij hadden te maken met grote belemmeringen in het uitoefenen van

³³² Death Penalty Worldwide, <https://www.deathpenaltyworldwide.org/country-search-post.cfm?country=Libya#a13-2>, geraadpleegd op 3 oktober 2018.

³³³ Bekend geworden als *The Highway Case*. BBC, *Libyan court sentences 45 to death over 2011 killings*, 15 augustus 2018; The Libya Observer, *UN expresses concern over death sentence in "The Highway Case"*, 18 augustus 2018.

³³⁴ Death penalty worldwide, <https://www.deathpenaltyworldwide.org/country-search-post.cfm?country=Libya#a13-2>, geraadpleegd op 3 oktober 2018.

³³⁵ Artikel 75 van het Libische Wetboek van Strafrecht stelt dat moorden met 'eerwraakmotief' worden bestraft met een gevangenisstraf voor onbepaalde tijd, terwijl een 'reguliere moord' wordt bestraft met een levenslange gevangenisstraf of de doodstraf.

³³⁶ UK Home Office, *Country Information and Guidance. Libya: Violence against women*, 8 oktober 2014.

³³⁷ Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018.

³³⁸ Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 30 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018.

³³⁹ Invisible Dog, *Libya and the return of Qadhafi's loyalists*, 26 februari 2014; Zie ook algemeen ambtsbericht Libië van december 2014, rapport *Judiciary and security sector*.

hun beroep. Er was sprake van bedreigingen, intimidaties, ontvoeringen en moorden op leden van het justitieel bestel. Rechters en ander justitieel personeel liepen groot risico op represailles van gewapende groepen die veelal de feitelijke machthebbers waren in veel delen van Libië, indien zij zich bemoeiden met gerechtelijke procedures tegen leden van deze milities. Ook de families van bijvoorbeeld rechters en aanklagers werden bedreigd. Veel aanklagers durfden hierdoor geen politiek gevoelige zaken aan te nemen wat tot gevolg had dat de openbare aanklaging nagenoeg stil lag in de huidige periode. De mate waarin justitieel personeel werd onderdrukt varieerde per regio. Volgens bronnen zou het in Tripoli voor leden van het apparaat iets makkelijker zijn dan in het oostelijke of zuidelijke deel van Libië. Justitiële medewerkers die niet werkzaam waren in de strafvervolgning, maar bijvoorbeeld alleen in civielrechtelijke zaken waren verwikkeld, hadden het doorgaans minder zwaar dan personen die zich met strafzaken bezig hielden.³⁴⁰

Ook voor werknemers van ngo's waren de omstandigheden zwaar in heel Libië gedurende de onderhavige verslagperiode. Vooral diegenen die door gewapende groepen en plaatselijke machthebbers als een bedreiging werden beschouwd, werden door deze groepen belemmerd in het uitoefenen van hun beroep. Zij hadden te maken met ontvoeringen, willekeurige detenties, bedreigingen en moorden. Door de toegenomen macht van milities in veel delen van Libië verslechterde de positie van medewerkers van mensenrechten ngo's.³⁴¹

2.4.2

Leden van oppositiepartijen en politieke activisten

Journalisten, mensenrechtenactivisten, politici en politieke activisten

De omstandigheden voor journalisten, activisten en politici waren in de verslagperiode eveneens zeer moeilijk. Journalisten en activisten die berichten plaatsten in de media of online die kritisch waren ten aanzien van gewapende groepen, de facto heersers en salafistische milities, liepen grote risico's op represailles van de zijde van deze groepen in de vorm van intimidaties, bedreigingen, pesterijen, (illegale) detentie en soms moord. Activisten en journalisten die berichtten over mensenrechtenkwesties liepen doorgaans dezelfde risico's. In de periode sinds de revolutie in 2011 tot en met 2017 werden voor zover bekend elf journalisten vermoord in verband met hun werk. Bedreigingen tegen journalisten werden vaak online gedaan, bijvoorbeeld op de Facebookpagina's van de journalisten. Het was voor activisten en journalisten in het algemeen zeer risicovol om te rapporteren over veiligheidskwesties en politiek gevoelige onderwerpen.³⁴²

Mensenrechtenadvocaten hadden het zwaar in de onderhavige periode, mede omdat naast de risico's die in het algemeen golden voor activisten zij eveneens te maken hadden met negatieve sentimenten vanuit de samenleving. Advocaten werden in

³⁴⁰ International Commission of Jurists, *Accountability for crimes under international law (UN statement)*, 26 september 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018; Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018.

³⁴¹ United Nations High Commissioner for Human Rights, *Situation of human rights in Libya, and the effectiveness of technical assistance and capacity-building measures received by the Government of Libya*, 21 februari 2018; US Department of State, *Libya 2017 country report on human rights practices*, 20 april 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018.

³⁴² Internews, UNHCR, Mercy Corps, *Libya information ecosystem assessment*, november 2017; United Nations High Commissioner for Human Rights, *Situation of human rights in Libya, and the effectiveness of technical assistance and capacity-building measures received by the Government of Libya*, 21 februari 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018.

Libië door de bevolking veelal beschouwd als deel of verlengstuk van de overheid waartegen in Libië een groot wantrouwen bestaat.³⁴³

Qadhafi-loyalisten of vermeende Qadhafi-loyalisten

In de positie van (voormalige) aanhangers van Qadhafi (*azlam*)³⁴⁴ kwam in de verslagperiode enige verandering. Waar er in voorgaande verslagperiodes een onder een groot deel van de bevolking aanwezige afkeer bestond van personen of groepen die werden beschouwd als Qadhafi-loyalisten, was er volgens bronnen in deze periode een kentering te bespeuren onder de bevolking ten aanzien van deze groepen. Dit zou verband houden met een groeiende onvrede onder de bevolking met de huidige chaotische situatie en de allesoverheersende invloed van milities. Hierdoor zou een nostalgisch sentiment zijn ontstaan ten aanzien van de Qadhafi-tijd, waarin sprake was van zekere orde en regelmaat. Er zou zelfs sprake zijn van een pro-Qadhafi-houding onder een deel van de bevolking.³⁴⁵ Volgens mediaberichtgeving zouden Qadhafi-loyalisten in de loop van 2018 een bondgenoot hebben gevonden in Khalifa Haftar, nadat deze het volledige oostelijke deel van Libië onder controle had gekregen. In mei 2018 werd een politieke bijeenkomst georganiseerd door de zogenoemde *Libyan National Peoples Movement*, een groep geleid door hooggeplaatste functionarissen uit het Qadhafi-regime. De bijeenkomst zou zijn gesteund door Haftar en zijn georganiseerd vanuit de wens om Libië te bevrijden van terrorisme, chaos en buitenlandse inmenging.³⁴⁶

Qadhafi-loyalisten bleven wel in de negatieve belangstelling staan van milities en brigades die zichzelf als de 'ware revolutionairen' beschouwden (*thuwar*).³⁴⁷ Zo werden in juni 2016 de lijken gevonden van twaalf vermeende Qadhafi-loyalisten, enkele dagen nadat zij waren vrijgelaten uit de Al-Ruwaimi gevangenis in Tripoli.³⁴⁸ Ook was er in de onderhavige periode nog altijd sprake van intimidaties en onderdrukking door milities uit Mistrata van de als pro-Qadhafi te boek staande Tawergha-gemeenschap (zie ook paragrafen 2.4.3 en 3.2). Een aantal stammen en milities was nog altijd uitgesproken anti-Qadhafi, zoals bijvoorbeeld de milities uit Mistrata. Stammen en bevolkingsgroepen die bekend staan als pro-Qadhafi zijn onder meer Warfalla, Warshefana, Mashashya, Qawalish, Si'an en de bevolking van Tawergha.³⁴⁹

Veel Qadhafi-aanhangers die het zich konden veroorloven zijn inmiddels het land uit gevlucht. Er liepen in de verslagperiode voor zover bekend weinig tot geen rechtszaken meer tegen vermeende Qadhafi-loyalisten. Er zaten nog wel veel (vermeende) Qadhafi-loyalisten in detentie, met name in Tripoli.³⁵⁰ Begin september 2018 ontsnapten ongeveer vierhonderd gevangenen uit de Ain Zara gevangenis in Tripoli temidden van hevige militiegevechten in de buurt van de gevangenis. Onder de ontsnapten zouden zich veel vermeende Qadhafi-aanhangers bevinden (zie ook

³⁴³ Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018.

³⁴⁴ De term *azlam* betekent letterlijk "pijlen" in het klassiek Arabisch (enkelvoud *zalam*) en "man" in het Libische dialect. Zie ook algemeen ambtsbericht Libië van december 2014 (Engelstalig), rapport *Vulnerable groups*, p.8.

³⁴⁵ Vertrouwelijke bronnen, Tunis 27 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018; Vertrouwelijke bronnen, Tunis 28 november 2018.

³⁴⁶ Middle East Monitor, *Libya has its first electoral alliance between Haftar and Gaddafi loyalists*, 15 mei 2018; The Libya Observer, *Gaddafi henchmen meet in Benghazi for first time since 2011*, 13 mei 2018.

³⁴⁷ Australian Institute for International Affairs, *Libya's unstable road to democracy*, 2 oktober 2017; zie ook algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016.

³⁴⁸ Aljazeera, *Freed Gaddafi loyalists found dead in Libya's Tripoli*, 12 juni 2016.

³⁴⁹ Human Rights Watch, *Libya: Displaced population can't go home*, 24 januari 2019; IOM, *Libya: Essential humanitarian support reaches communities in Tawergha, nearby areas*, 14 december 2018; Vertrouwelijke bronnen, Tripoli 2 december 2018; Vertrouwelijke bronnen, Tunis 27 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 30 november 2018.

³⁵⁰ Vertrouwelijke bron, Tunis 30 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018; zie ook algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p.53.

paragraaf 2.3.6).³⁵¹ Er werden in de verslagperiode ook Qadhafi-aanhangers die al jaren vastzaten vrijgelaten uit detentie in Tripoli. Zo werd in oktober 2018 Mahdi al-Arabi, een hooggeplaatste militair uit het leger van Qadhafi, vrijgelaten en werden in juni 2018 enkele andere hooggeplaatste functionarissen vrijgelaten, allen om (vermeende) gezondheidsredenen. De procureur-generaal ontkende dat de vrijlating politiek was gemotiveerd.³⁵²

Saif-al-Islam al-Qadhafi, de zoon van de voormalige heerser, werd in 2017 door het *House of Representatives* (HoR) ontslagen van rechtsvervolging op basis van een door het HoR eenzijdig aangenomen amnestiewet uit 2015 (zie ook paragraaf 2.1.3). Hij werd in 2015 door een rechtbank in Tripoli tot de doodstraf veroordeeld voor gepleegde oorlogsmisdaden.³⁵³ Zijn vrijlating zou door een groot deel van de Libische bevolking zijn gesteund.³⁵⁴ Hij staat nog wel op de lijst van gedaagde personen voor het Internationaal Strafhof in Den Haag.³⁵⁵ Volgens een bron waren advocaten veelal niet geneigd zaken van vermeende Qadhafi-aanhangers te behartigen uit angst voor represailles van anti-Qadhafi-gezinde milities.³⁵⁶

Veel voormalige veiligheidsfunctionarissen uit het Qadhafi-regime zouden momenteel weer werkzaam zijn binnen de verschillende veiligheidsdiensten in Libië. Een in Libië gehouden poll zou hebben uitgewezen dat er een groot draagvlak onder de bevolking bestaat voor de mogelijkheden voor voormalige functionarissen uit het Qadhafi-regime om officiële functies te bekleden. Volgens sommigen zou ook Saif al-Islam al-Qadhafi hierdoor een kans maken bij toekomstige verkiezingen.³⁵⁷

2.4.3

Etnische minderheden en stammen

De positie van etnische minderheden en stammen is in de verslagperiode min of meer gelijk gebleven ten opzichte van de vorige periode. Er bestaan in Libië naar schatting ongeveer honderdveertig stammen, waarvan er ongeveer dertig als invloedrijk worden beschouwd. De Libische samenleving is onderverdeeld in Arabische stammen, Amazigh, Tuareq en Tubu. De laatste drie vormen minderheidsgroepen. In de westelijke provincie Tripolitania zijn de Warfalla-, de Warshefana- en Tarhouna-stammen van oudsher invloedrijk.³⁵⁸ De Qadhadfa-stam van voormalig heerser Muammar Qadhafi was in Tripoli, Benghazi en Sirte een belangrijke stam gedurende de regering van Qadhafi. Qadhadfa waren ook in de zuidelijke provincie Fezzan een vooraanstaande stam tot de val van Qadhafi in 2011. Sindsdien heeft die stam aan invloed verloren in zowel Tripolitania als in Fezzan. Momenteel zijn de Tubu-, Tuareq- en Awlad Suleiman-stammen dominant in het zuidelijke Fezzan. De Zintan-stam heeft in de laatste jaren veel aan invloed verloren in Tripolitania omdat Zintan-milities het onderspit dolven ten opzichte van de in Tripoli dominante milities in de strijd om controle. Zij heeft zich hierdoor goeddeels

³⁵¹ South China Morning Post, *Gaddafi loyalists among 400 escapees from Libya prison amid rocket attacks on Tripoli*, 3 september 2018; Time, *Hundreds of prisoners escape Libya prison amid clashes between armed militias*, 3 september 2018.

³⁵² The Libya Observer, *Attorney General Office confirms provisional release of senior Gaddafi aide for health concerns*, 13 oktober 2018; The Libya Observer, *Al-Sour: Gaddafi regime officials will be released within hours*, 13 juni 2018.

³⁵³ The Guardian, *After six years in jail, Gaddafi's son Saif plots return to Libya's turbulent politics*, 6 december 2017; zie ook algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p.38.

³⁵⁴ Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018.

³⁵⁵ Website International Criminal Court, *Gaddafi case*, <https://www.icc-cpi.int/libya/gaddafi>, geraadpeegd op 4 februari 2019.

³⁵⁶ Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018.

³⁵⁷ The Guardian, *After six years in jail, Gaddafi's son Saif plots return to Libya's turbulent politics*, 6 december 2017; Vertrouwelijke bronnen, Tunis 27 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018.

³⁵⁸ Warfalla domineren van oudsher de plaats Bani Walid, Warshefana en Tarhouna resideren voornamelijk in de gelijknamige plaatsen.

teruggetrokken in hun bastion in het Nafussa-gebergte. In de oostelijke provincie Cyrenaica zijn de Al-Abaidat-stam, de Al-Awaqir-stam, de Zuwaya-stam, de Kargala-stam, de Tawajeer-stam en de Ramla-stam belangrijk. In veel delen van Libië controleerden stammen en hun milities in de beschreven periode het gebied waar zij de dominante speler waren waardoor het land de facto was opgedeeld in een veelvoud aan kleinere militaire en bestuurlijke eenheden. Politieke steun of steun onder een bepaald deel van de Libische bevolking kon alleen worden verkregen door banden met lokale dominante stammen.³⁵⁹

Tuareq

De Tuareq zijn een niet-Arabische etnische groepering die vooral leeft in de zuidelijke delen van Libië in de provincie Fezzan. De meeste Tuareq spreken geen Arabisch. Tuareq werden onder Qadhafi gediscrimineerd vanwege hun niet-Arabische afkomst en veel Tuareq zijn er bij de invoering van het nationale registratiesysteem in 2011 (het NINS, zie paragraaf 2.3.4) niet in geslaagd een registratie als Libisch staatsburger te verkrijgen. Dit maakte de positie van de etnische groep uiterst kwetsbaar aangezien zij hierdoor, als zijnde ongeregistreerd en staatloos, veelal verstoken bleven van onder meer scholing en (medische) hulp.³⁶⁰

In de verslagperiode trokken veel Tuareq weg uit hun oorspronkelijke leefgebieden in en rondom Ubari naar het door Amazigh gedomineerde westelijk gelegen Zuwara, op de vlucht voor het vele geweld en de slechte leefomstandigheden. Hierdoor ontstond een ontheemdenpopulatie van veelal ongeregistreerde en ongedocumenteerde Tuareq in Zuwara die dikwijls werk vonden in de schoonmaak- en bouwsector. Tuareq spreken de taal van de Amazigh, het Tamazight, hetgeen hun integratie in Zuwara vergemakkelijkt. Desondanks is de situatie voor Tuareq in Zuwara moeilijk gezien hun vaak onofficiële status.³⁶¹

Tubu

De culturele identiteit van de (niet-Arabische) Tubu-stam werd gedurende de regeerperiode van Muammar Qadhafi (1969-2011) onderdrukt als gevolg van zijn assimilatiepolitiek. Sinds de val van Qadhafi in 2011 kende de taal en cultuur van de Tubu een opleving, werd het alfabet op schrift gesteld en verschenen er – voor het eerst – publicaties in de taal van de Tubu, het *Tudaga*. Ondanks deze culturele opleving was de situatie voor de in de grensstreken met Tsjaad, Niger en Sudan levende Tubu in de verslagperiode moeilijk met betrekking tot identiteitsregistratie- en staatsburgerschapskwesties. Met de invoering van het *National Identity Number System* (NINS) in 2011 werden veel niet-Arabische bevolkingsgroepen, onder wie de Tubu, afgesloten van registratie. Hierdoor ondervonden zij grote problemen met het verkrijgen van gezondheidszorg, onderwijs en werk (zie ook paragraaf 2.3.4).³⁶²

Amazigh

³⁵⁹ Fondation pour la Recherche Stratégique, *The tribal structure in Libya : Factor for fragmentation or cohesion?*, september 2017; U.K. Home Office, *Country policy and information note. Libya: Ethnic minority groups*, februari 2019; Vertrouwelijke bron, Tunis, 30 november 2018 ; Vertrouwelijke bronnen, Tunis 27 november 2018; Zie ook algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p.55.

³⁶⁰ Middle East Eye, *Touareg find a new home in Amazigh coastal enclave*, 28 november 2018; U.K. Home Office, *Country policy and information note. Libya: Ethnic minority groups*, februari 2019; Vertrouwelijke bron, Tunis 27 november 2018.

³⁶¹ Middle East Eye, *Touareg find a new home in Amazigh coastal enclave*, 28 november 2018; Mediterranean Affairs, *Ethnic minorities, the main challenge for the Libyan stabilization*, 5 november 2015; U.K. Home Office, *Country policy and information note. Libya: Ethnic minority groups*, februari 2019.

³⁶² Aljazeera, *Tebu cultural awakening: 'We may not be Arabs, but we are Libyan'*, 13 oktober 2018; The Arab Weekly, *Fears of election fraud loom after disclosures of ID numbers*, 28 januari 2018; Libya Herald, *National ID number authority denies that the system has been manipulated*, 25 januari 2018; U.K. Home Office, *Country policy and information note. Libya: Ethnic minority groups*, februari 2019.

De positie van de Amazigh-gemeenschap was in de huidige periode dezelfde als die in de voorgaande periode. De Amazigh-gemeenschap werd onder het Qadhafi-regime onderdrukt als zijnde een niet-Arabische gemeenschap. In tegenstelling tot de eveneens niet-Arabische Tubu- en Tuareq-gemeenschappen werden de Amazigh niet door Qadhafi ingezet in diens veiligheidsdiensten. Hierdoor hadden zij gedurende de Qadhafi-tijd een relatief nog minder gunstige positie ten opzichte van de Tubu- en Tuareq-gemeenschappen. Deze onderdrukking zorgde ervoor dat de Amazigh-gemeenschap actief meestreed met de revolutionaire brigades en milities in de anti-Qadhafi-opstand van 2011. Na de val van Qadhafi kende de gemeenschap in politiek en cultureel opzicht een opleving, die onder meer tot uiting kwam in een opleving van de taal van de Amazighen, het Tamazight. Het Tamazight wordt sinds enige jaren weer onderwezen op scholen en er is een departement voor het Tamazight op de universiteit van Zuwara.³⁶³

Tawerghans

De situatie van de grotendeels ontheemde populatie van Tawergha, een stad ongeveer vijftig kilometer ten zuiden van Misrata, bleef in de huidige periode zeer moeilijk. De bevolking van Tawergha raakte in 2011, na de val van Qadhafi, massaal ontheemd als gevolg van aanvallen van milities uit Misrata op de stad, ter vergelding van (vermeende) steun aan Qadhafi in 2011 bij diens aanval op Misrata.³⁶⁴ In augustus 2016 werd onder bemiddeling van UNSMIL een akkoord gesloten tussen de beide steden om de terugkeer en compensatie te faciliteren van ongeveer veertigduizend ontheemde Tawerghans. Aan het einde van de verslagperiode was het grootste deel van de ontheemden echter nog niet teruggekeerd en leefden zij in vaak zeer moeilijke omstandigheden. Door de gewelddadigheden werd een groot deel van de huizen in de stad verwoest of beschadigd waardoor de terugkeer werd bemoeilijkt. Strijders uit Misrata blokkeerden gezinnen uit Tawergha veelal de toegang tot de stad. Ondanks het gesloten akkoord vonden er ook nadien nog aanvallen plaats van milities uit Misrata op de Tawergha-gemeenschappen, zij het minder dan in de voorgaande jaren. Libische gerechtshoven veroordeelden wel strijders uit Tawergha voor vermeende misdaden gepleegd in dienst van Qadhafi, maar er werden tot op heden geen militieleden uit Misrata veroordeeld voor gepleegde misdaden op de Tawergha-gemeenschap. Tawerghans werden blootgesteld aan willekeurige, soms jarenlange detentie, marteling en verdwijning.³⁶⁵

Mashasya, Qawalish en Si'an

In de nasleep van het gewapende conflict in 2011 ontstond er voor families behorende tot de Mashasya-, Qawalish- en Si'an-stammen een met de Tawergha-gemeenschap vergelijkbare situatie. Ook zij raakten kort na de val van Qadhafi ontheemd door gewelddadigheden die verband hielden met hun vermeende Qadhafi-loyaliteit. Deze (relatief kleine) stammen werden voornamelijk aangevallen door

³⁶³ Zie algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p.55; Aljazeera, *Tebu cultural awakening: 'We may not be Arabs, but we are Libyan'*, 13 oktober 2018; U.K. Home Office, *Country policy and information note. Libya: Ethnic minority groups*, februari 2019; Vertrouwelijke bron, Tunis 30 november 2018.

³⁶⁴ In de strijd om Misrata tussen troepen van Qadhafi en oppositionele groepen in Misrata werd tussen 18 februari en 15 mei 2011 hevige strijd geleverd, waarbij de stad werd belegerd door het regime. De stad werd door de troepen van Qadhafi van de buitenwereld afgesneden en gedurende maanden dagelijks bestookt met zwaar geschut hetgeen resulteerde in vele burgerdoden. Een van de doelen van de VN-interventie in 2011 was om Misrata te ontzetten. Geholpen door de steun van de VN, slaagden rebellen er in mei 2011 in om de stad te heroveren op Qadhafi. De strijd om de stad staat te boek als een van de bloedigste in de burgeroorlog van 2011.

³⁶⁵ Human Rights Watch, *Libya: Ensure Safe Return of Displaced Tawerghans*, 20 juni 2017; Human Rights Watch, *Libya: Displaced population can't go home*, 24 januari 2019; IOM, *Libya: Essential humanitarian support reaches communities in Tawergha, nearby areas*, 14 december 2018; U.K. Home Office, *Country policy and information note. Libya: Ethnic minority groups*, februari 2019; Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 30 november 2018.

revolutionaire milities uit Zintan. In de huidige verslagperiode is geen nieuwe informatie over deze groepen gevonden. Voor zover bekend zijn er nog altijd families uit deze stammen ontheemd en leven zij veelal in nederzettingen in de Nafusa-bergen en in en om Tarhuna.³⁶⁶

Personen met een donkere huidskleur

In de huidige verslagperiode kwam er geen verandering in de positie van mensen met een donkere huidskleur. Zij werden in algemene zin vaak door gewapende revolutionaire groepen bestempeld als (voormalige) loyalisten van het Qadhafi-regime. Zij zouden veelal door Qadhafi zijn ingezet als huursoldaten en zijn gerekruteerd voor zijn leger en veiligheidsdiensten. Het betreft hierbij bijvoorbeeld leden van de zuidelijke stammen die leven in de streken grenzend aan Niger, Tsjaad en Algerije, zoals de Tuareqs en de Tubu. Ook de Tawerghans en niet-Libiërs uit sub-Sahara landen zoals Sudanezen en Tsjadiërs worden vaak door revolutionaire brigades beschouwd als Qadhafi-loyalisten. De algehele perceptie van de Libische bevolking ten aanzien van (vermeende) Qadhafi-loyalisten verbeterde wel enigszins (zie ook hierboven). Overigens komt het nog steeds veel voor in Libië dat deze groepen enkel om hun donkere huidskleur worden gediscrimineerd, los van hun vermeende Qadhafi-loyaliteit. Dit leverde onder meer problemen op in hun contacten met de autoriteiten, bijvoorbeeld bij het aanvragen van (lokale) overheidsdiensten, maar was vooral maatschappelijk gezien een groot probleem. Mensen met een donkere huidskleur, onder wie veel migranten uit Sub-Sahara landen, werden in de verslagperiode naar verluidt vaak willekeurig in detentie geplaatst door plaatselijke machthebbers, mensensmokkelaars en criminele bendes. Hun behandeling was doorgaans zeer slecht waarbij sprake was van stelselmatige marteling, geweld, verkrachting en moord. Het kwam volgens bronnen veel voor dat migranten uit de Sub-Sahara werden ontvoerd en gevangen gezet door bendes en smokkelaars waarna aan de families van de migranten een hoge som losgeld werd gevraagd voor hun vrijlating. Veel migranten trof dit lot meerdere keren.³⁶⁷

2.4.4

Palestijnen en Syriërs

De situatie van Syriërs en Palestijnen was in de huidige verslagperiode vergelijkbaar met die in de vorige periode. De Palestijnse gemeenschap in Libië is voornamelijk ontstaan in de jaren zeventig van de vorige eeuw toen velen uit Gaza vluchtten vanwege de Israëlische bezetting. Ook na de slachtingen in 1982 onder Palestijnen in de vluchtelingenkampen Sabra en Shatila in Beiroet, Libanon, vluchtten vele Palestijnen naar Libië.³⁶⁸ Palestijnen werden in Libië onthaald als arbeidsmigranten en konden veelal een bestaan opbouwen in de dienstensector of als (geschoolde) arbeider bij Libische of buitenlandse bedrijven in de olie- en gasindustrie. Palestijnse vluchtelingen kregen dezelfde rechten en behandeling door de autoriteiten als Libische burgers. Dit kwam onder meer tot uiting in gratis onderwijs voor Palestijnse kinderen en gratis medische zorg.³⁶⁹

Voor zover bekend hanteerde het HoR in Tobruk ook in de huidige verslagperiode het in januari 2015 ingestelde inreisverbod voor Palestijnen en Syriërs.³⁷⁰ Het is

³⁶⁶ Zie hiervoor de ambtsberichten over Libië van december 2014 (rapport over kwetsbare groepen, in het Engels), p.10 en van mei 2016, p.53; UNHCR, *Flash update Libya 31 March-6 April*, 6 april 2018; U.K. Home Office, *Country policy and information note. Libya: Ethnic minority groups*, februari 2019.

³⁶⁷ New Internationalist, *To be black in Libya*, 23 juni 2016; Zie ook algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p.54; OHCHR/UNSMIL, *Desperate and dangerous: Report on the human rights situation of migrants and refugees in Libya*, 20 december 2018; U.K. Home Office, *Country policy and information note. Libya: Ethnic minority groups*, februari 2019; Vertrouwelijke bronnen, Tunis 28 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018.

³⁶⁸ Deze slachtingen werden aangericht door een Libanese militie als reactie op de spanningen die waren ontstaan na de moordaanslag op de Libanese president Bashir Gemayel welke (onterecht) werd toegeschreven aan de PLO.

³⁶⁹ Zie algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p. 56,57.

³⁷⁰ Zie algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p. 57.

voor Syriërs en Palestijnen sinds 2015 nagenoeg onmogelijk om visa voor Libië te krijgen. De reden voor de weigering zou gelegen liggen in de mogelijke contacten die Syriërs en Palestijnen zouden onderhouden met terroristische groepen. Naar verluidt kwam het voor dat Palestijnen en Syriërs die al in het bezit waren van een verblijfsvergunning en een werkvergunning, deze soms konden verlengen afhankelijk van de houding van de (plaatselijke) autoriteiten. Er zouden echter zelden nog nieuwe vergunningen zijn afgegeven in de verslagperiode. Volgens de bron waren er in de huidige periode gevallen van arrestaties en detentie van Palestijnen en Syriërs, maar waren de aantallen erg laag in vergelijking met andere nationaliteiten migranten. Er zouden weinig tot geen mogelijkheden zijn voor Syriërs en Palestijnen die legaal verblijf hebben in Libië om schendingen van hun rechten aan de orde te stellen bij de autoriteiten, gezien de algehele slechte veiligheidssituatie en gebrekkige rechtsgang.³⁷¹

Onder invloed van de verslechterende situatie in Libië is sinds de opstand van 2011 een steeds negatiever wordend sentiment ontstaan onder de bevolking jegens niet-Libiërs, onder wie Syriërs en Palestijnen. Voor zover bekend gold het in het vorige ambtsbericht gestelde over de perceptie in de Libische samenleving en onder militante groepen dat Palestijnen en Syriërs loyaal aan Qadhafi zouden zijn nog steeds.³⁷² Het is onbekend in hoeverre het veranderende klimaat in Libië met betrekking tot deze ontwikkelingen de positie van Palestijnen en Syriërs mogelijk heeft beïnvloed.

2.4.5

Vrouwen

In de huidige periode werd de positie van vrouwen grotendeels bepaald door een groeiend conservatisme in de samenleving. De scheiding in de levenssfeer tussen mannen en vrouwen is volgens bronnen de laatste jaren vergroot.³⁷³ Dit zorgde voor toenemende onderdrukking van de vrijheden en rechten van vrouwen. Wel werd door (internationale) maatschappelijke organisaties geconstateerd dat vrouwen zich in toenemende mate uitspraken over hun rechten en een actieve rol innamen in het lokale maatschappelijke middenveld. Zodra vrouwen zich politiek of anderszins roerden buiten de structuren van de familie of stam, kregen zij veelal te maken met onderdrukking of geweld van de zijde van lokale machthebbers zoals bijvoorbeeld milities. Dit gold met name als zij zich uitspraken over onderwerpen die door de facto heersers als bedreigend of on-religieus werden beschouwd.³⁷⁴ Volgens een bron was de participatie van vrouwen in de politiek in heel Libië ongeveer tien procent.³⁷⁵ Vrouwen zouden vooral in lokale gemeenschappen politiek actief zijn.³⁷⁶

Vrouwen worden wettelijk gezien als handelingsbekwaam. Volgens de wet zijn mannen en vrouwen gelijk en gelden voor vrouwen dezelfde regels als voor mannen inzake het aanvragen van documenten (zie paragraaf 1.6) en het verrichten van officiële handelingen. In de praktijk hadden vrouwen echter te maken met sociale marginalisatie en ondervonden zij discriminatie en ongelijke behandeling met betrekking tot hun fundamentele rechten, zoals bewegingsvrijheid en het recht op werk. Het kwam in de huidige verslagperiode veel voor dat vrouwen zich moesten laten begeleiden door een mannelijk familielid (*mahram*) bij het verrichten van

³⁷¹ Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018.

³⁷² Zie algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p. 56.

³⁷³ Vertrouwelijke bronnen, Tunis 28 november 2018.

³⁷⁴ IWPR, *The post-revolution pioneers*, 2018, p.19 e.v.; The New Arab, *Real progress in Libya depends on women's empowerment*, 30 april 2018; Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 29 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018.

³⁷⁵ Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018

³⁷⁶ IWPR, *The post-revolution pioneers*, 2018, p.19 e.v.; Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018.

officiële handelingen of bij reizen. Dit varieerde per regio in Libië en was afhankelijk van de attitude van plaatselijke machthebbers en autoriteiten. In het oosten van Libië geldt sinds februari 2017 een officiële verplichting voor mannen en vrouwen in de leeftijd van 18 tot 45 om bij reizen over land, te water of per vliegtuig toestemming te vragen aan plaatselijke machthebbers. Vrouwen konden in het oostelijke deel van Libië in de verslagperiode niet onbegeleid op reis. In Tripoli heerste een iets liberaler klimaat en dienden vrouwen zich veelal tot aan de grenscontrole te laten begeleiden door een mannelijk familielid.³⁷⁷

Vrouwen speelden in Libië een ondergeschikte rol in het openbare maatschappelijke leven. Er waren weinig vrouwen die hogere maatschappelijke posities bekleedden. Van vrouwen werd verwacht dat zij hun rol vervulden in de families en stammen.³⁷⁸ Voor vrouwen golden bijzondere gedrags- en kledingcodes, maar deze verschilden per regio. In veel delen van Libië was het sociaal niet geaccepteerd dat vrouwen zonder hoofddoek naar buiten gingen. Het zou voor vrouwen in Tripoli makkelijker zijn zich zonder sluier of hoofddoek op straat te begeven dan in het oostelijke deel van Libië, waar de invloeden van salafistische groepen groter zijn.³⁷⁹ Verschillende bronnen gaven aan dat veel vrouwen uit voorzorg conservatief gekleed gingen, uit angst voor represailles van moslimfundamentalistische groepen. In het oosten zouden veel vrouwen hierom vaak in boerka's gekleed gaan.³⁸⁰

De positie van vrouwen verschilde naar gelang zij gehuwd, ongehuwd, gescheiden of weduwe waren. In de Libische sociale context wordt het niet of nauwelijks geaccepteerd dat vrouwen scheiden. De sociale status van gescheiden vrouwen is zeer laag en zij ondervinden hierdoor grote moeite met bijvoorbeeld het vinden van werk of de acceptatie in gemeenschappen. Gescheiden vrouwen hebben te maken met intimidaties, pesterijen of geweld. Indien de vrouw de echtscheiding zelf heeft aangevraagd is haar status nog lager. Voor gescheiden en ongehuwde vrouwen in de huwbare leeftijd en weduwen geldt dat het veelal niet wordt geaccepteerd dat zij zelfstandig wonen. Zij dienen zich bij familie te vestigen. Het kwam in de verslagperiode voor dat gescheiden vrouwen en weduwen hun mobiele telefoons niet mochten gebruiken van de familie, dat zij geen Facebook-accounts mochten aanmaken en dat het hen verboden werd om auto te rijden. Dit kwam naar verluidt vaker voor in plattelandstreken dan in stedelijke gebieden. Het is voor gescheiden en ongehuwde vrouwen in de huwbare leeftijd zeer moeilijk om zich zelfstandig te verplaatsen of op reis te gaan. Voor weduwen zijn zelfstandige reizen soms mogelijk, maar dit hangt zeer af van de plaatselijke omstandigheden en de houding van de lokale machthebbers.³⁸¹

Volgens een bron komen gedwongen en gearrangeerde huwelijken veel voor in Libië. Het komt naar verluidt voor dat een gearrangeerd huwelijk van een meisje met bijvoorbeeld een militielid, wordt afgekocht door de familie. Huwelijkscontracten worden doorgaans opgesteld door de mannelijke familieleden in afwezigheid van de bruid.³⁸²

De situatie voor vrouwen met betrekking tot gender gerelateerd geweld en huiselijk geweld is niet veranderd sinds het verschijnen van het vorige ambtsbericht.

³⁷⁷ US Department of State, *Libya 2017 country report on human rights practices*, 20 april 2018, p.25 e.v.; IWPR, *The post-revolution pioneers*, 2018, p.19 e.v.; Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018; Vertrouwelijke bronnen, Tunis 28 november 2018.

³⁷⁸ IWPR, *The post-revolution pioneers*, 2018, p.19 e.v.; Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018.

³⁷⁹ Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018.

³⁸⁰ Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018.

³⁸¹ IWPR, *The post-revolution pioneers*, 2018, p.19 e.v.; Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018.

³⁸² Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018.

Formeel kunnen vrouwen aangifte doen van tegen hen gericht (seksueel of huiselijk) geweld. In de praktijk zijn er echter nauwelijks mogelijkheden voor vrouwen om dergelijke aangiftes in behandeling te krijgen of om bescherming te krijgen van de autoriteiten.³⁸³ Dit wordt, naast de slechte staat van de rechtsgang en de slechte veiligheidssituatie in Libië, mede veroorzaakt door het sociale taboe waarmee gender gericht geweld is omgeven. Vrouwen die slachtoffer zijn geworden van seksueel of huiselijk geweld, zullen hierdoor niet snel aangifte doen bij de politie uit angst voor mogelijke gevolgen zoals sociale stigmatisering, geweldpleging, eerwraak of (meer) seksueel misbruik.³⁸⁴

Volgens bronnen zijn er zeer weinig opvangmogelijkheden in Libië voor vrouwen die het geweld willen ontvluchten. Een aantal particulier geleide maatschappelijke organisaties zou zich volgens deze bronnen met opvang en psychosociale hulp van vrouwen bezighouden.³⁸⁵

Female Genital Mutilation (FGM)

FGM komt voor zover bekend weinig voor in de Noord-Afrikaanse landen. Er is weinig informatie beschikbaar over de praktijk van FGM in Libië.³⁸⁶ FGM zou sporadisch voorkomen in het stammenrijke zuiden van Libië, maar wordt niet wijdverspreid over Libië gepraktiseerd. Het is onbekend onder welke gemeenschappen in het zuiden van Libië FGM wordt gepraktiseerd. Naar algemeen wordt aangenomen heeft dit te maken heeft met de aldaar aanwezige stammen die oorspronkelijk uit Sub-Sahara landen afkomstig zijn waar FGM weider is verspreid. De gevallen van FGM in het zuiden zouden zich vooral binnen de beslotenheid van kleine traditionele gemeenschappen afspelen. Libië wordt niet genoemd in de meest recente overzichten van UNICEF inzake de wereldwijde toepassing van FGM.³⁸⁷

2.4.6

Lesbiennes, Homoseksuelen, Biseksuelen, Transgenders en Interseksuelen (LHBTI)

In Libië is het verrichten van homoseksuele handelingen wettelijk strafbaar. Er bestaat onduidelijkheid over de precieze strafmaat voor het verrichten van homoseksuele handelingen. Het Libische Wetboek van Strafvordering (1953) stelt homoseksuele handelingen strafbaar met een gevangenisstraf van één tot vier jaar.³⁸⁸ Het Libische Wetboek van Strafrecht (1951) hanteert voor dezelfde handelingen een gevangenisstraf van drie tot vijf jaar.³⁸⁹

Voor zover bekend zijn er geen wijzigingen ten opzichte van eerdere ambtsberichten in de wijze waarop de Libische samenleving homoseksualiteit of anders-geaardheid benadert. Homoseksualiteit bevindt zich in Libië in de taboesfeer. Het openlijk uitkomen voor bijvoorbeeld een homoseksuele geaardheid wordt in de Libische samenleving niet geaccepteerd. Openlijke LHBTI's worden geconfronteerd met sociale uitsluiting, bedreigingen, pesterijen, geweldpleging en soms moord. Het klimaat voor LHBTI's is met name na de val van Qadhafi verslechterd doordat de samenleving conservatiever werd en de rol van salafistische groepen groter. Volgens een naar Duitsland gevluchte LHBTI-activist executeerden milities soms personen op

³⁸³ Volgens een bron is de steun van de plaatselijk dominante milities hierbij onontbeerlijk. Deze zijn echter vaak salafistisch of conservatief islamitisch van inslag. Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018.

³⁸⁴ Zie algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p.58; IWPR, *The post-revolution pioneers*, 2018, p.19 e.v.

³⁸⁵ Vertrouwelijke bron, Tripoli 3 december 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 29 november 2018.

³⁸⁶ US Department of State, *Libya 2017 country report on human rights practices*, 20 april 2018, p.25 e.v.

³⁸⁷ Zie de website van UNICEF, <https://data.unicef.org/topic/child-protection/female-genital-mutilation/>, geactualiseerd in oktober 2018, geraadpleegd op 6 november 2018.

³⁸⁸ Artikel 410 van het Wetboek van Strafvordering van november 1953 dat nog steeds in werking is.

³⁸⁹ Zie Canada Immigration and Refugee Board, *Libya: Situation of Sexual minorities, including legislation; treatment by society and authorities; state protection and available services (2011-July 2014)*.

basis van hun seksuele oriëntatie of gender.³⁹⁰ Er zijn binnen de verslagperiode geen gevallen bekend geworden van discriminatie of geweldpleging jegens homoseksuelen door de centrale autoriteiten. Volgens een bron kwam het voor dat LHBTI's werden gearresteerd door milities op basis van afbeeldingen op hun telefoon.³⁹¹ Ook vinden er volgens een andere bron veel bedreigingen plaats van LHBTI's via sociale media accounts.³⁹²

Over de specifieke positie van transgenders zijn geen gegevens bekend geworden.

2.4.7

Alleenstaande minderjarigen

De situatie van alleenstaande minderjarigen in Libië was in de beschreven periode ongewijzigd ten opzichte van de vorige periode.³⁹³ In Libië is men wettelijk meerderjarig en handelingsbekwaam vanaf de leeftijd van achttien jaar en geldt een wettelijke leerplicht vanaf het zesde tot en met het vijftiende levensjaar voor de lagere school en het voortgezet onderwijs.³⁹⁴ Voor zowel mannen als vrouwen geldt dat zij vanaf het zestiende jaar over een eigen identiteitskaart dienen te beschikken. Aan een minderjarige kan een zelfstandig paspoort worden verstrekt (zie ook paragraaf 1.6).³⁹⁵ Bij de aanvraag van zowel de identiteitskaart als het paspoort is instemming van en begeleiding door een ouder of voogd vereist.³⁹⁶

Een minderjarige die één ouder of beide ouders verliest, wordt gegeven de sociale structuur in Libië doorgaans opgevangen door familie. Volgens een bron werden alleenstaande minderjarigen de laatste paar jaar nog meer dan voorheen in families opgenomen en niet in tehuizen geplaatst, onder invloed van de conservatiever wordende samenleving.³⁹⁷ Daarnaast is de minderjarige vaak verbonden aan een clanstructuur waarbinnen bescherming gevonden kan worden. Alleenstaande minderjarigen van onbekende ouders zijn echter dikwijls verstoken van een dergelijke beschermende structuur en vormen daardoor een uiterst kwetsbare groep. Adoptie is binnen de islam niet toegestaan.³⁹⁸

Er zijn in Libië opvangtehuizen voor alleenstaande minderjarigen aanwezig. Het is onduidelijk hoeveel dit er zijn en wat de situatie is in deze tehuizen. Weeshuizen vallen in Libië formeel onder het ministerie van Sociale Zaken en zijn in de regel vooral bestemd voor buitenechtelijk geboren kinderen, aangezien deze kinderen doorgaans buiten de bescherming van de familie of clan vallen. Volgens een bron zijn er momenteel in Libië zeer weinig functionerende weeshuizen.³⁹⁹ Een klein aantal opvanglocaties wordt door hulporganisaties zoals het Rode Kruis geleid. Zo verzorgde het Rode Kruis in de verslagperiode onder meer de opvang en begeleiding in Sirte van verweesde kinderen van strijders van ISIS. De internationale hulporganisatie *Save the Children* heeft in ontheemdenkampen kindvriendelijke plekken ingericht waar kinderen die zijn getraumatiseerd door het conflict speciale aandacht krijgen.⁴⁰⁰

³⁹⁰ Washington Blade, *Libya LGBT activist receives asylum in Germany*, 15 augustus 2017.

³⁹¹ Vertrouwelijke bron, Tunis 29 november 2018.

³⁹² Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018.

³⁹³ Algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p.59 e.v.; Vertrouwelijke bron, Tunis 30 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018.

³⁹⁴ Artikel 36 van wet nummer 17 van 1992, *Organization of Minors Situation; Law on Compulsory Education* van 1975 (wet nummer 95); Wetboek van Strafrecht (1954), artikel 81.

³⁹⁵ Dit kan voor zover bekend op elke willekeurige leeftijd.

³⁹⁶ Zie algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p.59 e.v.

³⁹⁷ Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018.

³⁹⁸ Zie algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p.59 e.v. Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018.

³⁹⁹ Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018.

⁴⁰⁰ Info Migrants, *Red Crescent orphanage in Sirte helps 'Islamic State' fighters' abandoned children*, 11 oktober 2017; Save the Children, *Help save children in Libya*, <https://www.savethechildren.org/us/what-we-do/where-we-work/greater-middle-east-urasia/libya>, website geraadpleegd op 5 februari 2019.

Het komt veel voor dat alleenstaande minderjarigen in detentiefaciliteiten worden opgevangen, waar ze tussen volwassen gevangenen worden geplaatst. Tevens bevinden zich veel (alleenstaande) minderjarigen in de diverse ontheemdenkampen in Libië. Volgens een bron zijn deze kinderen zeer kwetsbaar en vormen zij makkelijke doelwitten voor gewapende en extremistische groepen en kunnen zij gerekruteerd worden door deze groepen. Er zouden in een aantal van de kampen geïmproviseerde scholen zijn, maar de staat van deze scholen is onduidelijk.⁴⁰¹

2.4.8

Dienstplichtweigeraars en deserteurs

Onder Muammar Qadhafi was de dienstplicht in Libië formeel geregeld in de Wet op de militaire dienstplicht van 5 mei 1978. Het 'Groene Boekje' van Qadhafi van 12 juni 1988 stelde bovendien dat de verdediging van de natie een plicht was van iedere burger, zowel man als vrouw. Alle mannen en vrouwen tussen de 18 en de 35 jaar konden worden opgeroepen voor militaire dienst. Uitzondering gold in theorie voor studenten en op basis van medische indicatie of indien de dienstplichtige een enige zoon was of indien de familie financieel afhankelijk was van de dienstplichtige. Mannen konden in gevallen van mobilisaties of noodsituaties ook na hun 35^e levensjaar worden opgeroepen. Er werden geen uitzonderingen gemaakt met betrekking tot gewetensbezwaarden en ook was er geen alternatieve dienstplicht beschikbaar. De oproepsystematiek was niet nader omschreven en de duur van de dienstplicht kon variëren per rekrut. Weigering of ontduiking kon leiden tot drie jaar gevangenisstraf en ontneming van de burgerlijke rechten.⁴⁰² In de praktijk onderhield Qadhafi voornamelijk een aantal elite-eenheden die direct aan hem verantwoording dienden af te leggen. De reguliere legeronderdelen werden door Qadhafi veronachtzaamd en uitgehouden.⁴⁰³

Sinds de val van Qadhafi in 2011 bestaat in Libië geen geldende wetgeving op de militaire dienstplicht meer. De overgangsregeringen van na de revolutie van 2011, de NTC en het GNC, hebben pogingen ondernomen om de vele gewapende facties die in het land opereren onder te brengen bij de nationale veiligheidsstructuur, echter zonder veel succes. Pogingen van het ministerie van Defensie om de strijdkrachten te reorganiseren kwamen tot stilstand toen medio 2014 het geweld in Libië oplaaide en uit de politieke chaos twee elkaar bestrijdende regeringen ontstonden, beide zonder mandaat voor heel Libië. Er was binnen de beschreven periode in de praktijk in Libië geen sprake van een officiële militaire oproepsystematiek. Sinds 2011 werden geen nieuwe dienstplichtigen opgeroepen voor dienst in het formele Libische nationale leger.⁴⁰⁴ Het is onbekend op welke termijn nieuwe wetgeving op de militaire dienstplicht in Libië verwachtbaar is en welke bepalingen omtrent dienstplichtweigeraars en deserteurs hierin zullen worden opgenomen. Dit hangt nauw samen met de ontwikkelingen op het gebied van de Libische nationale eenheidsregering (GNA), zoals eerder beschreven in dit ambtsbericht (hoofdstuk 1).

⁴⁰¹ Algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p.60; South China Morning Post, *Two-year-old orphan of Islamic State militants trapped in a Libyan jail*, 22 april 2017; Vertrouwelijke bron, Tunis 30 november 2018.

⁴⁰² War Resisters' International, *Libya, conscription*, 7 augustus 1998; Immigration and Refugee Board of Canada, *Libya: Update to LBY30486.E of 25 November 1998 and LBY26570 of 18 April 1997 on the penalty for failing to report for military call-ups, particularly in the case of Libyan citizens who served their compulsory military service and were discharged from the armed forces in 1992; whether they are required to report to the government authorities on an annual basis for possible recall; possibilities of exemptions for military service*, 26 maart 2002.

⁴⁰³ Wehrey, Frederic, *The burning shores. Inside the battle for the new Libya*, 17 april 2018, p.155; Aljazeera, *The role of the Libyan army in the revolt against Gaddafi's regime*, 16 maart 2011.

⁴⁰⁴ The New Arab, *Libya's militia culture must be demobilized*, 22 januari 2018.

3 Vluchtelingen en ontheemden

3.1 Vluchtelingen- en ontheemdenstroom

In de verslagperiode bleven migranten vanuit landen ten zuiden van de Sahara, vanuit sommige Aziatische landen en vanuit landen in het Midden-Oosten naar Libië komen. Veel migranten ondernamen een lange reis via smokkelroutes door de Sahara om uiteindelijk in de kustplaatsen van noordwest Libië aan te komen, met als doel de Middellandse Zee over te steken richting Europa. Ongeveer de helft van de migranten kwam Libië binnen via Agadez in Niger. Langs de Libische Middellandse Zeekusten bevinden zich een aantal ontschepingspunten voor migranten die van boten komen nadat zij een poging hebben gewaagd de oversteek te maken. UNHCR en IOM onderhouden permanente monitoring bij twaalf van deze ontschepingslocaties.⁴⁰⁵ Voorts vonden er gedurende de verslagperiode evacuatieplaatsen van migranten naar buiten Libië, vooral naar Niger. Begin december 2018 opende UNHCR een speciaal voor evacuatie bestemde faciliteit, de *Gathering and Departure Facility*. Van hieruit vertrokken op 6 december 2018 de eerste 133 vluchtelingen naar Niger (zie ook paragraaf 3.5.3).⁴⁰⁶ Gedurende de verslagperiode was er voorts sprake van voortdurende binnenlandse ontheemding, waarbij soms nieuwe gevallen van ontheemding ontstonden door aanhoudend geweld. In de verslagperiode was er ook sprake van de terugkeer van ontheemde gezinnen naar hun oorspronkelijke woonplaatsen (zie paragraaf 3.2).

3.2 Binnenlandse ontheemden

In juni 2018 schatte UNHCR het aantal ontheemden in Libië op 192.500. Op 23 november 2018 waren dit er naar schatting 194.000. Ongeveer de helft van alle ontheemden waren kinderen. Door het uitbreken van het geweld medio 2014 tussen de strijdkrachten van *Libya Dawn* en die van Haftar's *Dignity*-coalitie (zie paragraaf 1.1. en algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016) raakten ruim 400.000 personen ontheemd. Ruim 382.000 van deze binnenlandse ontheemden zouden inmiddels zijn teruggekeerd naar hun herkomstplaatsen, maar door het aanhoudende geweld in de jaren daarna raakten nieuwe personen ontheemd.⁴⁰⁷

Aan het einde van de verslagperiode bevonden zich door heel Libië verspreid groepen binnenlandse ontheemden. Veel ontheemden hielden zich op in gebieden rondom steden waar gevechten plaatsvonden of hadden plaatsgevonden, zoals Tripoli, Benghazi, Derna en Sebha. De meeste ontheemden trokken naar familie of bekenden, verbleven in gastgemeenschappen of betrokken leegstaande gebouwen. Degenen die het zich konden veroorloven huurden soms woonruimtes in de plaats van ontheemding. Verreweg de meeste ontheemden leefden niet in kampen. De situatie voor ontheemden was in de onderhavige periode moeilijk gezien de gebrekkige staatsondersteuning.⁴⁰⁸ Veel ontheemden konden niet terug naar hun woonplaatsen vanwege aanhoudend geweld, angst voor vervolging op basis van

⁴⁰⁵ UNHCR, *Libya*, geraadpleegd op 6 februari 2019; Vertrouwelijke bronnen, Tripoli 2 december 2018.

⁴⁰⁶ Reliefweb, *First group of refugees evacuated from new departure facility in Libya*, 6 december 2018; Reliefweb, *UNHCR update Libya*, 1 februari 2019; Vertrouwelijke bronnen, Tripoli 2 december 2018.

⁴⁰⁷ UNHCR, *UNHCR Position on Returns to Libya - Update II*, p.11, september 2018, UNHCR, *Libya response in 2018*, 23 november 2018.

⁴⁰⁸ De regering in Tripoli kent een ministerie speciaal bestemd voor de situatie van ontheemden, maar de capaciteit van dit staatsorgaan is zeer gering.

vermeende politieke affiliatie, verwoesting van hun huizen en bezittingen of door de aanwezigheid van veel onontplofte explosieven. Naar verluidt zouden de herkomstgemeenschappen, lokale autoriteiten en gewapende groepen ontheemden soms verhinderen om terug te keren op basis van (vermeende) loyaliteit aan een oppositionele groepering of vanwege (vermeende) Qadhafi-sympathiën.⁴⁰⁹ In gebieden waar ontheemden leefden was de toegang voor humanitaire hulporganisaties vaak gebrekkig of onmogelijk vanwege het conflict. Veel ontheemden hadden hierdoor slecht toegang tot voorzieningen, hulp en bescherming.⁴¹⁰

De ontheemden uit de plaats Tawergha leefden voor een deel nog wel in kampen. In de verslagperiode keerden sommige Tawerghans terug naar hun herkomstplaats, maar veel van hun huizen waren sinds hun ontheemding in 2011 verwoest of in bezit genomen. De situatie voor ontheemden uit Tawergha die wilden terugkeren naar hun woonplaats, werd extra bemoeilijkt vanwege de dreiging van geweld van de zijde van milities uit Misrata die de Tawerghans beschuldigen van het helpen van Qadhafi in zijn aanval op Misrata in 2011. Volgens Human Rights Watch zouden de Misrata-milites een groot deel van de infrastructuur en voorzieningen in Tawergha opzettelijk hebben vernietigd om terugkeer van families uit Tawergha te ontmoedigen. Voor degenen die er wel in slaagden terug te keren en voor gezinnen in nabij Tawergha gelegen dorpen kwam tegen het einde van 2018 sporadisch en mondjesmaat hulp op gang via IOM en het Libische staatsorgaan voor ontheemden.⁴¹¹

3.3 Vluchtelingen, asielzoekers en migranten

Hoewel de interim-grondwet uit 2011 voorziet in het recht op asiel⁴¹², bestaat er in Libië geen specifieke asielwetgeving of een in de praktijk werkend asielmechanisme. Dit heeft tot gevolg dat asielzoekers, vluchtelingen en migranten onderhevig zijn aan de Libische migratiewetgeving die alle illegale binnenkomst, verblijf of vertrek in of uit het land strafbaar stelt.⁴¹³ Overtreding van deze wetgeving kan resulteren in een gevangenisstraf van onbekende duur, met inbegrip van zware fysieke arbeid, of een geldboete van ongeveer duizend Libische Dinar (ruim 630 Euro). Na voltooiing van de straf of het betalen van de boete moet de overtreder volgens de wet worden gedeporteerd. Personen die zijn gedeporteerd uit Libië mogen het land zonder de toestemming van de directeur van het Directoraat-Generaal voor Paspoorten en Nationaliteit niet opnieuw binnentreden.⁴¹⁴

De meeste asielzoekers, vluchtelingen en migranten in Libië hebben geen verblijfsvergunning of mogelijkheden om aan een verblijfsvergunning te komen. Dit betekent dat velen van hen groot risico lopen te worden opgepakt en te worden

⁴⁰⁹ UNHCR, *UNHCR Position on Returns to Libya - Update II*, p.16; Reliefweb, *Tripoli: Joint rapid situation overview Libya*, 21 september 2018; Reliefweb, *Libya protection sector update on the protection situation of IDPs from Derna*, 15 januari 2019.

⁴¹⁰ UNHCR, *UNHCR Position on Returns to Libya - Update II*, p.16,17; Reliefweb, *Tripoli: Joint rapid situation overview Libya*, 21 september 2018; Reliefweb, *Libya protection sector update on the protection situation of IDPs from Derna*, 15 januari 2019.

⁴¹¹ Human Rights Watch, *Libya: Displaced population can't go home*, 24 januari 2019; IOM, *Libya: Essential humanitarian support reaches communities in Tawergha, nearby areas*, 14 december 2018; Vertrouwelijke bronnen, Tripoli 2 december 2018.

⁴¹² Constitutional Declaration van 3 augustus 2011, artikel 10.

⁴¹³ Hieronder kan bijvoorbeeld worden verstaan het ontbreken van de benodigde documenten of binnenkomst via een onofficiële grenspost in Libië.

⁴¹⁴ Wet nummer 6 uit 1987: *Regulating entry, residence and exit of foreign nationals to/from Libya* (gewijzigd via wet nummer 2 uit 2004), artikel 18.

gedetineerd vanwege illegaal verblijf in Libië. Daarnaast liepen vluchtelingen, asielzoekers en migranten in de onderhavige periode groot risico te worden ontvoerd en gedetineerd door criminele bendes en mensenhandelaren. Veel migranten probeerden door te werken geld bij elkaar te sparen voor de overtocht naar Europa. Doordat zij vaak werk vonden (als illegale arbeiders) in de bouw-, schoonmaak- en dienstverleningssector langs met name de kuststrook van Libië, namen migranten, vluchtelingen en asielzoekers allengs een belangrijk deel van de Libische economie voor hun rekening.⁴¹⁵

Door het ontbreken van een nationaal asielmechanisme valt het registreren van vluchtelingen en asielzoekers in de praktijk onder de verantwoordelijkheid van UNHCR. Volgens UNHCR stonden er op 31 augustus 2018 in Libië 55.008 asielzoekers en vluchtelingen bij de organisatie geregistreerd. De organisatie merkte daarbij op dat de autoriteiten in Libië het in de praktijk slechts negen nationaliteiten toestaat om in aanmerking te komen voor internationale bescherming. Er verblijven in Libië echter ook veel personen uit landen die die erkenning niet genieten, zoals Niger, Tsjaad en Egypte.⁴¹⁶

Per juni 2018 verbleven er volgens UNHCR 679.000 migranten, vluchtelingen en asielzoekers in Libië, verdeeld over meer dan veertig nationaliteiten. Het werkelijke aantal wordt echter geschat op ongeveer een miljoen. Het in 2015 in twee fasen ingevoerde inreisverbod voor Syriërs, Bangladeshi, Pakistani, Sudanese, Iraniërs, Palestijnen en Jemenieten⁴¹⁷ is voor zover bekend nog steeds van kracht in gebieden die worden gecontroleerd door de regering in Tobruk.⁴¹⁸

De migranten die in de verslagperiode de tocht door de Sahara ondernamen om te pogen in Libië schep te gaan richting Europa, hadden volgens hulporganisaties nagenoeg zonder uitzondering te maken met uitbuiting, detenties, misbruik en geweld door mensenhandelaren, stammenmilities en gewapende groeperingen. Het verhandelen van migranten waarbij zij werden 'doorverkocht' van de ene smokkelaar aan de andere kwam op grote schaal voor. Veel migranten overleden gedurende hun reis door de Sahara naar Libië ten gevolge van misbruik, geweld en slechte omstandigheden. Het in detentie plaatsen van migranten door bendes en milities van migranten, teneinde losgeld aan de families in de thuislanden te vragen kwam op grote schaal voor in de beschreven periode. Hierbij werden de migranten blootgesteld aan martelingen en verkrachtingen en moesten zij veelal gedwongen arbeid verrichten. Veel migranten kwamen om in detentie door de zeer slechte behandeling en omstandigheden.⁴¹⁹

De omstandigheden voor migranten in de detentiecentra van smokkelaars en bendes in Libië waren in de huidige verslagperiode uitermate slecht. Volgens een rapportage van de VN, gebaseerd op waarnemingen van en interviews gehouden door UNSMIL, zouden de geïmproviseerde gevangenissen zich vaak in oude gebouwen, hangars of boerderijen bevinden. Niet zelden waren er geen of zeer weinig sanitaire en medische voorzieningen en gevangen migranten moesten vaak

⁴¹⁵ UNHCR, *UNHCR Position on Returns to Libya - Update II*, p.11, september 2018; Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 30 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018.

⁴¹⁶ Dit zijn de Ethiopische, Eritrese, Irakese, Sudanese, Syrische, Palestijnse, Zuid-Sudanese, Somalische en Jemenitische nationaliteit. UNHCR, *UNHCR Position on Returns to Libya - Update II*, p.11, september 2018, via: <http://www.refworld.org/docid/5b8d02314.html>, geraadpleegd op 7 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018.

⁴¹⁷ Dit verbod werd door het parlement in Tobruk ingevoerd vanwege vermeende terroristische dreiging en bedreiging van de Libische soevereiniteit, zie ambtsbericht Libië van mei 2016, paragraaf 4.1.3, p.38.

⁴¹⁸ UNHCR, *UNHCR Position on Returns to Libya - Update II*, p.11, september 2018.

⁴¹⁹ OHCHR/UNSMIL, *Desperate and dangerous: Report on the human rights situation of migrants and refugees in Libya*, 20 december 2018, p.25 e.v.; Global Detention Project, *Immigration detention in Libya: "A human rights crisis"*, augustus 2018.

zelf zorgen voor voedsel. Het kwam voor dat migranten overleden door dehydratie of uithongering. Marteling en mishandeling kwam op stelselmatige basis voor in de detentiefaciliteiten. Kinderen, inclusief alleenstaande minderjarigen, en vrouwen werden tezamen met mannen in detentie geplaatst. Gezinnen werden binnen de gevangenissen vaak van elkaar gescheiden. De detentiefaciliteiten zouden zich door heel Libië langs de migratieroutes en in en om de vertrekplaatsen langs de Libische kust bevinden. In het zuiden, onder meer bij Sebha en Kufra, behoren bendes behorende tot de Tubu- en Awlad Suleiman-stammen de migratieroutes. In de verschillende delen van Libië werden migranten vaak 'doorverhandeld' aan plaatselijke dominante stammenmilities, zoals milities uit Warshefana, Bani Walid, Sabratha, Zawiyah of Zuwara. Veel migranten werden op open slavenmarkten doorverkocht.⁴²⁰

In Libië werden volgens de VN vele lichamen gevonden van Sub-Sahara Afrikanen en andere migranten met schotwonden, brandplekken en andere kenmerken van martelingen en mishandelingen. Naar verluidt is door de Libische autoriteiten tot op heden nagenoeg geen poging ondernomen de misdaden die door bendes en smokkelaars werden gepleegd tegen migranten aan de kaak te stellen. Onder de smokkelaars en mensenhandelaren zouden zich ook veel personen bevinden die officieel als functionaris van de GNA te boek staan. Internationale organisaties maakten met regelmaat gewag van de schendingen en oefenden druk uit op de Libische autoriteiten in Tripoli om de misstanden aan te pakken. Mensenrechtenorganisaties zoals Amnesty International en Human Rights Watch riepen de EU op om meer toezicht te houden op de behandeling van migranten door bijvoorbeeld de Libische kustwacht en niet het eigen migratiebeleid te laten prevaleren boven het lot van migranten.⁴²¹

Internationale organisaties als UNHCR, IOM, UNSMIL, het Rode Kruis/de Rode Halve Maan (IFRC), Artsen zonder Grenzen (MSF) en een aantal lokale organisaties hadden in meer of mindere mate toegang tot de migrantendetentiefaciliteiten van het *Directorate for Combatting Illegal Migration* (DCIM).⁴²² De organisaties verklaarden in de meeste gevallen geen tegenwerking te ondervinden bij de (aanvragen voor de) bezoeken. In een enkel geval werd de toegang geweigerd tot speciale afdelingen binnen faciliteiten zoals isoleercellen. Een bezoek moet schriftelijk worden aangevraagd bij het DCIM. Een organisatie gaf aan dat de facto autoriteiten soms moeilijk deden wanneer de organisatie aangaf informatie te willen verzamelen in de detentiecentra, maar dat zij in de regel hun medewerking verleenden. De registratie- en assessmentprocedures van UNHCR en IOM vonden voor een deel in de detentiefaciliteiten van het DCIM plaats. De organisaties stelden dat contacten met lokale milities onontbeerlijk waren voor het verkrijgen van toegang tot detentiefaciliteiten. Hoewel algemeen werd aangenomen dat de situatie in de faciliteiten van het DCIM beter was dan die in de geïmproviseerde gevangenissen van bendes en milities, waren ook in deze centra de omstandigheden zeer zwaar. Gevangenen werden slecht behandeld en hadden stelselmatig te maken met afpersingen, martelingen, overbevolking, slechte hygiëne en een tekort aan

⁴²⁰ OHCHR/UNSMIL, *Desperate and dangerous: Report on the human rights situation of migrants and refugees in Libya*, 20 december 2018, p.28 e.v.; Global Detention Project, *Immigration detention in Libya: "A human rights crisis"*, augustus 2018; Aljazeera, *'They sell Africans over there': Libya's slave trade*, 28 november 2017; Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 30 november 2018.

⁴²¹ OHCHR/UNSMIL, *Desperate and dangerous: Report on the human rights situation of migrants and refugees in Libya*, 20 december 2018, p.25 e.v.; Amnesty International, *Libya: Shameful EU policies fuel surge in detention of migrants and refugees*, 16 mei 2018; MSF, *Stop arbitrary detention of refugees and migrants disembarked in Libya*, 25 juli 2018; OHCHR, *Abuse behind bars: Arbitrary and unlawful detention in Libya*, april 2018; Human Rights Watch, *No escape from hell. EU Policies Contribute to Abuse of Migrants in Libya*, 21 januari 2019.

⁴²² Zie ook de websites van de genoemde organisaties zoals vermeld in paragraaf 3.5.

voedsel en schoon water. Milities die de feitelijke controle over de faciliteiten uitoefenden, zagen de migranten dikwijls als handelswaar (zie voor meer informatie over de situatie in gevangenissen paragraaf 2.3.6). In de faciliteiten van het DCIM zaten overwegend jonge mannen uit Afrikaanse landen als Sudan, Niger, Mali, Nigeria, Somalië, Ethiopië en Eritrea.⁴²³

De Libische kustwacht valt onder het ministerie van Defensie. De EU verleende in de verslagperiode financiële en materiële steun aan de ontwikkeling van de kustwacht en verzorgde trainingen voor het kustwachtpersoneel.⁴²⁴ Ondanks deze steun zou de kustwacht echter nog altijd niet op het professionele niveau zijn dat nodig is om de uitgestrekte kustlijn te monitoren en bewaken. In sommige gevallen werd volgens een bron zelfs gebruik gemaakt van boten en materieel van smokkelbendes.⁴²⁵ Naar verluidt waren veel (voormalige) revolutionaire strijders werkzaam binnen de kustwacht die nauwelijks tot geen training of opleiding hebben genoten. De verschillende lokale afdelingen van de Libische kustwacht fungeerden tot op zekere hoogte bij de gratie van de ter plekke aanwezige feitelijke heersers en milities. De werking van de kustwacht verschilde dan ook per regio. Zo zou volgens een bron de kustwacht in Zuwara relatief goed functioneren, maar zou de kustwacht in Misrata veel migranten willekeurig in detentie plaatsen (zie ook paragraaf 1.3.5).⁴²⁶ Organisaties als Human Rights Watch beschuldigden de EU ervan dat het in de respectievelijke lidstaten gevoerde beleid bijdroeg aan de slechte omstandigheden voor migranten.⁴²⁷

3.4 Opvang in de regio

Libische vluchtelingen in de regio bevinden zich voornamelijk in het buurland Tunesië. Het is onduidelijk om hoeveel Libiërs het gaat, onder meer doordat Libiërs zich in Tunesië vaak niet als vluchteling laten inschrijven. Libiërs in Tunesië verblijven voornamelijk in of in de omgeving van de hoofdstad Tunis en andere stedelijke gebieden, maar ook in zuidelijke grensplaatsen zoals Gabès en Ben Guerdane. De grens tussen Tunesië en Libië was in de verslagperiode goeddeels open voor Libiërs. Zij hebben weliswaar een visum nodig voor Tunesië maar genieten er relatieve vrijheid en kunnen (mits in het bezit van een verblijfsvergunning) werken, een bedrijf of organisatie opzetten en zich vrij bewegen.⁴²⁸

De situatie van de Libiërs die naar de verstedelijkte gebieden trekken is doorgaans relatief goed. Dit betreft in de meeste gevallen personen die behoren tot de Libische middenklasse. Zij kunnen zich vooralsnog door middel van hun spaargeld een relatief goede levensstandaard permitteren. De situatie van Libische vluchtelingen in

⁴²³ OHCHR/UNSMIL, *Desperate and dangerous: Report on the human rights situation of migrants and refugees in Libya*, 20 december 2018; Global Detention Project, *Immigration detention in Libya: "A human rights crisis"*, augustus 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 30 november 2018; Vertrouwelijke bronnen, Tripoli 2 december 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018.

⁴²⁴ Bijvoorbeeld via de EU Border Assistance Mission (EUBAM). EUBAM, *European Commission - Press release - EU Trust Fund for Africa adopts €90 million programme on protection of migrants and improved migration management in Libya*, 13 april 2017.

⁴²⁵ Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018.

⁴²⁶ Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018.

⁴²⁷ Human Rights Watch, *No escape from hell. EU Policies Contribute to Abuse of Migrants in Libya*, 21 januari 2019; Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018; Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018;

⁴²⁸ Zie algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016. Deze situatie geldt nog steeds. The New Arab, *Libyans survive amid uncertainty in Tunisia*, 3 oktober 2018; Defender Center for Human Rights, *Libyan Refugees in Tunisia Lead a Precarious Existence*, 23 april 2018.

de Tunesisch-Libische grensplaatsen is doorgaans slechter. Dit betreft veelal de minder welgestelde Libiërs.⁴²⁹

3.5 Activiteiten van internationale organisaties

Hieronder wordt kort ingegaan op de activiteiten van een aantal internationale organisaties ten aanzien van Libië.

3.5.1 *United Nations Support Mission in Libya (UNSMIL)*

UNSMIL werd in 2011 opgericht per Resolutie 2009 van de VN Veiligheidsraad om de toen transitionele regering, het *National Transitional Congress*, te ondersteunen op het gebied van post-conflict democratische transitie. Sindsdien heeft UNSMIL de opeenvolgende overgangsregeringen geassisteerd bij de opbouw van nationale structuren op het gebied van justitie, politie, mensenrechten en grondwetsherziening. Sinds medio 2014 heeft UNSMIL zich voornamelijk toegelegd op een bemiddelende rol met betrekking tot de formatie van een eenheidsregering.⁴³⁰

3.5.2 *United Nations Development Programme (UNDP)*

UNDP ontwikkelt onder meer programma's om in samenspraak met de Libische autoriteiten de rechtsgang, het justitieel apparaat, goed bestuur en de rol van het maatschappelijk middenveld te ondersteunen en te bevorderen.⁴³¹

3.5.3 *United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR)*

UNHCR ondersteunt de Libische autoriteiten met betrekking tot het ontwikkelen van een nationaal asielsysteem, dat tot op heden ontbreekt. Voorts verstrekt UNHCR noodhulp aan kwetsbare (migranten-)groepen en binnenlands ontheemden en verzorgt de organisatie voor zover mogelijk de registratie van vluchtelingen en asielzoekers in Libië. UNHCR monitort zes van de twaalf ontschepingslocaties van het DCIM. De andere zes worden door IOM gemonitort. In december 2018 werd in Tripoli een UNHCR *Gathering and Departure Facility* geopend. Vanuit dit centrum worden migranten die terug willen naar bijvoorbeeld Niger gerepatrieerd. Het gaat hierbij veelal om migranten die in detentie zaten in één van de faciliteiten van het DCIM. UNHCR heeft hierbij speciale aandacht voor kwetsbare groepen zoals (alleenstaande) minderjarigen en vrouwen. UNHCR dringt er bij de autoriteiten op aan om personen die illegaal en zonder aanklacht vast zitten vrij te laten uit detentie. Volgens de organisatie staat het DCIM sinds enige tijd het vrijlaten van gevangenen alleen toe als UNHCR garandeert dat zij ook daadwerkelijk uit het land worden gerepatrieerd.⁴³²

Standpunt UNHCR ten aanzien van terugkeer

In hun in september 2018 gepubliceerde *position paper* verzoekt UNHCR landen die Libische asielzoekers opvangen om niet over te gaan tot het (gedwongen) terugsturen van Libische migranten, ook als zij zijn uitgeprocedeerd en geen verblijfsstatus hebben gekregen. UNHCR pleit voor een opschorting van terugkeer

⁴²⁹ Ibid.

⁴³⁰ Website UNSMIL, <https://unsmil.unmissions.org/>, geraadpleegd op 6 februari 2019; Vertrouwelijke bron, Tunis 30 november 2018.

⁴³¹ Website UNDP, <http://www.ly.undp.org/content/libya/en/home/ourwork/overview.html>, geraadpleegd op 6 februari 2019.

⁴³² Website UNHCR, *Global Focus Libya*, http://reporting.unhcr.org/node/12003#_ga=2.96646047.1691014346.1549468154-620369231.1547124527, geraadpleegd op 6 februari 2019; Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018; UNHCR, *First group of refugees evacuated from new departure facility in Libya*, 6 december 2018.

van uitgeprocedeerde Libische asielzoekers totdat de veiligheids- en mensenrechtensituatie in Libië aanzienlijk is verbeterd en een veilige terugkeer onder menswaardige omstandigheden mogelijk is.⁴³³

3.5.4 *United Nations Children's Fund (UNICEF)*

UNICEF ondersteunt de Libische autoriteiten onder meer door middel van projecten op het terrein van basisonderwijs, kindbescherming en –rechten en beleidsontwikkeling met betrekking tot de eerbiediging van de rechten van kinderen in Libië.⁴³⁴

3.5.5 *International Organization for Migration (IOM)*

IOM ondersteunt de Libische autoriteiten bij het beheersen van de diverse migrantenstromen, waaronder illegale migratie en de ontwikkelingen met betrekking tot binnenlandse ontheemden, maar ook bij ontwikkelingen op het gebied van bijvoorbeeld de gezondheidszorg. IOM is nauw betrokken bij de vrijwillige terugkeer van met name Sub-Sahara Afrikanen met steun van het *EU Emergency Trust Fund for Africa* (EUTF). IOM monitort zes van de twaalf ontschepingslocaties van het DCIM. De overige zes worden door UNHCR gemonitort.⁴³⁵

3.5.6 *International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC)*

De IFRC in Libië assisteert bij de opvang en behandeling van gewonden in ziekenhuizen, bij de levering van medische voorzieningen aan ziekenhuizen en bij de transfer van gewonden naar ziekenhuizen. Ook monitort IFRC de situatie van gevangenen in diverse detentiecentra, levert het bijdragen op het gebied van ontmijning en levert het hulpgoederen en voorzieningen aan migranten en binnenlands ontheemden in opvang- en ontheemdenkampen.⁴³⁶

3.5.7 *Médecins sans Frontières (MSF)*

MSF heeft sinds 2011 een aanwezigheid in Libië. De organisatie runt voornamelijk mobiele gezondheidsklinieken in en om Tripoli en levert gezondheidszorg en overlevingspakketten aan met name de gevangenenpopulatie in de migrantendetentiecentra van het DCIM.⁴³⁷

3.6 **Terugkeer**

Illegale in- en uitreis is strafbaar in Libië krachtens wet 19/2010 inzake de bestrijding van illegale immigratie.⁴³⁸ Er zijn binnen de verslagperiode geen gegevens bekend geworden over (gedwongen) teruggekeerde Libiërs en hun mogelijke behandeling door de autoriteiten bij terugkeer. Het komt voor zover bekend veel voor dat migranten die bij de ontschepingspunten van boord worden

⁴³³ UNHCR, *UNHCR Position on Returns to Libya - Update II*, p.20,21, september 2018, via: <http://www.refworld.org/docid/5b8d02314.html>, geraadpleegd op 7 november 2018]

⁴³⁴ Zie website UNICEF Libya, <http://www.unicef.org/infobycountry/laj.html>, geraadpleegd op 6 februari 2019.

⁴³⁵ Website IOM, <https://www.iom.int/countries/libya/general-information>, geraadpleegd op 6 februari 2019; Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018; IOM, *IOM Voluntary Humanitarian Returns Continue in Libya as Number of Detained Migrants Soars*, 8 oktober 2018.

⁴³⁶ Zie website IFRC, <http://www.ifrc.org/en/what-we-do/where-we-work/middle-east-and-north-africa/libyan-red-crescent/>, geraadpleegd op 6 februari 2019.

⁴³⁷ Website MSF Libya, <https://www.msf.org/libya>, geraadpleegd op 6 februari 2019; Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018.

⁴³⁸ Zie voor een Engelstalige versie van de wet: http://www.security-legislation.ly/sites/default/files/files/lois/510-%20Law%20No.%20%2819%29%20of%202010_EN.pdf <http://www.security-legislation.ly/node/32174>.

gehaald mishandeld worden en/of in detentie worden geplaatst.⁴³⁹ Dit is volgens bronnen echter verschillend per ontschepingslocatie.⁴⁴⁰

Hoewel de maatschappelijke perceptie van (voormalige) Qadhafi-loyalisten in de verslagperiode enigszins is gewijzigd, bleven zij in de negatieve aandacht staan van bijvoorbeeld revolutionaire brigades (zie paragraaf 2.4.2). Door de ingewikkelde en onduidelijke machtsverhoudingen bij grensovergangen valt derhalve niet uit te sluiten dat een (vermeende) Qadhafi-sympathie nog steeds een rol speelt bij terugkeer.⁴⁴¹

Volgens bronnen wordt er bij binnenkomst in het land doorgaans gevraagd naar de reden van de reis en worden stamachtergronden gecontroleerd door plaatselijke machthebbers. Veel hangt af van het profiel of het geslacht van de persoon en de plaatselijke militie of feitelijke machthebber in een regio. Dezelfde kwesties doen zich voor bij binnenlandse verplaatsingen. Er vinden stelselmatig controles plaats door plaatselijke milities tussen gebieden die worden gecontroleerd door verschillende machthebbers. De (veiligheids)situaties verschillen per grensovergang.⁴⁴²

⁴³⁹ OHCHR/UNSMIL, *Desperate and dangerous: Report on the human rights situation of migrants and refugees in Libya*, 20 december 2018.

⁴⁴⁰ Vertrouwelijke bron, Tripoli 2 december 2018; Vertrouwelijke bron, Tunis 28 november 2018.

⁴⁴¹ Zie ook algemeen ambtsbericht Libië van mei 2016, p.64,65.

⁴⁴² Vertrouwelijke bronnen, Tunis 28 november 2018; Vertrouwelijke bronnen, Tunis 27 november 2018.

4 Bijlagen

4.1 Gebruikte openbare bronnen

Alarabiya, *Hundreds escape Ain Zara prison near Tripoli*, 3 september 2018, <http://english.alarabiya.net/en/News/north-africa/2018/09/03/Hundreds-escape-Ain-Zara-prison-near-Libya-s-Tripoli.html>

Algemeen Dagblad, *Generaal Haftar rukt op naar Tripoli en eist macht op*, 9 april 2019, <https://www.ad.nl/buitenland/generaal-haftar-rukt-op-naar-tripoli-en-eist-macht-op-a27b43ce/>

Aljazeera, *Freed Gaddafi loyalists found dead in Libya's Tripoli*, 12 juni 2016, <https://www.aljazeera.com/news/2016/06/libyan-forces-retake-port-isil-bastion-sirte-160611131347272.html>

Aljazeera, *Haftar forces 'killed civilians' in Libya attack*, 25 februari 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/02/haftar-forces-killed-civilians-libya-attack-190225115456868.html>

Aljazeera, *Libya: ICRC warns of 'desperate' situation as fighting continues*, 21 september 2018, <https://www.aljazeera.com/news/2018/09/libya-icrc-warns-desperate-situation-fighting-continues-180921070205840.html>

Aljazeera, *Refugees in Libya 'tortured' for breaking out of detention centre*, 2 maart 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/03/refugees-libya-tortured-breaking-detention-centre-190302181557583.html>

Aljazeera, *Rival factions clash in Libya's Tripoli*, 27 mei 2017, <https://www.aljazeera.com/news/2017/05/rival-factions-clash-libya-tripoli-170526154255187.html>

Aljazeera, *The role of the Libyan army in the revolt against Gaddafi's regime*, 16 maart 2011, http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&cad=rja&u=act=8&ved=2ahUKEwjC9I3djbvgAhUSLFAKHbrqCmwQFjAEegQIBxAC&url=http%3A%2F%2Fwww.aljazeera.net%2Fmritems%2Fstreams%2F2011%2F3%2F17%2F1_1048489_1_51.pdf&usq=AOvVaw17InI51BiPnvaUbFE0eBXO

Aljazeera, *'They sell Africans over there': Libya's slave trade*, 28 november 2017, <https://www.aljazeera.com/news/2017/11/they-sell-africans-there-libyas-slave-trade-171128142327034.html>

Aljazeera, *Tripoli's only functional airport hit by air raid as clashes rage*, 8 april 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/04/tripoli-functional-airport-hit-air-raid-clashes-rage-190408133455465.html>

Al-Masdar News, *Nation wide map of Libyan civil war, November update*, <https://www.almasdarnews.com/article/nationwide-map-of-libyan-civil-war-november-update/>

Amnesty International, *Human rights in the Middle East and North Africa: Review of 2018, Libya*, 26 februari 2019, <https://www.amnesty.org/download/Documents/MDE1999192019ENGLISH.pdf>

Amnesty International, *Libiër door ontvoerders vrijgelaten*, 28 juli 2017, <https://www.amnesty.nl/actueel/libiër-vrijgelaten>

Amnesty International, *Libya: Saif al-Islam al-Gaddafi must be arrested and surrendered to The Hague*, 13 juni 2017, <https://www.amnesty.org/download/Documents/MDE1964962017ENGLISH.pdf>

Amnesty International, *Libya: Shameful EU policies fuel surge in detention of migrants and refugees*, 16 mei 2018, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/05/libya-shameful-eu-policies-fuel-surge-in-detention-of-migrants-and-refugees/>

Amnesty International, *Libya: University professor latest in string of victims targeted in epidemic of militia abductions*, 8 mei 2017, <https://www.amnesty.nl/actueel/libya-university-professor-latest-in-string-of-victims-targeted-in-epidemic-of-militia-abductions>

Anadolou Agency, *Haftar forces 'capture' military camp south of Tripoli*, 11 april 2019, <https://www.aa.com.tr/en/energy/energy-security/haftar-forces-capture-military-camp-south-of-tripoli/25106>

Arab News, *Battle for Tripoli escalates as UN prepares to meet*, 10 april 2019 <http://www.arabnews.com/node/1480616/middle-east>

Arab News, *Palermo conference tries to tame Libyan factions*, 23 november 2018, <http://www.arabnews.com/node/1409896>

Arab Weekly, *Fears of election fraud loom after disclosures of ID numbers*, 28 januari 2018, <https://thearabweekly.com/fears-election-fraud-loom-after-disclosures-about-libyan-id-numbers>

Arab Weekly, *Sarraj and Haftar meet in Abu Dhabi, discuss Libya crisis*, 3 maart 2019, <https://thearabweekly.com/sarraj-and-haftar-meet-abu-dhabi-discuss-libya-crisis>

Asharq al-Awsat, *8 Killed, Injured in Clashes in Libya's Sabratha*, 5 november 2018, <https://aawsat.com/english/home/article/1450211/8-killed-injured-clashes-libya%E2%80%99s-sabratha>

Asharq al-Awsat, *Demonstrations in Libya demand elections, improved services*, 5 augustus 2018, <https://aawsat.com/english/home/article/1353601/demonstrations-libya-demand-elections-improved-services>

Asharq al-Awsat, *Fierce Clashes Pit LNA, GNA Forces Eyeing Sabha Airbase, Libya*, 12 april 2017, <https://eng-archive.aawsat.com/khalid-mahmoud/news-middle-east/fierce-clashes-pit-lna-gna-forces-eyeing-sabha-airbase-libya>

Associated Press, *Libya's latest militia-on-militia fighting leaves 10 dead*, 23 september 2018, <https://www.apnews.com/15639c579dd4491484c03dcb67b0b652>

Associated Press, *Rival militias negotiate truce in Libya's Tripoli*, 20 januari 2019, <https://www.yahoo.com/news/rival-militias-negotiate-truce-libyas-tripoli-135246275.html?guccounter=1>

Atlantic Council, *Finding salvation through the chaos in Libya*, 5 september 2018, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/finding-salvation-through-the-chaos-in-libya>

Atlantic Council, *Libya: From intervention to proxy war*, juli 2017, https://www.atlanticcouncil.org/images/publications/Libya_From_Intervention_to_Proxy_War_web_712.pdf

BBC, *Caught in the middle of Libya's Kidnapping nightmare*, 8 juni 2018, <https://www.bbc.com/news/world-africa-40132969>

BBC, *Libya Profile – timeline*, <https://www.bbc.com/news/world-africa-13755445>

BBC, *Libya: Rival militias in deadly clashes in Tripoli*, 2 december 2016, <https://www.bbc.com/news/world-africa-38189609>

BBC, *Libyan court sentences 45 to death over 2011 killings*, 15 augustus 2018, <https://www.bbc.com/news/world-africa-45203473>

Bertelsmann Stiftung, *BTI 2018 country report Libya*, 2018, https://www.bti-project.org/fileadmin/files/BTI/Downloads/Reports/2018/pdf/BTI_2018_Libya.pdf

Bloomberg, *Libya's Haftar plans to Secure Oil Areas in Southern Push*, 15 januari 2019, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-01-15/libya-s-haftar-plans-to-secure-oil-areas-in-southern-campaign>

Bloomberg, *Libya's Haftar Takes Control of Country's Largest Oil Field*, 12 februari 2019, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-02-11/libya-s-haftar-secures-largest-oil-field-vows-to-hand-to-noc>

Brookings, *The Palermo conference on Libya: A diplomatic test for Italy's new government*, 19 november 2018, <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2018/11/19/the-palermo-conference-on-libya-a-diplomatic-test-for-italys-new-government/>

Business Day, *UN envoy wants Libya elections by June after format is determined*, 12 november 2018, <https://www.businesslive.co.za/bd/world/2018-11-12-un-envoy-wants-libya-elections-by-june-after-format-is-determined/>

Carlisle, Jessica, *Muslim divorce in the Middle East: Contesting gender in the contemporary courts*, juni 2018, p.27, 28.

Carnegie Middle East Center, *The Sufi-Salafi Rift*, 23 januari 2018, <https://carnegie-mec.org/diwan/75310>

Clingendael, *Local security governance in Libya. Perceptions of security in a fragmented country*, oktober 2018, https://www.clingendael.org/sites/default/files/2018-10/diversity_security_Libya.pdf

CNN, *ISIS claims responsibility for deadly assault on foreign ministry in Tripoli*, 26 december 2018, <https://edition.cnn.com/2018/12/25/africa/libya-foreign-ministry-attack-intl/index.html>

Committee to Protect Journalists, *Journalist abducted in Libya found bound and shot dead*, 1 augustus 2018, <https://cpj.org/2018/08/journalist-abducted-in-libya-found-bound-and-shot-.php>

Critical Threats, *A strategy for success in Libya*, november 2017, <https://www.criticalthreats.org/wp-content/uploads/2017/11/A-Strategy-for-Success-in-Libya.pdf>

Daily Beast, *The last days of ISIS' Libya stronghold*, 7 mei 2018, <https://www.thedailybeast.com/the-last-days-of-isis-libya-stronghold>

Daily Star, *East Libyan city suffers as Haftar tightens siege*, 8 augustus 2017, http://www.dailystar.com.lb/News/Middle-East/2017/Aug-08/415285-east-libyan-city-suffers-as-haftar-tightens-siege.ashx?utm_source=Magnet%26utm_medium=Entity%20page%26utm_campaign=Magnet%20tools

Defender Center for Human Rights, *Dual Citizens in Libya: A New Tool of Political Isolation?*, 23 april 2018, <https://www.defendercenter.info/archives/662>

Defender Center for Human Rights, *Libyan Refugees in Tunisia Lead a Precarious Existence*, 23 april 2018, <https://www.defendercenter.info/archives/704>

Defense Post, *Libya reaches new ceasefire with Tripoli militias*, 26 september 2018, <https://thedefensepost.com/2018/09/26/libya-tripoli-ceasefire-gna-joint-security-force/>

Deutsche Welle, *Libya imposes state of emergency in Tripoli*, 2 september 2018, <https://www.dw.com/en/libya-imposes-state-of-emergency-in-tripoli/a-45328292>

Deutsche Welle, *Libya suicide attack: Militants kill 12 in Tripoli election headquarters bombing*, 2 mei 2018, <https://www.dw.com/en/libya-suicide-attack-militants-kill-12-in-tripoli-election-headquarters-bombing/a-43625052>

Digital Journal, *Rival militias clash using heavy weapons*, 12 februari 2017, <http://www.digitaljournal.com/news/world/rival-militias-clash-using-heavy-weapons-in-tripoli/article/485697>

DIHR, *The Danish Institute for Human Rights in Libya, 2015*, geraadpleegd op 3 oktober 2018, https://www.humanrights.dk/sites/humanrights.dk/files/country_notes/17_libya_country_note_june_2015.pdf

Egypt Today, *Libyan military chooses Egypt as starting point to reunify*, 19 september 2017, <http://www.egypttoday.com/Article/1/23527/Libyan-Military-chooses-Egypt-as-starting-point-to-reunify>

Egypt Today, *Qatar: The main player in Libya's proxy war*, 22 juli 2017, <http://www.egypttoday.com/Article/2/13051/Qatar-The-main-player-in-Libya%E2%80%99s-proxy-war>

EUBAM, *European Commission - Press release - EU Trust Fund for Africa adopts €90 million programme on protection of migrants and improved migration management in Libya*, 13 april 2017, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eubam-libya/24676/european-commission-press-release-eu-trust-fund-africa-adopts-%E2%82%AC90-million-programme-protection_en

European Council on Foreign Relations, *Is the sky falling on Libya?*, 23 september 2016, https://www.ecfr.eu/article/commentary_is_the_sky_falling_on_libya_7129

European Council on Foreign Relations, *The Libyan delusion: Violence erupts again*, 6 september 2018, https://www.ecfr.eu/article/commentary_the_libya_delusion_violence_erupts_again

European University Institute / Robert Schuman Centre for Advanced Studies, *The crisis in Derna: Reconciliation opportunities in the midst of war?*, December 2017, http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/50145/PolicyBrief_34MED%28EN%29.pdf?sequence=3&isAllowed=y

European University Institute / Robert Schuman Centre for Advanced Studies, *The war in Derna: What's happening now and what's next*, juni 2018, [http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/56084/PolicyBrief_2018_09\(EN\).pdf?sequence=1](http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/56084/PolicyBrief_2018_09(EN).pdf?sequence=1)

Eye on ISIS in Libya, *Other jihadi actors*, 31 oktober 2017, <https://eyeonisisinlibya.com/other-jihadi-actors/24-31-october-mass-grave-with-36-handcuffed-bodies-discovered-in-al-abyar-town-south-west-of-benghazi/>

Eye on ISIS Libya, *LNA-GNA conflict escalates in the south*, 19 april 2017, <https://eyeonisisinlibya.com/the-anti-isis-coalition/12-17-apr-lna-gna-conflict-escalates-in-the-south/>

Farnesina, *Joint Communiqué on Libya by Algeria, Canada, Chad, China, Egypt, France, Germany, Jordan, Italy, Malta, Morocco, Niger, Qatar, Russia, Saudi Arabia, Spain, Sudan, Tunisia, Turkey, the United Arab Emirates, the United Kingdom, the United States, the European Union, United Nations, the League of Arab States, and the African Union*, 22 september 2016, https://www.esteri.it/mae/en/sala_stampa/archivionotizie/comunicati/joint-communique-on-libya-by-algeria.html#.V-P-vsoOaXA.twitter

Fezzan Libya Media Group, *A youth movement in Fezzan to protest bad living conditions in the south*, 9 oktober 2018, <https://fezzanlibya.com/media/2018/10/09/a-youth-movement-in-fezzan-to-protest-to-the-bad-living-conditions-in-the-south/>

Financial Times, *Haftar's attack on Tripoli destroys hopes of a Libyan breakthrough*, 11 april 2019, <https://www.ft.com/content/10ad7f1c-5b97-11e9-840c-530737425559>

Foreign Affairs, *How France and Italy's rivalry is hurting Libya*, 31 oktober 2018, <https://www.foreignaffairs.com/articles/france/2018-10-31/how-france-and-italys-rivalry-hurting-libya>

Fox News, *ISIS beheads 11 in checkpoint attack, Libyan official says*, 23 augustus 2017 (update 25 september 2017), <https://www.foxnews.com/world/isis-beheads-11-in-checkpoint-attack-libyan-official-says>

France24, *Libyan militia leader declares Benghazi 'liberated' of jihadists*, 6 juli 2017, <https://www.france24.com/en/20170706-strongman-haftar-declares-victory-battle-libya-benghazi>

Freedom House, *Freedom in the world 2018*, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2018/libya>

Freedom House, *Freedom on the net 2018*, <https://freedomhouse.org/report/freedom-net/2018/libya>

Global Detention Project, *Immigration detention in Libya*, augustus 2018, <https://www.globaldetentionproject.org/countries/africa/libya>

Global Research, *Libya Has Reached Its Turning Point. The Battle for Oil, "US-NATO Go Home"*, 1 juli 2018, <https://www.globalresearch.ca/libya-has-reached-its-turning-point-the-battle-for-oil-us-nato-go-home/5645999>

Governo.it, *Palermo Conference for and with Libya (12/13 November), conclusions*, http://www.governo.it/sites/governo.it/files/conference_for_libia_conclusions_0.pdf

Guardian, *Libyan army chief strengthens hand by taking more territory*, 11 maart 2019, <https://www.theguardian.com/world/2019/mar/11/libya-khalifa-haftar-gains-control-of-majority-of-country-onshore-oil-fields>

Human Rights Watch, *Libya: Civilians Caught in Tightening Siege*, 22 februari 2019, <https://www.hrw.org/news/2019/02/22/libya-civilians-caught-tightening-siege>

Human Rights Watch, *Libya: Civilians Under Siege in Benghazi*, 2 november 2016, <https://www.hrw.org/news/2016/11/02/libya-civilians-under-siege-benghazi>

Human Rights Watch, *Libya: Displaced population can't go home*, 24 januari 2019, <https://www.hrw.org/news/2019/01/24/libya-displaced-population-cant-go-home>

Human Rights Watch, *Libya: Ensure Safe Return of Displaced Tawerghans*, 20 juni 2017, <https://www.hrw.org/news/2017/06/20/libya-ensure-safe-return-displaced-tawerghans>

Human Rights Watch, *Libya: Incitement against religious minority*, 20 juli 2017, <https://www.hrw.org/news/2017/07/20/libya-incitement-against-religious-minority>

Human Rights Watch, *Libya: Mass extra-judicial execution*, 29 november 2017, <https://www.hrw.org/news/2017/11/29/libya-mass-extra-judicial-execution>

Human Rights Watch, *Libya: New wave of attacks against Sufi sites*, 7 december 2017, <https://www.hrw.org/news/2017/12/07/libya-new-wave-attacks-against-sufi-sites>

Human Rights Watch, *No escape from hell. EU Policies Contribute to Abuse of Migrants in Libya*, 21 januari 2019, <https://www.hrw.org/report/2019/01/21/no-escape-hell/eu-policies-contribute-abuse-migrants-libya#>

Human Rights Watch, *Paris Summit: Work towards fair elections in Libya*, 29 mei 2018, <https://www.hrw.org/news/2018/05/29/paris-summit-work-towards-fair-elections-libya>

Immigration and Refugee Board of Canada, *Libya: Update to LBY30486.E of 25 November 1998 and LBY26570 of 18 April 1997 on the penalty for failing to report for military call-ups, particularly in the case of Libyan citizens who served their compulsory military service and were discharged from the armed forces in 1992; whether they are required to report to the government authorities on an annual basis for possible recall; possibilities of exemptions for military service*, 26 maart 2002, <https://www.refworld.org/docid/3df4be608.html>

Independent, *There's more to Libya's recent show of peace and unity than meets the eye – here's why*, 3 maart 2019, <https://www.independent.co.uk/voices/libya-peace-talks-general-khalifa-haftar-fayez-al-sarraj-oil-a8805291.html>

Info Migrants, *Red Crescent orphanage in Sirte helps 'Islamic State' fighters' abandoned children*, 11 oktober 2017, <http://www.infomigrants.net/en/post/5564/red-crescent-orphanage-in-sirte-helps-islamic-state-fighters-abandoned-children>

International Commission of Jurists, *Libya: ICJ engages judges and prosecutors on fair trial guarantees and lawyers on international justice procedures*, 31 oktober 2018, <https://www.icj.org/libya-icj-engages-judges-and-prosecutors-on-fair-trial-guarantees-and-lawyers-on-international-justice-procedures/>

International Criminal Court (ICC), *Situation in Libya in the case of the Prosecutor vs. Saif al-Islam Gaddafi*, 28 september 2018, https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2018_04592.PDF

International Crisis Group, *Crisis Watch March 2019: Libya*, <https://www.crisisgroup.org/crisiswatch/march-2019#libya>

International Crisis Group, *Crisis watch November 2017: Libya*, <https://www.crisisgroup.org/crisiswatch/november-2017>

International Crisis Group, *How Libya's Fezzan became Europe's new border*, 31 juli 2017, <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/179-how-libyas-fezzan-became-europes-new-border.pdf>

Internews, UNHCR, Mercy Corps, *Libya information ecosystem assessment*, november 2017.

IOM, *IOM Condemns Recent Violence in Libyan Detention Centre*, 5 maart 2019, <https://www.iom.int/news/iom-condemns-recent-violence-libyan-detention-centre>

IOM, *IOM Voluntary Humanitarian Returns Continue in Libya as Number of Detained Migrants Soars*, 8 oktober 2018, <https://www.iom.int/news/iom-voluntary-humanitarian-returns-continue-libya-number-detained-migrants-soars>

IOM, *Libya: Essential humanitarian support reaches communities in Tawergha, nearby areas*, 14 december 2018, <https://www.iom.int/news/libya-essential-humanitarian-support-reaches-communities-tawergha-nearby-areas>

Legal Agenda, *Women's rights in Libya: Preserving past gains, fearing for the future*, 18 december 2015, <http://legal-agenda.com/en/article.php?id=3113>

Libya Analysis, *GNA brokers local solution to East Tripoli tensions*, 10 januari 2018, <http://www.libya-analysis.com/category/gnc/>

Libya Analysis, *Southern Libya: Security outlook*, 24 oktober 2018, <http://www.libya-analysis.com/southern-libya-security-outlook/>

Libya Body Count, *Violent deaths by location for year 2016*, geraadpleegd op 23 januari 2019, <http://www.libyabodycount.org/location>

Libya Business News, *NOC lifts Force Majeure at Sharara Oilfield*, 5 maart 2019, <https://www.libya-businessnews.com/2019/03/05/noc-lifts-force-majeure-at-sharara-oilfield/>

Libya Express, *Libyan unity government's military bodies fight in Abu Kammash near Tunisia-Libya border*, 6 januari 2018, <https://www.libyanexpress.com/libya-unity-governments-military-bodies-fight-in-abu-kammash-near-tunisia-libya-border/>

Libya Herald, *18,000 police to be trained in rehabilitated centres*, 13 december 2018, <https://www.libyaherald.com/2018/12/13/1800-police-to-be-trained-in-rehabilitated-centres/>

Libya Herald, *Algeria bars Libyans with green passports from entering*, 10 september 2016, <https://www.libyaherald.com/2016/09/11/algeria-bars-libyans-with-green-passports-from-entering/>

Libya Herald, *Comic Con organizers: two out of five detained by Rada released*, 20 november 2017, <https://www.libyaherald.com/2017/11/20/comic-con-organizers-two-out-of-five-detained-by-rada-released/>

Libya Herald, *Construction of Tripoli International Airport to commence within days: Minister*, 9 mei 2018, <https://www.libyaherald.com/2018/05/09/construction-of-tripoli-international-airport-to-commence-within-days-minister/>

Libya Herald, *Haftar launches Murzuq Basin military campaign in south*, 24 oktober 2018, <https://www.libyaherald.com/2018/10/24/haftar-launches-murzuq-basin-military-campaign-in-south/>

Libya Herald, *HoR hands constitution referendum law to HNEC*, 29 november 2018, <https://www.libyaherald.com/2018/11/29/hor-hands-constitution-referendum-law-to-hnec/>

Libya Herald, *Intense fighting as GNC and Presidency Council force clash*, 26 mei 2017, <https://www.libyaherald.com/2017/05/26/intense-fighting-hits-tripoli-as-gnc-and-presidency-council-force-clash/>

Libya Herald, *Libyan embassy in Tunis to again start processing passport applications*, 5 februari 2017, <https://www.libyaherald.com/2017/02/05/libyan-embassy-in-tunis-to-again-start-processing-passport-applications/>

Libya Herald, *LPTIC HQ security transferred from militias to regular forces*, 28 oktober 2018, <https://www.libyaherald.com/2018/10/28/lptic-hq-security-transferred-from-militias-to-regular-forces/>

Libya Herald, *National ID number authority denies that the system has been manipulated*, 25 januari 2018, <https://www.libyaherald.com/2018/01/25/national-id-number-authority-denies-the-system-has-been-manipulated/>

Libya Herald, *Nazhuri declares war on Benghazi criminal gangs*, 6 december 2017, <https://www.libyaherald.com/2017/12/06/nazhuri-declares-war-on-benghazi-criminal-gangs/>

Libya Herald, *PC Ministry of Defence spokesperson sacked after discrediting Cairo army unification talks*, 20 maart 2018, <https://www.libyaherald.com/2018/03/20/pc-ministry-of-defence-spokesperson-sacked-after-discrediting-cairo-army-unification-talks/>

Libya Herald, *Renewed Tripoli clashes*, 27 mei 2017, <https://www.libyaherald.com/2017/05/27/renewed-tripoli-clashes/>

Libya Herald, *UNSMIL warns against resumption of south Tripoli militia fighting*, 16 januari 2019, <https://www.libyaherald.com/2019/01/16/unsmil-warns-against-resumption-of-south-tripoli-militia-fighting/>

Libya Observer, *Al-Sour: Gaddafi regime officials will be released within hours*, 13 juni 2018, <https://www.libyaobserver.ly/inbrief/al-sour-gaddafi-regime-officials-will-be-released-within-hours>

Libya Observer, *Anti-Illegal Immigration Agency receives freed Egyptian migrants from security service*, 23 december 2018, <https://www.libyaobserver.ly/inbrief/anti-illegal-immigration-agency-receives-freed-egyptian-migrants-security-service>

Libya Observer, *Attorney General Office confirms provisional release of senior Gaddafi aide for health concerns*, 13 oktober 2018, <https://www.libyaobserver.ly/inbrief/attorney-general-office-confirms-provisional-release-senior-gaddafi-aide-health-concerns>

Libya Observer, *Clashes break out at Tripoli's old town, injuries reported*, 9 mei 2017, <https://www.libyaobserver.ly/news/clashes-break-out-tripoli-old-town-injuries-reported>

Libya Observer, *Derna Protection Force retreats from al-Fatayeh under heavy shelling and airstrikes*, 29 mei 2018, <https://www.libyaobserver.ly/inbrief/derna-protection-force-retreats-al-fatayeh-under-heavy-shelling-and-airstrikes>

Libya Observer, *Derna Shura Council dissolves into Derna Security Force*, 12 mei 2018, <https://www.libyaobserver.ly/news/derna-shura-council-dissolves-derna-security-force>

Libya Observer, *Fighting continues in Derna's old city neighbourhood*, 19 december 2018, <https://www.libyaobserver.ly/news/fighting-continues-dernas-old-city-neighborhood>

Libya Observer, *Gaddafi henchmen meet in Benghazi for first time since 2011*, 13 mei 2018, <https://www.libyaobserver.ly/news/gaddafi-henchmen-meet-benghazi-first-time-2011>

Libya Observer, *ISIS attacks Misrata courts complex*, 4 oktober 2017, <https://www.libyaobserver.ly/news/isis-attacks-misrata-courts-complex>

Libya Observer, *Jadran rejects arrest warrant issued by Libya's attorney general*, 14 januari 2019, <https://www.libyaobserver.ly/news/jadran-rejects-arrest-warrant-issued-libyas-attorney-general>

Libya Observer, *Libya's NOC vows to take action against man behind oilfields' shutdown*, 11 december 2018, <https://www.libyaobserver.ly/news/libyas-noc-vows-take-legal-action-against-man-behind-oilfields-shutdown>

Libya Observer, *Libyans hold demonstration in Tripoli calling for constitution referendum, better living conditions*, 31 maart 2018, <https://www.libyaobserver.ly/news/libyans-hold-demonstration-tripoli-calling-constitution-referendum-better-living-conditions>

Libya Observer, *Libyans with dual citizenship banned from working in Foreign Ministry*, 15 september 2015, <https://www.libyaobserver.ly/news/libyans-dual-citizenship-banned-working-foreign-ministry>

Libya Observer, *Libya's Civil Registry Authority says CBL's national ID fraud claims illogic*, 24 februari 2019; <https://www.libyaobserver.ly/news/libyas-civil-registry-authority-says-cbls-national-id-fraud-claims-illogical>

Libya Observer, *Libya's Tripoli International Airport reconstruction kicked off*, 12 juli 2018, <https://www.libyaobserver.ly/news/libyas-tripoli-international-airport-reconstruction-kicked>

Libya Observer, *Over 800 fake Libyan National IDs discovered in Benghazi*, 28 oktober 2018, <https://www.libyaobserver.ly/news/over-800-fake-libyan-national-ids-discovered-benghazi>

Libya Observer, *Renewed clashes rock Tripoli, Interior Ministry and UNSMIL condemn*, 16 januari 2019, <https://www.libyaobserver.ly/news/renewed-clashes-rock-southern-tripoli-interior-ministry-and-unsmil-condemn>

Libya Observer, *Sharara oilfield reopens after negotiations between Al-Sirraj and protesters*, 19 december 2018, <https://www.libyaobserver.ly/news/sharara-oilfield-reopens-after-negotiations-between-al-sirraj-and-protesters>

Libya Observer, *Situations in Libyan capital of Tripoli are tense*, 15 maart 2017, <https://www.libyaobserver.ly/news/situations-libyan-capital-tripoli-are-tense>

Libya Observer, *Special Deterrence Force raids Sahara bank in Al-Maya*, 21 februari 2018, <https://www.libyaobserver.ly/news/special-deterrence-force-raids-sahara-bank-al-maya>

Libya Observer, *Sufi educator released in Al-Bayda after 5 months of kidnap*, 16 januari 2018, <https://www.libyaobserver.ly/inbrief/sufi-educator-released-al-bayda-after-5-months-kidnap>

Libya Observer, *Tribal clashes erupt in south Libya*, 22 september 2017, <https://www.libyaobserver.ly/news/tribal-clashes-erupt-south-libya>

Libya Observer, *Tripoli Protection Force disobeys Libya's Presidential Council*, 17 januari 2019, <https://www.libyaobserver.ly/news/tripoli-protection-force-disobeys-libyas-presidential-council>

Libya Observer, *UN expresses concern over death sentence in "The Highway Case"*, 18 augustus 2018, <https://www.libyaobserver.ly/inbrief/un-expresses-concern-over-death-sentence-highway-case>

Libya Observer, *UNSMIL holds meeting for ceasefire committee, diplomats as violence rocks Tripoli*, 20 september 2018, <https://www.libyaobserver.ly/news/unsmil-holds-meeting-ceasefire-committee-diplomats-violence-rocks-tripoli%C2%A0>

Libya Observer: *Military official: We reject any initiative to unify Libya's army with Haftar included*, 1 november 2018, <https://www.libyaobserver.ly/news/military-official-we-reject-any-initiative-unify-libya%E2%80%99s-army-haftar-included>

Libya Times, *After four years of fighting Akhraibish falls to the LNA*, 28 december 2017, <http://www.libyatimes.net/news/90-after-four-years-of-fighting-akhraibish-falls-to-the-lna>

Mada Masr, *Abduction and release of Egyptian intelligence unit points to proxy fighting in south Libya and early meeting in Khartoum*, 2 augustus 2018, <https://madamasr.com/en/2018/08/02/feature/politics/abduction-and-release-of-egyptian-intelligence-unit-points-to-proxy-fighting-in-south-libya-and-early-july-meeting-in-khartoum/>

Mada Masr, *Kidnapping along Kufra-Jalu road threaten security in southeastern Libya*, 6 september 2018, <https://madamasr.com/en/2018/09/06/feature/politics/kidnappings-along-kufra-jalu-road-threaten-security-in-southeastern-libya/>

Marsad Libya, *Ministry of Interior announces establishment of human rights affairs office*, 8 november 2018, <https://www.marsad.ly/en/2018/11/08/ministry-interior-announces-establishment-human-rights-affairs-office/>

Middle East Eye, *Analysis: After Sabratha battle, scramble for western Libya is on*, 25 oktober 2017, <https://www.middleeasteye.net/news/analysis-after-sabratha-scramble-western-libya-287767410>

Middle East Eye, *Battle for Libyan oil ports intensifies as Haftar forces strike back*, 21 juni 2018 (update 10 september 2018), <https://www.middleeasteye.net/news/east-libyan-forces-say-advance-rapidly-bid-retake-oil-ports-1742504585>

Middle East Eye, *Libya's Touareg find a new home in Amazigh coastal enclave*, 28 november 2018, <https://www.middleeasteye.net/news/libyas-touareg-find-new-home-coastal-amazigh-enclave-399117494>

Middle East Eye, *Torture and arbitrary detention widespread across Libyan prisons: UN*, 10 april 2018, <https://www.middleeasteye.net/news/torture-and-arbitrary-detention-widespread-across-libyan-prisons-un>

Middle East Institute, *General Hifter's southern strategy and the repercussions of the Fezzan campaign*, 7 maart 2019, <https://www.mei.edu/publications/general-hifters-southern-strategy-and-repercussions-fezzan-campaign>

Middle East Monitor, *Could Libya ever unite its army?*, 22 november 2018, <https://www.middleeastmonitor.com/20181122-could-libya-ever-unite-its-army/>

Middle East Monitor, *Libya has its first electoral alliance between Haftar and Gaddafi loyalists*, 15 mei 2018, <https://www.middleeastmonitor.com/20180515-libya-has-its-first-electoral-alliance-between-haftar-and-gaddafi-loyalists/>

Middle East Monitor, *Libya: Civilians killed as Haftar prolongs fighting in Derna*, 12 februari 2019, <https://www.middleeastmonitor.com/20190212-libya-civilians-killed-as-haftar-prolongs-fighting-in-derna/>

Middle East Monitor, *Libya: More than 25,000 displaced people due to Tripoli clashes*, 25 september 2018, <https://www.middleeastmonitor.com/20180925-libya-more-than-25-thousand-displaced-people-due-to-tripoli-clashes/>

Middle East Monitor, *Now controlling two-thirds of Libya can Haftar take Tripoli?*, 7 maart 2019, <https://www.middleeastmonitor.com/20190307-now-controlling-two-thirds-of-libya-can-haftar-take-tripoli/>

Ministerie van Buitenlandse Zaken, Algemeen ambtsbericht Libië, mei 2016, <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/ambtsberichten/2016/05/20/libie-2016-05-20-ambtsbericht>

Ministerie van Buitenlandse Zaken, Algemeen ambtsbericht Libië, *Security situation*, december 2014, <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/ambtsberichten/2015/04/20/libie-de-veiligheidssituatie-engels>

Ministerie van Buitenlandse Zaken, Algemeen ambtsbericht Libië, *Vulnerable groups*, december 2014, <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/ambtsberichten/2015/04/20/libie-kwetsbare-groepen-engels>

MSF, *Stop arbitrary detention of refugees and migrants disembarked in Libya*, 25 juli 2018, <https://www.msf.org/stop-arbitrary-detention-refugees-and-migrants-disembarked-libya>

New Arab, *Libya – A country controlled by mobster militias*, 27 september 2017, <https://www.alaraby.co.uk/english/indepth/2017/9/27/libya-a-country-controlled-by-organised-crime-gangs>

New Arab, *Libya's militia culture must be demobilized*, 22 januari 2018, <https://www.alaraby.co.uk/english/comment/2018/1/22/libyas-militia-culture-must-be-demobilised>

New Arab, *Real progress in Libya depends on women's empowerment*, 30 april 2018, <https://www.alaraby.co.uk/english/comment/2018/4/30/real-progress-in-libya-depends-on-womens-empowerment>

New Arab, *Under Haftar siege, Libya's Derna suffering 'huge human catastrophe'*, 12 januari 2017, <https://www.alaraby.co.uk/english/indepth/2018/1/12/under-haftar-siege-libyas-derna-suffering-huge-human-catastrophe>

New Arab, *Violence, militias and corruption: Surviving in Libya's war*, 17 oktober 2018, <https://www.alaraby.co.uk/english/indepth/2018/10/17/violence-militias-and-corruption-surviving-in-libyas-war>

New Internationalist, *To be black in Libya*, 23 juni 2016, <https://newint.org/features/web-exclusive/2016/06/23/to-be-black-in-libya>

New York Review of Books, *A Minister, a General, & the Militias: Libya's Shifting Balance of Power*, 19 maart 2019, <https://www.nybooks.com/daily/2019/03/19/a-minister-a-general-militias-libyas-shifting-balance-of-power/>

New York Times, *Tripoli's Last Civilian Airport Reopens After Militias Mobilize Against Hifter*, 9 april 2019, <https://www.nytimes.com/2019/04/09/world/middleeast/libya-airport-airstrike-mitiga.html>

News 218, *Central Bank of Libya to cash out \$500 family dollar grant Sunday*, 27 februari 2019; <https://en.218tv.net/2019/02/28/central-bank-of-libya-to-cash-out-500-family-dollar-grant-sunday/>

News 218, *Investigation launched into Central Bank's claims of fake national IDs*, 26 februari 2019; <https://en.218tv.net/2019/02/26/investigation-launched-into-central-banks-claims-of-fake-national-ids/>

News24, *Five dead in suspected ISIS attack in central Libya*, 30 oktober 2018, <https://www.news24.com/Africa/News/five-dead-in-suspected-isis-attack-in-central-libya-20181030>

News24, *ISIS claims deadly Libya checkpoint attack*, 25 augustus 2018, <https://www.news24.com/Africa/News/isis-claims-deadly-libya-checkpoint-attack-20180825>

News24, *More than 31 killed in Libya tribal clashes this month*, 14 mei 2018, <https://www.news24.com/Africa/News/more-than-31-killed-in-libya-tribal-clashes-this-month-20180513>

News24, *Shooting in Libya's Tripoli during anti-militia demo*, 18 maart 2017, <https://www.news24.com/Africa/News/shooting-in-libyas-tripoli-during-anti-militia-demo-20170318>

NewsRep, *Another victory for Libyan National Army in the face of war crime accusations*, 24 februari 2019, <https://thenewsrep.com/114251/another-victory-for-libyan-national-army-in-the-face-of-war-crime-accusations-warning-graphic-content/>

NRC, *Dodental strijd Libische hoofdstad Tripoli opgelopen naar 51*, 8 april 2019, <https://www.nrc.nl/nieuws/2019/04/08/32-doden-bij-gevechten-in-libische-hoofdstad-tripoli-a3956102>

OCHA, *Libya: Tripoli situation report no. 5*, 11 april 2019, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/SitRep%20no%205_Libya_Tripoli%20%2011%20April.pdf

OHCHR, *Abuse behind bars: Arbitrary and unlawful detention in Libya*, april 2018, https://www.ohchr.org/Documents/Countries/LY/AbuseBehindBarsArbitraryUnlawful_EN.pdf

OHCHR, *Press briefing note on Libya – escalating risks*, 8 juni 2018, <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=23187&LangID=E>

OHCHR/UNSMIL, *Abuse behind bars: Arbitrary and unlawful detention in Libya*, april 2018, https://www.ohchr.org/Documents/Countries/LY/AbuseBehindBarsArbitraryUnlawful_EN.pdf

OHCHR/UNSMIL, *Desperate and dangerous: Report on the human rights situation of migrants and refugees in Libya*, 20 december 2018, <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/LY/LibyaMigrationReport.pdf>

Oxford Analytica, *Libyan violence will increase despite foreign efforts*, 2 oktober 2018, <https://dailybrief.oxan.com/Analysis/ES238892/Libyan-violence-will-increase-despite-foreign-efforts>

Oxford Analytica, *Militia rivalry impedes peace efforts in Libya*, 30 oktober 2018, <https://dailybrief.oxan.com/Analysis/DB239488/Militia-rivalry-impedes-peace-efforts-in-Libya>

Permanent Mission of France to the UN, *Libya: impunity feeds insecurity and instability*, 8 november 2018, <https://onu.delegfrance.org/Libya-impunity-feeds-insecurity-and-instability>

Political Geography Now, *Libyan civil war map & timeline – July 2018*, <https://www.polgeonow.com/2018/07/libyan-civil-war-map-libya-who-controls-what.html>

Qantara, *The Gulf States' proxy war: Baiting at a distance*, 23 augustus 2017, <https://en.qantara.de/print/28715>

Reliefweb, *First group of refugees evacuated from new departure facility in Libya*, 6 december 2018, <https://reliefweb.int/report/libya/first-group-refugees-evacuated-new-departure-facility-libya>

Reliefweb, *Flash update Libya 31 March-6 April*, 6 april 2018, <https://reliefweb.int/report/libya/unhcr-flash-update-libya-31-march-6-april-2018-enar>

Reliefweb, *Libya | Derna and Southern Libya Flash Update No.1 (as of 10 February 2019)*, 10 februari 2019, <https://reliefweb.int/report/libya/libya-derna-and-southern-libya-flash-update-no1-10-february-2019>

Reliefweb, *Libya protection sector update on the protection situation of IDPs from Derna*, 15 januari 2019, <https://reliefweb.int/report/libya/libya-protection-sector-update-protection-situation-idps-derna-15-january-2019>

Reliefweb, *Tripoli: Joint rapid situation overview Libya*, 21 september 2018, <https://reliefweb.int/report/libya/tripoli-joint-rapid-situation-overview-libya-21-september-2018>

Reliefweb, *UNHCR update Libya*, 1 februari 2019, <https://reliefweb.int/report/libya/unhcr-update-libya-1-february-2019-enar>

Reuters, *Armed forces claim victory in Libyan migrant smuggling hub*, 6 oktober 2017, <https://www.reuters.com/article/us-libya-security-sabratha/armed-force-claims-victory-in-libyan-migrant-smuggling-hub-idUSKBN1CB15B>

Reuters, *At least 20 dead as clashes shut airport in Libyan capital*, 15 januari 2018, <https://www.reuters.com/article/us-libya-security/at-least-20-dead-as-clashes-shut-airport-in-libyan-capital-idUSKBN1F410L>

Reuters, *Civilians killed as armed groups clash in Libyan south*, 28 februari 2018, <https://www.reuters.com/article/us-libya-security/civilians-killed-as-armed-groups-clash-in-libyan-south-idUSKCN1GC2TQ>

Reuters, *Eastern Libyan forces take over El Sharara oil field*, 6 februari 2019, <https://www.reuters.com/article/us-libya-oilfield/eastern-libyan-forces-take-over-el-sharara-oilfield-idUSKCN1PV25G>

Reuters, *Gunmen assassinate mayor of Libya's biggest port city*, 18 december 2017, <https://www.reuters.com/article/us-libya-security-mayor/gunmen-assassinate-mayor-of-libyas-biggest-port-city-idUSKBN1EB0WU>

Reuters, *Libya closes Tripoli airport after rockets fired*, 31 augustus 2018, <https://www.reuters.com/article/us-libya-security/libya-closes-tripoli-airport-after-rockets-fired-idUSKCN1LG2MU>

Reuters, *Libyan factions agree to December 10 elections at Paris talks*, 29 mei 2018, <https://www.reuters.com/article/us-libya-security-meeting/libyan-factions-agree-to-december-10-elections-at-paris-talks-idUSKCN1IU188>

Reuters, *Libyan forces suffer casualties as fighting drags on in Benghazi*, 11 december 2017, <https://www.reuters.com/article/us-libya-security-benghazi/libyan-forces-suffer-casualties-as-fighting-drags-on-in-benghazi-idUSKBN1E518D>

Reuters, *Libyan gunmen free Egyptians held over business dispute*, 21 november 2018, <https://www.reuters.com/article/us-egypt-libya-kidnap/egyptians-kidnapped-by-libyan-gunmen-over-business-dispute-residents-idUSKCN1NQ24O>

Reuters, *Libyan rivals agree on need for national election: U.N.*, 28 februari 2019, <https://www.reuters.com/article/us-libya-security/libyan-rivals-agree-on-need-for-national-election-u-n-idUSKCN1QH1BM>

Reuters, *Mayor of Libyan capital freed after gunpoint abduction: city council*, 29 maart 2018, <https://www.reuters.com/article/us-libya-security-tripoli/mayor-of-libyan-capital-freed-after-gunpoint-abduction-city-council-idUSKBN1H51FC>

Reuters, *Tripoli armed factions take over rival's compound in heavy fighting*, 15 maart 2017, <https://www.reuters.com/article/us-libya-security-tripoli/tripoli-armed-factions-take-over-rivals-compound-in-heavy-fighting-idUSKBN16M1NY>

Reuters, *Tripoli clashes leave 115 dead, 383 injured – health ministry*, 23 september 2018, <https://www.reuters.com/article/us-libya-security/tripoli-clashes-leave-115-dead-383-injured-health-ministry-idUSKCN1M30PO>

Security Council Report, *Chronology of events Libya*, maart 2019, <https://www.securitycouncilreport.org/chronology/libya.php>

South China Morning Post, *Two-year-old orphan of Islamic State militants trapped in a Libyan jail*, 22 april 2017, <https://www.scmp.com/news/world/middle-east/article/2089787/two-year-old-orphan-islamic-state-militants-trapped-libyan>

Strategic Studies Institute, *Strategic insights: ISIS in Libya: A threat or a dead-end?*, 26 september 2018, <https://ssi.armywarcollege.edu/index.cfm/articles/ISIS-In-Libya/2018/09/26>

The National, *ISIS claims Libyan Oil headquarters attack*, 11 september 2018, <https://www.thenational.ae/world/mena/isis-claims-libyan-oil-headquarters-attack-1.769334>

The National, *ISIS taking advantage of Libya's porous borders, says UN*, 19 januari 2019, <https://www.thenational.ae/world/mena/isis-taking-advantage-of-libya-s-porous-borders-says-un-1.815140>

Time, *Hundreds of prisoners escape Libya prison amid clashes between armed militias*, 3 september 2018, <http://time.com/5385219/prison-break-tripoli-libya-clashes/>

Truitte, Kevin, *The Derna Mujahideen Shura Council: A revolutionary Islamist coalition in Libya*, in: 'Perspectives on Terrorism, vol.12 issue 5', Leiden Universiteit, oktober 2018, <https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/customsites/perspectives-on-terrorism/2018/issue-5/truitte-2.pdf>

U.K. Home Office, *Country policy and information note. Libya: Ethnic minority groups*, februari 2019, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/777959/Libya_-_Ethnic_Groups_-_CPIN_-_v3.0_February_2019_.pdf

UN News, *Ceasefire agreement reached in Libyan capital, says UN Mission*, 2 september 2018, <https://news.un.org/en/story/2018/09/1018312>

UN Panel of Experts on Libya, *Letter dated 5 September 2018 from the Panel of Experts on Libya established pursuant to resolution 1973 (2011) addressed to the*

President of the Security Council, 5 september 2018,
http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=%20S/2018/812

UN Panel of Experts, Final report of the Panel of Experts on Libya established pursuant to resolution 1973 (2011), 5 september 2018,
http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=%20S/2018/812

UN Press Release, UN, Security Council Committee concerning Libya Adds Name to Its Sanctions List, 16 november 2018,
<https://www.un.org/press/en/2018/sc13587.doc.htm>

UNDP Libya, Over 18,00 police and judicial police officers to be trained in newly rehabilitated centres in Tripoli, 13 december 2018,
<http://www.ly.undp.org/content/libya/en/home/presscenter/pressreleases/2018/Over-1800-Police-and-Judicial-Police-Officers-to-be-Trained-in-Newly-Rehabilitated-Centres-in-Tripoli.html>

UNHCR, Refugees protest conditions in Libyan detention as resettlement solutions falter, 5 maart 2019,
<https://www.unhcr.org/news/briefing/2019/3/5c7e72c14/refugees-protest-conditions-libyan-detention-resettlement-solutions-falter.html>

UNHCR, UNHCR position on returns to Libya – update II, september 2018,
<http://www.refworld.org/publisher.UNHCR,...5b8d02314,0.html>

United Nations Human Rights Council, Situation of human rights in Libya, and the effectiveness of technical assistance and capacity-building measures received by the Government of Libya, 21 februari 2018,
https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/A_HRC_37_46_EN.pdf

United Nations Support Mission in Libya (UNSMIL), <https://unsmil.unmissions.org/>

UNSMIL, Human rights report on civilian casualties mei 2016 tot en met februari 2019,

UNSMIL, Remarks of SRSR Ghassan Salamé to the United Nations Security Council on the situation in Libya, 9 november 2018, <https://unsmil.unmissions.org/remarks-srsr-ghassan-salam%C3%A9-united-nations-security-council-situation-libya>

UNSMIL, Report of the Secretary General, 7 januari 2019,
https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2019/19

UNSMIL, UNSMIL statement on extrajudicial killings in Tripoli, 29 november 2018,
<https://unsmil.unmissions.org/unsmil-statement-extrajudicial-killings-tripoli>

UNSMIL, UNSMIL statement on the security situation in southern Libya, 19 oktober 2018, <https://unsmil.unmissions.org/unsmil-statement-security-situation-southern-libya>

US Department of State, International religious freedom report 2017, 29 mei 2018,
<https://www.state.gov/documents/organization/281240.pdf>

US Department of State, Libya 2017 country report on human rights practices, 20 april 2018, <https://www.state.gov/documents/organization/277499.pdf>

VOA News, France and Italy's differences undermine efforts against IS in Libya, 23 september 2018, <https://www.voanews.com/a/analysts-france-and-italy-s-differences-undermine-efforts-against-is-in-libya/4583896.html>

Washington Blade, *Libya LGBT activist receives asylum in Germany*, 15 augustus 2017, <https://www.washingtonblade.com/2017/08/15/exclusive-libya-lgbt-activist-receives-asylum-germany/>

War Resisters' International, *Libya, conscription*, 7 augustus 1998, https://www.wri-irg.org/en/programmes/world_survey/reports/Libya

Washington Institute, *The UN Action Plan for Libya: Prospects and challenges*, 17 oktober 2017, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-un-action-plan-for-libya-prospects-and-challenges>

Wehrey, Frederic, *The burning shores. Inside the battle for the new Libya*, Farrar, Strauss and Giroux, 17 april 2018.

Wehrey, Frederic, *When the Islamic State came to Libya*, in: The Atlantic, 10 februari 2018, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2018/02/isis-libya-hiftar-al-qaeda-syria/552419/>

World Health Organization, *Rising health worker abductions in Libya threaten fragile health system*, 21 december 2017, <http://www.emro.who.int/lby/libya-news/rising-health-worker-abductions-in-libya-threaten-fragile-health-system.html>

Xinhua Net, *Clashes erupt between Libyan security and gunmen in western Libya*, 22 februari 2018, http://www.xinhuanet.com/english/2018-02/22/c_136989725.htm

Xinhua Net, *Fighting parties in Libya agree on cease-fire*, 7 januari 2018, http://www.xinhuanet.com/english/2018-01/07/c_136876999.htm

Young Diplomats, *Libya: another proxy war in Africa*, 16 september 2018, <http://www.young-diplomats.com/libya-another-proxy-war-in-africa/>

4.2 Lijst met afkortingen

AI – Amnesty International
ASMB – Abu Salim Martyrs Brigade
BRSC – Benghazi Revolutionaries Shura Council
CD – Constitutional Declaration
CDA – Constitution Drafting Assembly
CRA – Civil Registry Authority
DCIM – Directorate for Combatting Illegal Migration
DMSC – Derna Mujahideen Shura Council
FGM – Female Genital Mutilation
FH – Freedom House
GNA – Government of National Accord
GNC – General National Congress
GNS – Government of National Salvation
HoR – House of Representatives
HRW – Human Rights Watch
IFRC – International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies
IOM – International Organisation for Migration
ISIS – Islamitische Staat in Irak en Syrië
LBC – Libya Body Count
LHBT – Lesbisch, Homoseksueel, Biseksueel, Transgender
LIFG – Libyan Islamic Fighting Group
LNA – Libyan National Army
LPA – Libyan Political Agreement
NCCLHR – National Council for Civil Liberties and Human Rights
NINS – National Identity Number System
NTC – National Transitional Council
OCHA – United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
OHCHR- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights
PC – Presidential Council
UNDP – United Nations Development Programme
UNHCR – United Nations High Commissioner for Refugees
UNICEF – United Nations Children's Emergency Fund
UNSMIL – United Nations Support Mission in Libya
VN – Verenigde Naties

4.3 Kaart van Libië

Bron: Combating Terrorism Center,
https://ctc.usma.edu/app/uploads/2017/11/2017_MAP_Libya.jpg